



Blandstaden som planeringsideal för socialt hållbar stadsutveckling

– en inblick i gentrifierings- och
segregationsprocesser

The Mixed-Use City as a Planning Ideal for a Socially Sustainable City Development – an Insight in Gentrification and Segregation Processes.

Roxana Ghiaei Moghaddam

Självständigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Landskapsarkitektprogrammet
Alnarp 2023

Blandstaden som planeringsideal för socialt hållbar stadsutveckling – en inblick i gentrifierings- och segregationsprocesser

The Mixed-Use City as a Planning Ideal for a Socially Sustainable City Development – an Insight in Gentrification and Segregation Processes.

Roxana Ghiaei Moghaddam

Handledare:	Christopher Klich, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator:	Gunilla Lindholm, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Bitr. examinator:	Azadeh Shahrad, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning:	30 hp
Nivå och fördjupning:	Avancerad nivå, A2E
Kurstitel:	Independent Project in Landscape Architecture
Kurskod:	EX0846
Program:	Landskapsarkitektprogrammet
Kursansvarig inst.:	Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort:	Alnarp
Utgivningsår:	2023

Nyckelord:	Socialt hållbar stadsutveckling, planeringsideal, segregation, gentrifiering, blandstad, integration.
-------------------	---

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap.
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammanfattning

Agenda 2030 förespråkar för en socialt hållbar stadsutveckling på global nivå. För att kunna utvärdera arbetet med hållbarhetsmålen undersöks effekterna av dagens samhällsplanering utifrån fem centrala begrepp: *social hållbarhet*, *planeringsprinciper*, *segregation*, *gentrifiering* och *blandstaden*.

För att kunna implementera hållbarhetsmålen i praktiken på nationell skala har *blandstaden* antagits som planeringsideal i Sverige. Det går att se som en motreaktion på funktionsseparatistiska ideal från miljonprogrammets era under 1960- och 70-talen, och har starka kopplingar till internationella ideologier som *nyurbanism* och *mixed-land use*. Uppsatsen har påvisat att blandstaden ämnar skapa förutsättningar för en tät struktur gällande infrastruktur och bebyggelse, med ett varierat utbud gällande funktion och upplåtelseform. Blandstaden avser också skapa förutsättningar som bidrar till en socialt hållbar stadsutveckling genom att exempelvis skapa mötesplatser för interaktion mellan invånare i samhället. Dock förekommer planeringsidealet ofta i relativt retroaktiva sammanhang i stadsplaneringen, som ett medel för att motverka segregationen i samhället. Uppsatsen visade emellertid att blandstaden kan bidra till både önskad och oönskad gentrifiering, vilket i sin tur kan orsaka ytterligare segregeringar i samhället. Således kan blandstaden i olika grad både bidra till och motverka segregation.

För att kunna utvärdera hur blandstaden fungerar ur ett socialt hållbarhetsperspektiv, undersöks även teorin i fysiska stadsbyggnadssammanhang. Tre referensstudier med utgångspunkt i Malmö stad visade att arbetet med social hållbarhet ser annorlunda ut i olika stadsdelar, då ett varierat fokus på system- och social integration finns mellan områdena. En tematisering bidrog till en utvärdering av hur blandstaden möter samhällets sociala utmaningar samt vilka utmaningar som återstår med idealet. Resultatet blev en slutsats kring att blandstadens effekter kan se olika ut beroende på faktorer som exempelvis befintlig fysisk struktur samt lokala sociala sammanhang. Aktivt arbete mot gentrifiering sker i särskilda stadsdelar i Malmö stad, medan den förblir okommenterad på andra platser.

Ett antal källor framför riskerna med att förlita sig för mycket på *geografisk determinism*, och att förändringen av människors fysiska förutsättningar inte räcker för att uppnå social hållbarhet. Samtidigt visar andra källor att utformningen av den fysiska miljön är avgörande för att det ska finnas utrymme för sociala interventioner. De två angreppssätten måste således leva i symbios med varandra för att uppnå bästa resultat.

Nyckelord: Socialt hållbar stadsutveckling, planeringsideal, segregation, gentrifiering, blandstad, integration.

Abstract

Agenda 2030 advocates for a socially sustainable city development on a global level. To be able to evaluate the work towards the sustainability goals, an assessment of the effects of today's city planning is made based on five central terms: *social sustainability*, *planning principles*, *segregation*, *gentrification*, and *the mixed-use city*.

To be able to implement the sustainability goal in practice on a national scale, the mixed-use city has been adopted as the planning ideal in Sweden. It can be viewed as a counter reaction against the functionally separatist ideal that derived from the Million Program era during the 1960-70's, and has strong connections to international ideologies such as *new urbanism* and *mixed-land use*. The essay shows that the mixed-use structure intends to create conditions that enforces a dense structure regarding infrastructure and settlements, with a varied offering of function and tenure. The mixed-use city also intends to create conditions that enhance the social sustainability, for example by contributing with physical spaces for interaction between people. However, the planning ideal seems to often occur in relatively retroactive contexts in city planning, as a strategy to work against existing segregation. Furthermore, the essay showed that the mixed-use structure can actually contribute to both intended and non-intended gentrification processes, which in and of itself can lead to further segregation. Thus, the mixed-use city can both lead to and work against segregation processes in different ways.

In order to evaluate how the mixed-use city functions from a socially sustainable perspective, the theory is assessed in a physical context of city development as well. Three reference studies were developed with the municipality of Malmö as the focal point. They showed that the work towards social sustainability varies in different parts of the city, and that the focus on integration shifts differently between a system based and social approach. By using a thematizing method I was able to further evaluate how the mixed-use city meets the social challenges that our society is facing, but also what challenges that still remain after adopting said ideal. The result was the conclusion that the effects of the mixed-use city can look different depending on factors such as existing physical structures and local social relations. An active effort to minimize the effects of a gentrification process is made in certain parts of the city, while the gentrification stays unmentioned regarding its appearance in other parts.

A number of sources mention the risks of relying too much on *geographic determinism*. While some sources claim that the changing of peoples physical setting is not enough to reach social sustainability, some claim that the design of the physical environment is vital to ensure that there is space for social interventions. Thus, the two approaches must coexist with each other, in the context of city development, in order to reach the most optimal result.

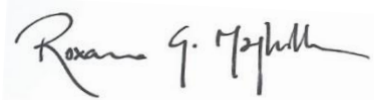
Keywords: Socially sustainable city development, planning ideal, segregation, gentrification, mixed-use city, integration.

Förord

Inspirationen till ämnet för den här uppsatsen uppstod redan under arbetet med mitt kandidatarbete för två år sedan. Landskapsarkitekturens storskalighet och dess samspel med andra faktorer i samhället har alltid intresserat mig, särskilt den sociala aspekten och avtrycket man som landskapsarkitekt lämnar efter sig i stadslandskapet. Således tog jag chansen att få fördjupa mig mer i ämnet!

Jag vill tacka min handledare Christopher Klich för hans vägledande i ett arbete som ofta kändes fullständigt överväldigande. Med sitt engagemang, expertis och värdefulla synvinkel bidrog han till att arbetet äntligen fann sin slutliga form. Stort tack riktas även mot vänner och familj som stöttat mig i den långa processen som lett mig fram till denna uppsats.

Roxana Ghiaei Moghaddam
Alnarp, mars 2023

A handwritten signature in black ink, reading "Roxana G. Moghaddam". The signature is written in a cursive style with a long horizontal stroke at the end.

Innehållsförteckning

Förord	6
Tabell- och figurförteckning	9
1. Inledning	11
1.1 Bakgrund & problemformulering	11
1.2 Mål, syfte & frågeställningar	13
1.3 Metod	14
1.3.1 Avgränsningar	15
2. Teoretiskt ramverk	18
2.1 Sociala urbana processer	18
2.1.1 Segregation	21
2.1.1.1 Begreppsförklaring & historia	21
2.1.1.2 Orsaker & konsekvenser	25
2.1.1.3 Problematisering	30
2.1.1.4 Socioekonomisk- och etnisk segregation	31
2.1.1.5 Begreppet invandrare	33
2.1.1.6 Segregation & integration.....	34
2.1.2 Gentrifiering	37
2.1.2.1 Begreppsförklaring & bakgrund	37
2.1.2.2 Fördelar & nackdelar	41
2.2 Planeringens ideal och möjligheter.....	45
2.2.1 Planeringsdiskurser	45
2.2.1.1 Planeringstrategi och maktförhållanden	48
2.2.2 Blandstaden.....	49
2.2.2.1 Begreppsförklaring & bakgrund	49
2.2.2.2 Metoder för att uppnå blandstad	53
2.2.2.3 Fördelar & nackdelar	54
2.3 Summering av blandstadens förutsättningar för en socialt hållbar stad	58
2.3.1 Begreppssamband	58
2.3.2 Tematisering.....	60
3. Referensstudier	63
3.1 Malmö stad	63

3.1.1	Social hållbarhet	64
3.1.2	Planeringsprinciper	65
3.1.3	Blandstadsbegreppet	66
3.1.4	Segregation	67
3.1.5	Gentrifiering	68
3.2	Referens 1 – Sofielund/Seved	69
3.2.1	Problembild	70
3.2.2	Tematisering	73
3.3	Referens 2 – Lindängen	79
3.3.1	Problembild	79
3.3.2	Tematisering	81
3.4	Referens 3 – Rosengård	87
3.4.1	Problembild	87
3.4.2	Tematisering	90
3.5	Summering av referensstudier	96
3.5.1	Landskapsarkitektens roll	97
4.	Diskussion & slutsatser	98
4.1	Diskussion & analys	98
4.1.1	Planeringsperspektivets relevans för socialt hållbar stadsutveckling	98
4.1.2	Integration, segregation & stigmatisering	100
4.1.3	Blandstadens effekter – en utvärdering	103
4.1.4	Förtätning, blandstad & hållbar stadsutveckling	106
4.2	Slutsatser	107
4.3	Metoddiskussion	109
4.4	Fortsatta studier	110
5.	Referenser	112

Tabell- och figurförteckning

Tabell 1. Fysiska samt icke-fysiska faktorer som kan bidra till urban social hållbarhet, Dempsey et al. (2011). Bearbetad av Roxana Ghiaei Moghaddam.	20
Tabell 2. Fyrfältstabell över olika typer av samhälleliga processer. Westin (1999).....	37
Tabell 4. Rumsliga skalor av förändrande krafter som i slutledet påverkar grannskap och områden. Atkinson & Bridge (2005). Bearbetad och översatt av Roxana Ghiaei Moghaddam.	41
Tabell 5. Sammanfattning av gentrifieringens effekt på grannskap. Atkinson & Bridge (2005). Översättning av Karin Hedin (2010).	42
Tabell 3. Why mixed-land use? Advantages and disadvantages. Coupland (1997). Bearbetad av Roxana Ghiaei Moghaddam.	55
Tabell 6. Blandstadens ämnande för fysiska förutsättningar i staden; Sofielund/Seved. .	74
Tabell 7. Blandstadens ämnande för sociala förutsättningar i staden; Sofielund/Seved. .	75
Tabell 8. Negativa konsekvenser av blandstaden för sociala förutsättningar i staden; Sofielund/Seved.....	76
Tabell 9. Konsekvenser av gentrifiering och segregation som sociala processer i samhället; Sofielund/Seved.	77
Tabell 10. Metoder för integration och främjande av mångfald; Sofielund/Seved.....	78
Tabell 11. Blandstadens ämnande för fysiska förutsättningar i staden; Lindängen.	82
Tabell 12. Blandstadens ämnande för sociala förutsättningar i staden; Lindängen.....	83
Tabell 13. Negativa konsekvenser av blandstaden för sociala förutsättningar i staden; Lindängen.	84
Tabell 14. Konsekvenser av gentrifiering och segregation som sociala processer i samhället; Lindängen.	85
Tabell 15. Metoder för integration och främjande av mångfald; Lindängen.	86
Tabell 16. Blandstadens ämnande för fysiska förutsättningar i staden; Rosengård.	91
Tabell 17. Blandstadens ämnande för sociala förutsättningar i staden; Rosengård.	92

Tabell 18. Negativa konsekvenser av blandstaden för sociala förutsättningar i staden; Rosengård.	93
Tabell 19. Konsekvenser av gentrifiering och segregation som sociala processer i samhället; Rosengård.....	94
Tabell 20. Metoder för integration och främjande av mångfald; Rosengård.	95

Figur 1. Positiva konsekvenser av blandstaden beskrivet i led. Coupland (1997). Bearbetning samt översättning av Roxana Ghiaei Moghaddam.....	51
Figur 2. Diagram över de mest framgångsrika sambanden mellan planeringsprinciper, blandstaden, segregation, integration, gentrifiering, och social hållbarhet.	59
Figur 3. Områdeskarta över Malmö stad med markering av de tre referensstudierna samt Yttre- och Inre Ringvägen. Skala 1: 75 000. Roxana Ghiaei Moghaddam. Kartunderlag: Fastighetskartan. © Lantmäteriet, 2022.	63
Figur 4. Områdeskarta över Lindängen (grönmarkerat). Skala 1: 12 500. Roxana Ghiaei Moghaddam. Kartunderlag: Fastighetskartan. © Lantmäteriet, 2022.	79
Figur 5. Områdeskarta över Rosengård (grönmarkerat). Skala 1: 12 500. Roxana Ghiaei Moghaddam. Kartunderlag: Fastighetskartan. © Lantmäteriet, 2022.	87

1. Inledning

1.1 Bakgrund & problemformulering

Hållbar utveckling som begrepp myntades för första gången 1981 av den amerikanske författaren samt miljövetaren Lester Brown (FN, 2016). När Världskommissionen för miljö och utveckling – även kallad Brundtlandkommissionen – lanserade begreppet i rapporten *Vår gemensamma framtid* 1987 fick det internationell spridning. I rapporten hävdades att det är omöjligt att uppnå en hållbar social utveckling och ekonomisk tillväxt, ifall miljön samtidigt ödeläggs och naturresurser överexploateras. Det fastslogs att en tillväxt och utveckling måste ske på miljöns villkor. Tre dimensioner av hållbar utveckling togs därefter fram, som alla samspelar och stödjer varandra: ekonomisk-, ekologisk- samt social hållbarhet (Ibid).

Någon definition av *hållbar utveckling* finns enligt FN (2016) inte idag. Trots det är begreppet idag en övergripande princip för hela FN-systemet, där världssamfundet har kommit överens om att det är en vägledande princip för en långsiktig global utveckling. Arbetet för en hållbar utveckling kan beskrivas som ”*en process utan färdig lösning*” som involverar ekonomiska, ekologiska och sociala aspekter. Grundläggande för processen är att det finns en helhetssyn, dialog samt ett kritiskt tänkande (Ibid).

Sedan myntandet av hållbar utveckling som begrepp har flertal handlingar och överenskommelser antagits under internationella konferenser över hela världen, för att vidare arbeta med hållbar utveckling på global nivå. Fyra av dessa har haft stor betydelse för arbetet på global nivå: Agenda 21, Kyotoprotokollet 1997, Milleniemaålen 2000, Globala målen Agenda 2030.

Den 11:e punkten i FN:s Agenda 2030 går under rubriken *Hållbara städer* och innefattar att ”*göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara*” (FN, 2022). Under detta mål finns även specifikt två delmål som är utgångspunkten för problemformuleringen för detta arbete:

”11.1 Säkra bostäder till överkomlig kostnad – Senast 2030 säkerställa tillgång för alla till fullgoda, säkra, ekonomiskt överkomliga bostäder och grundläggande tjänster samt rusta upp slumområden.” (FN, 2022).

”11.3 Inkluderande och hållbar urbanisering – Till 2030 verka för en inkluderande och hållbar urbanisering samt förbättra kapaciteten för deltagandebaserad, integrerad och hållbar planering och förvaltning av bosättningar i alla länder.” (FN, 2022).

En utmaning inom svensk stadsplanering som berör dessa mål är problemen som uppstått med gentrifiering och segregation i en bostads- och planeringskontext. De två begreppen är länkade till varandra, då gentrifiering kan vara en direkt bidragande faktor till ökad segregation. Gentrifieringsprocesser i sig har funnits på global nivå i flera sekel – även innan själva begreppet myntades under 60-talet. Dock har utvecklingen av dessa processer haft tydlig eskalering i Sverige sedan 80-talet. Ökade inkomstklyftor, bostadspolitiskt skifte och socialgeografisk polarisering är exempel på bidragande faktorer till gentrifieringsprocessen, och därmed även i vissa fall segregation (Randby, 2015). Bortdrivandet av grupper med socioekonomiska utmaningar blir ibland en direkt konsekvens vid en ökad inflyttning av grupper med högre socioekonomisk status. Ett område kan av olika anledningar börja anses som trendigt att bo i vilket ökar attraktiviteten för bostäder och lokaler. Mer pengar investeras i hopp om vinst, och som konsekvens ökar priserna på bostäder vilket bidrar till förträngning av ursprungsinvånarna. Samtidigt kan andra åtgärder införas som vidare förvärrar gentrifieringen, där omvandlingen av hyresrätter till bostadsrätter är ett exempel (Ibid). En separation av invånare sker långsamt, vilket kan bidra till upplevelsen av att vissa grupper i samhället inte längre har tillgång till särskilda stadsdelar – även om de haft det tidigare. En omställning sker i vilka som har rätten till staden, och jämställdheten bland invånarna blir förvriden. Det tar oss till tillbaka till Agenda 2030, denna gång mål 10 ”Minskad ojämlikhet” som syftar på att *”minska ojämlikheten inom och mellan olika länder”* (FN, 2022). Där är ett av delmålen särskilt relevant för problemformuleringen:

”10.2 Främja social, ekonomisk och politisk inkludering – Till 2030 möjliggöra och verka för att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.” (FN, 2022)

Ett av verktygen som används för att möta de berörda globala målen är *blandstaden*. Begreppet dyker upp i de flesta större svenska städernas översiktsplaner, och beskrivs ofta med något som kan tolkas som en utopisk klang. Bellander (2005) diskuterar definieringen av blandstad, men drar senare slutsatsen att det egentligen inte finns någon vedertagen definition. Det hon kommer fram till är att begreppet nästan alltid anses vara positivt laddat. Blandstaden har ofta innerstaden som utgångspunkt, och kan ses som komplex till design och omfattning samtidigt som

den innefattar en tät men begriplig bebyggelsestruktur. Detta i sin tur kan erbjuda en nära relation mellan verksamheter och invånare, tillsammans med ett stort utbud av upplevelser och evenemang där ett varierande och rörligt folkliv kan uppstå. Blandstaden är en stadsbyggnadsvision där livlighet samt beblandningen av människor, verksamheter och upplevelser samspelar för att skapa ett optimalt stadsliv (Ibid).

Visionen målar upp ett jämställt och väloljat samhälle. Den genomsyrar många av de moderna bebyggelseprojekt som bedrivs runt om i Sverige, där hållbarhet är nyckelordet. Frågan är på vilket sätt blandstaden som planeringsideal bidrar till den sociala hållbarheten, och om det är socialt hållbart att bygga bort våra problem med idealet i åtanke. Är utopin inom räckhåll eller fungerar blandstaden bättre i teorin än praktiken?

1.2 Mål, syfte & frågeställningar

Mål

Det som ska undersökas i uppsatsen är blandstaden som planeringsideal för en socialt hållbar stadsutveckling. Vidare undersöks sambanden mellan olika sociala processer och blandstadens utförande, med gentrifiering och segregation som utgångspunkt.

Syfte

Syftet med arbetet är att undersöka teorin i de fysiska sammanhangen i samhället och sätta dagens planeringsideal i ett stadsbyggnadssammanhang, för att se hur det agerar ur ett socialt hållbarhetsperspektiv. Frågeställningarna ska ge svar på om det är socialt hållbart att utveckla våra städer på det sätt som bedrivs idag, och vilka effekter de bidrar med.

Frågeställningar

Huvudfrågeställning

- Hur påverkar det nuvarande planeringsidealet sociala processer som gentrifiering och segregation i det svenska samhället?

Underfrågeställningar

- Vilka utmaningar medför blandstaden som planeringsideal för en socialt hållbar stadsutveckling?
- Vilket förhållningssätt har Malmö stad till blandstaden som planeringsideal?
- Hur arbetar Malmö stad med social hållbarhet i ett stadsbyggnadssammanhang, i olika stadsdelar?

1.3 Metod

Uppsatsen består utav kvalitativa studier som delas in i en litteraturstudie samt en fallstudie. En kvalitativ studie ämnar undersöka och förstå betydelsen som grupper eller individer tillskriver ett mänskligt eller generellt socialt problem (Creswell, 2009). Processen av studien innebär en datainsamling och analys av både generell och specifik karaktär, där jag som författare tolkar och drar slutsatser kring datan. Resultatet är en uppsats med flexibel struktur med en relativt induktiv stil. Det kvalitativa tillvägagångssättet framhäver det individuella perspektivet samtidigt som det belyser komplexiteten i de problem som undersöks (Ibid).

Litteraturstudie

Litteraturstudien omfattas av vetenskaplig litteratur som ger ett teoretiskt ramverk av relevans för ämnet och frågeställningarna. Även policytexter, ramverk, och planer från olika samhällsliga nivåer som exempelvis kommunala och statliga är inkluderade. Syftet är att strukturera ett teoretiskt ramverk som tillhandahåller definitioner och bakgrundsinformation kring de centrala begreppen för uppsatsen. Processen av kategorisering och reducering utförs under uppsatsens skrivande, följt av tolkning, bearbetning och sökandet efter kärnan i datan. Analys av den insamlade empiriska datan görs därefter med hjälp av en *tematisering*. Det innebär en utveckling av empiriska data till ett antal olika analytiska teman, där den insamlade litteraturen kan sammanställas på ett effektivt sätt, samt lyftas till en högre analytisk nivå (Hartman, 2004). Sammanställningen av det teoretiska ramverket resulterade bland annat i de kategorier och punkter som tematiseringen är strukturerad kring. De har sedan appliceras på tre referensstudier, för att ytterligare exemplifiera samt ge en verklighetsförankring till teorin.

Det övergripande temat för uppsatsen är *social hållbarhet*, som de resterande begreppen knyter an till. Det centrala begreppet för hela uppsatsen är emellertid *segregation* som social process, och dess problematik inom samhällsplanering. Det behandlas således som den röda tråden för hela arbetet. Slutligen är *blandstaden*

det begrepp som de sociala processerna utmanar, och har därmed en stor betydelse för uppsatsens struktur.

Referensstudier

Flyvbjerg (2006) betonar vikten av kontextbaserad erfarenhet och fakta då det bidrar till en form av expertis som skiljer sig från strikt teoretiska fakta. Uppsatsens andra del består därför utav en sammansättning av tre referensstudier som fyller funktionen av den typen av infallsvinkel. Syftet är att ge fysisk förankring till det teoretiska ramverket och således sätta dagens planeringsideal i ett stadsbyggnadssammanhang för att se hur det agerar ur ett socialt hållbarhetsperspektiv.

Tre stadsdelar i Malmö stad är objekt för referensstudierna: Sofielund/Seved, Lindängen samt Rosengård. Stadsdelarna valdes delvis utifrån tillgång till litteratur, men främst på grund av att de alla tre förknippas med utmaningar inom ramen för social hållbarhet och segregation. Alla tre stadsdelar listas som *särskilt utsatta områden* av Polisen (2015). De två senare stadsdelarna har även kopplingar till Miljonprogrammet – en stadsbyggnadsepok som omnämns i uppsatsen.

Referensstudierna har skett genom granskning av dokument på lokal nivå, som detalj- och områdesplaner samt information på kommunala webbsidor om lokal utveckling. På så sätt ges bakgrundsfakta kring stadsdelarna i varje avsnitt, tillsammans med en redogörelse kring deras nuvarande struktur och befintliga utmaningar med social hållbarhet. I slutet av varje referensstudie görs en tematisering i tabellform som genomförs utifrån sammanställning från det teoretiska ramverket.

1.3.1 Avgränsningar

Som nämnt i avsnittet om det teoretiska ramverkets struktur, analyseras litteraturen utifrån fem centrala begrepp: *social hållbarhet*, *planeringsprinciper*, *segregation*, *gentrifiering* och *blandstaden*. Avgränsningar gjordes i processen av att landa i dessa fem begrepp, vilka redogörs för i följande stycken:

Utgångspunkten för uppsatsen är *hållbar utveckling* som är bakgrunden till hela arbetet. Hållbar utveckling kan dock definieras ur tre dimensioner: ekologisk-, ekonomisk-, och social hållbarhet. För att avgränsa arbetet valde jag att framförallt utgå från den *sociala* dimensionen, främst eftersom det ansågs vara av mest relevans för arbetets frågeställningar. Det är emellertid viktigt att tydliggöra att de två andra dimensionerna också får en kort redogörelse under uppsatsen, eftersom de tre dimensionerna ofta samspelar med varandra på olika sätt. Under arbetet dras vissa samband mellan olika sociala processer som även berör ekologisk- och

ekonomisk hållbarhet. Eftersom de interagerar med varandra på ett fluktuerande sätt är det svårt att undvika benämningen av deras samband, vilket motiverar en kortare redogörelse för även de övriga två dimensionerna. Det anses vara av relevans för att reflektera begreppens komplexitet som samhällseliga processer.

Blandstaden tolkas som det nuvarande planeringsidealet, och är kärnan i frågeställningarna för arbetet. Fokus på blandstaden som ideal är en vald avgränsning, men korta diskussioner kring andra planeringsideal som *funktionsseparatism* förs för att ge ytterligare nyansering till blandstadsbegreppet och hur det vuxit fram. För att överhuvudtaget kunna prata om blandstaden och dess betydelse för stadsplaneringen idag, är det viktigt att även generellt redogöra för *planeringsprinciper*. För att avgränsa arbetet analyseras endast två huvudprinciper: rationell- och kommunikativ planering. Det anses vara av relevans för arbetet eftersom det ger ett perspektiv ur just en *planeringssynpunkt*. Som landskapsarkitekter deltar vi som en av aktörerna i planeringsprocessen, och i yrket är vi bland annat med och tar beslut kring hur den fysiska miljön i staden ska utformas och hur planeringen ska gå till väga. Synen på planeringsprinciper, makt och rättvisa är av högsta relevans, och har stark anknytning till hållbar stadsutveckling.

Den röda tråden i uppsatsen är *segregation* både som begrepp och process och behandlas som kärnan i den sociala diskursen. Begreppet i sig är komplext men för att ge en bättre förståelse för hur det fungerar görs en skildring kring begreppets historia och dess framväxande. Det finns ett antal olika dimensioner av segregationsbegreppet, varav de som diskuteras under uppsatsen är *boendesegregation* i samband med *etnisk-* och *socioekonomisk segregation*. För att ytterligare ge förståelse kring komplexiteten och sambanden mellan segregation och andra samhällseliga faktorer för även en kortare diskussion om *integration*. Avgränsning görs då endast ett kortare omtalande kring relaterade begrepp som *kreolisering* och *assimilering* förekommer. I diskussionen kring segregation och de begrepp som berör frågan blir ofta politik en relevant synpunkt. Därför görs ytterligare en avgränsning gällande politiska frågor som relaterar till segregationsprocessen, för att bibehålla ett objektvt och relevant förhållningssätt i uppsatsen.

För att ge perspektiv på orsak och verkan gällde samtliga begrepp som nämns ovan ansågs begreppet *gentrifiering* som en intressant synvinkel. Eftersom gentrifieringsprocessen visade sig ha en stark koppling till både blandstad och segregation fick den bli en del av de fem centrala begreppen för uppsatsen. Det finns flertal begrepp som är relaterade till *gentrifiering* vara vissa nämns i uppsatsen

men som på grund av avgränsningar inte får någon vidare utveckling. Exempel på sådana begrepp är *kommersiell-* och *rural gentrifiering*.

2. Teoretiskt ramverk

2.1 Sociala urbana processer

Som tidigare nämnt i avsnitt 1.1, delas hållbarhetsbegreppet ofta in i tre kategorier: ekonomisk-, ekologisk- och social hållbarhet. Den sista är den dimension som anses vara av mest relevans för arbetet och kommer därför att vara central i diskussionen kring hållbar stadsutveckling i denna uppsats.

Merlina Missimer (2015) skriver i sin avhandling att den sociala aspekten av hållbarhet inte har en lika vedertagen definition som de två övriga aspekterna, trots att det i både den internationella och nationella politiken finns ett stort engagemang för att jobba med social hållbarhet. Det är ett ämne som ofta diskuteras i teorin ur vetenskaplig synpunkt, men Missimer (2015) påpekar att det sällan presenteras definitioner, utan snarare listor på vilka aspekter eller teman som berör den sociala dimensionen. Dempsey, Bramley, Power & Brown (2011) skildrar i sin artikel en liknande bild av hur social hållbarhet porträtteras i teorin. De menar likt Missimer (2015) att den sociala aspekten numer anses väga lika mycket som den ekonomiska och ekologiska i hållbarhetsdiskussionen, men att begreppet trots det saknar en vedertagen definition (Dempsey, et al., 2011). Det existerar ingen konsensus kring vilka kriterier eller perspektiv som den sociala hållbarheten innebär och varje författare tycks ha sina egna uppfattningar kring ämnet, som ofta är kopplad till den disciplin denne tillhör (Missimer, 2015).

Missimer (2015) diskuterar ett antal olika definitioner och uppfattningar kring social hållbarhet. De flesta påpekar vikten av det sociala för en höjd livskvalitet bland invånare. Ord som *harmoni*, *rättvisa*, *jämställdhet*, *demokrati*, *innovation*, *medverkande*, och *individuellt oberoende* är återkommande i många av definitionerna. En del av dem berör koncept som *samhörighet*, *samhälle*, och *inkludering* – begrepp som hon menar själva saknar vedertagen definition. En annan synpunkt är att social hållbarhet kan ses som ett analytiskt eller normativt koncept, vilket än en gång försvårar situationen, då det lätt uppstår förvirring och svårighet att föra en rimlig prioriteringsprocess. Missimer (2015) förklarar att den bristande teoretiseringen av social hållbarhet gör att det ofta uppstår en förenklad bild av vad

det egentligen innebär. Den teoretiska definitionen blir svårtydd och leder till en försvåring av det praktiska arbetet med social hållbarhet. Det fysiska förverkligandet blir alltså en utmaning (Ibid).

Dempsey et al. (2011) diskuterar just kopplingen mellan teori och praxis, och mer specifikt hur den sociala hållbarheten uppträder i en urban kontext. Ett återkommande tema i deras artikel är *community*, vilket på svenska går att översätta till *gemenskap* eller *grannskap*. De talar om *socialt kapital* i samband med den sociala hållbarhetens fysiska kontext. Det är ett begrepp som syftar på stärkandet av medborgarsamverkande och dialog för en ökad interaktion med alla invånare i staden. Det innebär främjandet av *lokaliserad egenmakt* vilket betyder att varje individ känner att de har makt över sin egen situation – vare sig det rör sig om arbetsplats, närmiljö eller socioekonomiska faktorer som påverkar det personliga livet (Ibid).

Ytterligare parametrar kring definitionen av social hållbarhet benämns i Boverkets publikation *Socialt hållbar stadsutveckling – en kunskapsöversikt* (2010). De berör främst olika typer av processer som leder till segregation i samhället. Arbete med hållbar stadsutveckling har ett fokus på resurssvaga bostadsområden samt fysisk samhällsplanering med boenderelaterade åtgärder. Målen med denna typ av arbete är enligt Boverket (2010) bland annat att:

- Skapa arbete och tillväxt
- Skapa delaktighet, trygghet och demokrati
- Prioritera barn och ungdomars livsvillkor
- Främja integration och minska klyftor
- Främja kultur och fritid

Rumslig uppdelning mellan stadens olika funktioner och bristande samband mellan särskilda områden av socioekonomisk svaghet och resten av staden, uppfattas enligt Boverket (2018) som en grundläggande barriär för en socialt hållbar utveckling. Den typen av fysiska förutsättningar kan orsaka en förvärrad boendesegregation, vilket aktivt motverkar integrationen mellan samhällets olika grupper. Trots detta uppfattas det som att det finns en tydlig samsyn och riktning gällande de metoder som finns för att bryta denna utveckling och istället driva den socialt hållbara stadsutvecklingen framåt. Bokverket (2018) har identifierat fem teman som förblir återkommande i diskussionen kring metoder för områdesförnyelse:

- *Helhetssyn*; att se områdesförnyelse som en del i den övergripande stadsutvecklingen och att kombinera fysiska och sociala åtgärder

- *Variation*; att åstadkomma större variation när det gäller funktioner, boendeformer och gestaltning.
- *Samband*; att länka samman olika delar av staden
- *Identitet*; att skapa förutsättningar för en positiv identifiering med sitt bostadsområde och ge detta en tydligare och mer positiv identitet utåt
- *Inflytande och samverkan*; att all områdesförnyelse behöver utgå från dem som bor i området och genomföras i samverkan mellan berörda aktörer.

Tabell 1. Fysiska samt icke-fysiska faktorer som kan bidra till urban social hållbarhet, Dempsey et al. (2011). Bearbetad av Roxana Ghiaei Moghaddam.

<i>Non-physical factors</i>	<i>Predominantly physical factors</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Education and training • Social justice: inter- and intra-generational • Participation and local democracy • Health, quality of life and well-being • Social inclusion (and eradication of social exclusion) • Social capital • Community • Safety • Mixed tenure • Fair distribution of income • Social order • Social cohesion • Community cohesion (i. e. cohesion between and among different groups) • Social networks • Social interaction • Sense of community and belonging • Employment • Residential stability (vs turnover) • Active community organizations • Cultural traditions 	<ul style="list-style-type: none"> • Urbanity • Attractive public realm • Decent housing • Local environmental quality and amenity • Accessibility (e. g. to local services and facilities/employment/green space) • Sustainable urban design • Neighbourhood • Walkable neighbourhood: pedestrian friendly

2.1.1 Segregation

2.1.1.1 Begreppsförklaring & historia

Delegationen mot segregation (2021; 2022), hädanefter förkortat som *Delmos*, beskriver segregation som en sorts separation mellan människor som gör att de lever och verkar ifrån varandra. Dessa skillnader kan bidra till att det i samhället skapas koncentrationer av människor som har liknande bakgrund och egenskaper. Separationen kan utmärka sig på ett flertal olika sätt, men syns mest på arbetsmarknaden, på skolor och i bostadsområden (Delmos, 2022). En likande skildring av situationen görs av forskaren Lars Marcus. I artikeln *Social housing and segregation in Sweden* (2007), menar Marcus att debatten kring segregationen i Sverige är mer aktuell än någonsin. Konsekvenserna av det allt mer segregerade samhället syns på flertal olika sätt. Det är framförallt tre politiska områden som påverkas mest – i likhet med de som tas upp av Delmos (2021; 2022). Han utvecklar genom att förtydliga att arbetsmarknaden är en av dessa, där arbetslösheten är ojämnt distribuerad bland olika sociala grupper. Vidare är skolpolicyn påverkad, där ett avsevärt ökat antal privatskolor blivit ett nytt fenomen i Sverige. Slutligen ser bostadsmarknaden annorlunda ut, där allt fler debatter förs kring nyproduktionen samt fördelningen mellan hyres- och bostadsrätter (Marcus, 2007).

Samtidigt som Marcus (2007) påstår att debatten är mer aktuell än någonsin, poängterar Andersson, Bråmås och Hogdal (2009) att segregation som en samhällsvetenskaplig fråga har en relativt kort historia i Sverige. Länder som exempelvis USA och Sydafrika har i jämförelse en längre och mer studerad relation till segregation som begrepp, då det där länge kritiserats och problematiserats som samhällsprocess. I Sverige blev debatten först uppmärksam på allvar i samband med kritiken mot Miljonprogrammet 1965–1975 (Andersson, et al., 2009). Roger Andersson (1998) poängterar även i sin studie att intensifieringen av den politiska debatten under 90-talet var en konsekvens av den ekonomiska krisens effekter på bostads- och arbetsmarknaderna. Förutom segregation fanns ett flertal andra nyckelbegrepp som uppmärksammades som centrala inom debatten, med exempel som *social polarisering*, *den nya underklassen*, och den mer geografiska tolkningen *delade städer* (Ibid).

Begreppet segregation kan kategoriseras efter tre sociala parametrar: socioekonomisk, etnisk och demografisk segregation. Den första syftar på socioekonomisk status och skillnaden på tillgång till ekonomiska resurser, men även utbildningsnivå och yrkesgrupp. Den etniska parametern syftar på en uppdelning baserad på etnisk eller religiös tillhörighet, nationalitet, eller migrationsbakgrund. Den sista parametern syftar på en uppdelning som sker efter

ålder, kön eller hushållstyp – det vill säga om man ingår i ett ensamstående eller sammanboende (Boverket, 2004; Delmos, 2022). Stigendal (2007) instämmer med Boverkets (2004) och Delmos (2022) definition av begreppet, och tillägger att segregation också består av relationer mellan motpoler – så kallade *segregationspoler*. Den ena behöver nödvändigtvis vara bättre eller sämre än den andra, utan det är främst deras olikheter som särskiljer dem (Stigendal, 2007).

Delmos (2022) diskuterar likheterna mellan etnisk och socioekonomisk segregation, då de ofta förekommer i samma sammanhang. De två kategorierna kan därför vara svåra att särskilja. I en del bostadsområden med hög andel låginkomsttagare finns både inrikes- och utrikesfödda bosatta, men det är inte ovanligt att utrikesfödda är överrepresenterade i statistiken. Då låg inkomst är en gemensam faktor för individerna, går det att tyda att den huvudsakliga orsaken till bosättningsmönstret är inkomst snarare än ursprung (Ibid). Boverket (2004a) konstaterar att etnisk segregation är som mest debatterad idag, då de områden som anses vara väldigt segregerade ofta har en hög andel invandrare. Men det finns annan forskning som pekar mot att områden som har hög koncentration av infödda svenskar egentligen är betydligt mer segregerade än de som anses vara invandrantäta. Detta då koncentrationen av infödda svenskar är mycket högre i dessa områden än vad koncentrationen av utlandsfödda är i de så kallade *invandrantäta* områdena. Samma jämförelse kan göras ur en ekonomisk synpunkt, där det ofta bor betydligt mycket färre låginkomsttagare i höginkomstområden än vad det bor höginkomsttagare i låginkomstområden (Ibid). Denna typ av jämförelse infaller under vad som kallas för *rationell segregation*, där det måste finnas två grupper i samhället som jämförs, där båda har någon grad av segregation (Delmos, 2021).

Generellt är forskningen och kunskapen om faktorerna kring fysisk miljö och dess kopplingar till det sociala livet, samt varför människor väljer att flytta, relativt bristande. Det finns helt enkelt kunskapsluckor och ett behov av metodutveckling gällande forskningsperspektiven (Boverket, 2010). Stigendal (2007) anmärker i sin bok att även själva definitionen av segregation som begrepp kan anses vara endimensionell, som konsekvens av en bristfällig teoriutveckling. Andersson et al. (2009) utvecklar samma tanke, och lyfter att den tidiga segregationsdebatten i Sverige under 70- och 80-talet var relativt bristande ur en konsekvensaspekt. De negativa konsekvenserna för samhället som helhet eller för särskilda sociala grupper nämndes sällan. Istället gjordes flertal försök till att statistiskt mäta geografiska fördelningar och eventuella förändringar av dessa, samt beskrivningar av boendemönster (Ibid). Så kallade *segregationsindex*, *entropiindex* och *olikhets-* eller *dissimilaritetsindex* är exempel på statistiska metoder som baserades på datainsamlingar. Ibland kunde dessa sammanställas i långa tekniska redogörelser i

formen av diagram och tabeller, som ansågs tala för sig själva (Stigendal, 2007). I bästa fall fördes diskussion kring hur dessa hade klassrelaterade orsaker. Sedan 90-talet har diskussionen kretsat mycket kring etniska och invandringsrelaterade aspekter (Andersson, et al., 2009) vilket enligt Stigendal (2007) berodde på en saknad av genomarbetad och välgrundad begreppsteori. Det senaste decenniet har stora delar av forskningen varit fokuserad på så kallade *urbanpolitiska interventioner* samt samhällsplaneringens roll i skapandet och brytandet av segregationsprocesser (Andersson, et al., 2009). Boverkets rapport *Socialt hållbar stadsutveckling* (2010) uppmärksammar likt Anderson et al. (2009) segregationsforskningens fokus vid etniska frågor, och belyser begreppet *white flight*. Begreppet används i samband då det är utflyttningen av svensk medelklass snarare än inflyttningen av resurssvaga etniska minoriteter som bidrar till boendesegregationen – särskilt i 60- och 70-talets miljonprogramsområden där den etniska segregationen är som mest utbredd. Andersson (1998) lyfter att en stor bidragande faktor till bostadssegregationen är flyttmönstret hos majoritetsbefolkningen och bostadsvalen hos de mer resursstarka. Samtidigt påpekar forskarna Elisabeth Lilja och Mats Pemer i ”*Socialt hållbar stadsutveckling*” (Boverket, 2010) att det finns bristande kunskap kring de djupare orsakerna och bakomliggande motiven kring val av bostad och vad som driver människor till att flytta. Detta särskilt i relation till kunskapen kring förflyttningmönstren som är mer utbredd. Anledningen till denna kunskapsfördelning enligt forskarna är att det tidigare funnits ett större fokus på att problemen med en ökad segregation samt att med olika kvantitativa mått beskriva dess framträdanden. Idag har riktningen på forskningen skiftat till att finna teoretiska angreppssätt som med utgångspunkt i de sociala och kulturella värdena i den byggda miljön för segregationsforskningen vidare. Perspektivet har skiftat från mer generella statistiska beskrivningar med ett tydligt *utifrånperspektiv*, till fler studier med vikt på faktiska erfarenheter från omgivningen – något som kan ses som ett *inifrånperspektiv* (Boverket, 2010).

Rationalitet

Delmos (2021) beskriver som tidigare nämnt segregation som något rationellt. Det betyder att det måste finnas en jämförelse mellan åtminstone två olika grupper av människor av olika bakgrund. Stigendal (2007) tillägger att det även finns en rumslig aspekt, det vill säga att det även måste finnas två olika geografiska områden. Segregation berör således såväl sociala som rumsliga relationer mellan olika bostadsområden. Följaktligen räcker det inte med aspekter som fattigdom eller klasskillnader för att segregation ska uppstå. Likväl behöver inte en stor population av invandrare vara synonymt med segregation. Det är först när den sociala uppdelningen hamnar i kombination med den rumsliga aspekten som man kan tala om segregation (Stigendal, 2007). Den syftar på att fördelningen av olika

befolkningsgrupper blir ojämn inom ett visst geografiskt område som exempelvis ett län, en kommun eller en tätort. En åtskillnad behöver inte nödvändigtvis ha negativa konsekvenser för den enskilda individen. Men om klyftorna blir alltför stora i skala kan segregationen ha negativa konsekvenser som tydligt påverkar samhället. Det är vanligt att dessa konsekvenser upplevs som oproblematiske av personer som bor i områden med goda socioekonomiska förutsättningar, eller som har goda möjligheter till utbildning och lämplig bostad. Konsekvenserna känns snarare av i de områden som redan är socioekonomiskt utsatta. Invånare i den typen av områden kan känna av en tydligare skillnad gällande livsvillkor samt att ungas chanser och möjligheter blir åtstramade baserat på var de bor (Delmos, 2021).

Segregationsprocessens existentiella behov av den rationella aspekten kan hjälpa till att ge svar på vad som egentligen är kärnan i problemet. Stigendal (2007) resonerar att om det anses vara ett problem att två befolkningsgrupper har en rumslig åtskillnad i samhället, så måste det betyda att det primära problemet är själva åtskillnaden. Problematiken uppstår i den sociala och rumsliga åtskillnaden mellan två befolkningsgrupper, samt i vilken utsträckning den beror på den ena eller andra gruppen. Delmos (2021) väljer att kalla det för *rationell segregation* medan Stigendal (2007) använder sig av begreppet *segregationspoler*. Segregationspolerna representerar de olika rumsliga och sociala motpolerna som utgör beståndsdelarna av segregationen. Det måste finnas minst två i ett resonemang kring en segregationsprocess (Stigendal, 2007).

Marcus (2007) går in på liknande spår som Delmos (2021) och Stigendal (2007) gällande den rumsliga aspekten, som han lyfter fram som nödvändig för att det ens ska finna en diskussion om segregation. Debatten om Miljonprogrammets sociala och rumsliga effekter gör det särskilt tydligt hur nödvändigt det är att utföra geografiska analyser av urbana miljöer. Marcus (2007) implicerar att det behövs en tydligare förståelse kring social segregation som ett rumsligt fenomen. Han fortsätter med att förklara att själva konceptet segregation har en väsentlig rumslig innebörd, och att det är fullkomligt omöjligt att konceptualisera begreppet utan denna dimension. Social segregation går inte att med framgång hantera eller förstå utan en solid teori kring rumslighet ur ett socialt perspektiv. Marcus (2007) fastställer att sådan teori är mer eller mindre obefintlig inom diskursen kring segregation i Sverige, vid tiden då han publicerar sin artikel. Det som däremot fanns var en okritisk och naiv bild av segregationens rumsliga dimension (Ibid).

En problematik som kan uppstå med att inkludera den rumsliga aspekten när det gäller segregation är att man ofta jämför olika stadsdelar eller områden med varandra. En sådan jämförelse mellan social statistik anses problematisk enligt Marcus (2007), eftersom en definition av en geografisk områdesgräns kan vara

godtycklig vilket genererar generaliserad statistik. Även invånarstatistik är ofta relativt ungefärlig då det är svårt att klassa sociala kriterier som inkomst, etnicitet och utbildning samtidigt som det finns svårigheter att avgöra vilka som jobbar eller besöker stadsdelar under längre eller kortare perioder. Sådana aspekter gör statistiken arbiträr, och i kombination med jämförelse med områdesgränser genereras ett resultat som inte alltid stämmer överens med verkligheten (Ibid).

2.1.1.2 Orsaker & konsekvenser

Begreppet segregation faller under flera olika akademiska discipliner, och kan därför undersökas ur många olika synvinklar. Sociologi, kulturgeografi, ekonomi, och i detta fall landskapsplanering, är några av exemplen. Således finns det många teorier kring vilka sorters processer som orsakar segregation, och begreppets komplexitet blir tydligt efter fördjupning i litteraturen.

Stigendal (2007) väljer att med en historisk skildring förklara segregation som begrepp och process i Sverige. Han gör en tydlig koppling mellan segregation och framväxten av kapitalismen och den moderna staden. Mönstret går att se i vad som kallas för Chicago-skolan, som baseras på den snabba befolkningstillväxten som skedde i Chicago under slutet av 1800-talet. Första världskriget ledde till en ökad invandring av en ung svart befolkning från sydstaterna, som påbörjade en stark och snabb segregationsprocess som helt och hållet är baserad på etnisk segregation. Stigendal (2007) citerar Sven E Olsson Hort:

”Segregationsforskningen, forskningen om den moderna stadens, eller rättare sagt storstadens, inre sociala struktur, drivkrafterna bakom uppdelningen av människor och aktiviteter i bestämda rum och områden, växte fram i denna smältdegel och konflikthärd”
(Olsson Hort i Stigendal, 2007, s. 40)

I Sverige fann man inget intresse för forskningen kring den typen av samhällsförändring, då städerna vid den tiden ännu inte hade vuxit sig tillräckligt stora och invandrarna var en bortfallande minoritet. Segregation förknippades fortfarande med rasfördomar, och saknade en grogrund i svensk samhällsforskning (Stigendal, 2007). Genombrottet skedde när utvecklingen av *sociala* skillnader nåddes. Efterkrigstiden under 50- och 60-talet ledde till en drastisk urbanisering av svenska städer, som resulterade i förslumning av innerstäderna och bostadsbrist. Miljonprogrammet blev aktuellt som lösning, men ledde till ökade klyftor bland invånarna, till stor del på grund av bostädernas placering och utformning. Ett missnöje mot bostadspolitiken växte bland befolkningen, men framförallt mot det som kom att uppfattas som ett nytt klassamhälle. Begreppet segregation gjorde nu genombrott i Sverige, och utgjorde en stor del av kritiken som kom under 60-talets andra hälft. Forskningen kring processen tog fart, där sociologen Harald Swedner

vid sociologiska institutionen i Lund spelade en stor roll. Han poängterade skillnaden mellan den *etniska* segregationen som hade skett i Chicago och det som kom att bli en *socioekonomisk* segregation i Sverige. Segregationsbegreppet fick alltmer uppmärksamhet, och började även synas i flertal statliga utredningar under slutet av 70-talet. Begreppets genombrott innebar en politisering, då det började förknippas med vänstern (Ibid).

Irene Molina (1997) försätter i samma spår i sin avhandling om svenska städers rasifiering kring hur den etniska segregationen växte fram i Sverige. Hon förklarar att det växande intresset kring etnisk boendesegregation under 90-talets början ledde till en rad studier och forskningsprojekt som erbjöd ett flertal olika förklaringar. Däribland finns *strukturella* och *kulturreduktionistiska* (Molina, 1997). Boverket (2004a; 2010) och Delmos (2021) nämner två begrepp som kan liknas vid de som Molina (1997) använder sig av, då de väljer att diskutera segregationens orsakande utifrån två kategorier – *strukturella orsaker* samt *individuella preferenser*. Det förklaras att de två kategorierna ofta kan samspela med varandra, vilket innebär att det behöver ske ett samarbete mellan olika organisationer, sektorer och discipliner för att hantera segregationen och samtidigt utreda dess uppkomst (Boverket 2004a; Delmos, 2021). Molina (1997) förklarar att det *strukturella* angreppssättet syftar på att det är den invandrande befolkningens socioekonomiska position i samhället som orsakat ett segregerat boende. Delmos (2021) förklarar att *strukturella orsaker* utmärks som de fall där bristande möjligheter och restriktioner som återfinns i samhället ligger till grund för segregationen. Omständigheterna som uppstår är inte valbara av individen, och det är snarare de strukturer som samhället skapat och upprätthåller som skapar segregationen. Dessa strukturer kan beröra tillgång till kollektivtrafik samt hur stadsplanering eller bostadsbyggande går till (Ibid). Det kan även handla om en ökad inkomstjämlighet, som enligt svensk forskning har direkt korrelation till en ökad socioekonomisk boendesegregation. Konsekvenser av en utbredd ojämlikhet, exempelvis gällande ökad inkomstspridning leder till en genomsnittlig sänkning av välfärd. Ett ojämlikt samhälle ger sämre hälsa för medborgare, ökad våldskriminalitet och avtagande tillit till samhället och generell omgivning. I samhällen där jämlikheten är hög har en ökad social rörlighet uppmärksamats, där medborgare som individer får bättre möjligheter till att påverka sin inkomst- samt utbildningsnivå oberoende av sina föräldrars bakgrund (Ibid).

Delmos (2021) försätter med att förklara att en växande ojämlikhet i inkomst är en stor bidragande faktor till att människor med lägre inkomst koncentreras i särskilda bostadsområden, samtidigt som personer med högre inkomst koncentreras i andra. Inkomstjämlighet blir således en direkt förutsättning för socioekonomisk boendesegregation. Hade alla medborgare haft liknande inkomst hade

inkomstskillnader mellan olika bostadsområden inte uppstått. Trots det poängterar Delmos (2021) att inkomstjämlighet inte är tillräcklig som förklaring. Hushåll med olika inkomstnivåer kan teoretiskt sett fortfarande bo beblandat i samma bostadsområden. En socioekonomisk bostadssegregation kräver snarare att det finns en korrelation mellan människors inkomster samt var de väljer att bosätta sig. En sådan korrelation kan vara beroende av boendetyper samt områdespreferenser i samverkan med socioekonomisk status, en bostadsmarknad som styrs av krav på förvärvsinkomst samt där eget kapital är av betydelse för valmöjligheterna, och/eller en bostadspolitik som förstärker eller skapar dylika mönster i boendet. Ur ett strukturellt perspektiv på boendesegregation bor låginkomsttagare i närhet till andra låginkomsttagare inte för att de vill, utan snarare för att de inte har några andra alternativ (Ibid). Som tidigare nämnt är det därför inte ovanligt förekommande att resursstarka hushåll är de som driver boendesegregationen då de har fler valmöjligheter samt större möjlighet att bosätta sig i områden och bostäder som alla inte har råd med (Boverket, 2010; Delmos, 2021).

Vidare kring strukturella orsaker skriver Delmos (2021) att utformningen av en stad är högst relevant när det gäller möjligheterna att bosätta sig på olika platser. Bostadsförsörjningen handlar om både vilka typer av bostäder som finns samt var i staden de ligger belägna. Samhällelig struktur kan således ge upphov till uppdelningar i bostadsmarknaden, vilket i sin tur kan generera boendesegregation. Priser på hus och bostadsrätter samt hyror är olika i varje bostadsområde. Följaktligen är möjligheten till att få bolån eller hyreskontrakt direkt kopplat till hushållets återbetalningsförmåga och inkomst. Ett samband mellan bostadens upplåtelseform samt hushållets inkomst har visats enligt svensk forskning. Andra studier har påvisat att det bland annat i Malmö stad finns förutsättningar för att hushåll med lägre inkomster och således lägre köpkraft, i en märkbart större utsträckning bor i hyresrätter – ofta i upplåtelse av allmännyttan – i jämförelse med andra typer av hushåll. Det faktum att det i Sverige är vanligt att bostäder med en viss upplåtelseform särskilt koncentreras i specifika bostadsområden, är en bidragande faktor till att den socioekonomiska boendesegregationen har ökat i samma takt som ökningen av inkomstskillnaderna. Fördelningen av upplåtelseformer i de svenska kommunernas bostadsområden kan således ha inverkan på den socioekonomiska boendesegregationen (Ibid).

Ytterligare strukturella orsaker till boendesegregation kan vara indirekt och direkt diskriminering av olika grupper i samhället (Delmos, 2021). Indirekt diskriminering kan inträffa när en individ eller grupp missgynnas av villkor, lagar och regler som egentligen ska ge lika förutsättningar för alla. Ett exempel på ett sådant fall är de krav som ofta ställs på inkomst från fast anställning i samband med hyreskontrakt, som verkar exkluderande för personer som får sjukersättning – trots

att den typen av inkomst kan betraktas som lika säker. Ännu ett exempel är bristande eller svårtillgänglig information om hur bostadsförmedlingen och bostadsmarknaden fungerar, vilket försvårar tillgången till ett boende för vissa grupper. Direkt diskriminering kan ta sig uttryck i de fall då en individ nekas möjligheten till att hyra eller köpa en bostad på grund av deras etniska eller sociala tillhörighet (Ibid).

Vid sidan om strukturella orsaker finns som nämnt även andra motiv som kan leda till ett socioekonomiskt segregerat samhälle. Molina (1997) diskuterar som tidigare nämnt det *kulturreduktionistiska* angreppssättet, som föreslår att det finns ett påstått behov hos invandrare att söka närhet till sina landsmän, och att det skulle vara en möjlig orsak till det etniskt segregerade boendemönstret i städerna. Den typen av benägenhet skulle således variera med alla slag av etnisk-kulturella distanser, som exempelvis skillnader i religion, språk, normer och värdesystem mellan olika typer av etniska grupper och den inhemska befolkningen (Molina, 1997). Delmos (2021) nämner *individuella preferenser* som en parallell teori till Molinas (1997). Det kan då handla om den enskilda individens *beteende* och *preferenser*, och tar sig ofta uttryck på ett flertal olika sätt. Beteendet kan vara den faktiska handlingen som att förflytta sig till ett särskilt boende i ett särskilt område, medan preferenser kan handla om vad man tycker om eller föredrar. Det kan också handla om större grupper som väljer att bosätta sig i ett visst område, eller individer som aktivt undviker särskilda områden då de kan anses som mindre attraktiva att bo i. Det kan röra sig om ett livsstilsval som blir kopplat till den livsmiljö som ett särskilt bostadsområde erbjuder. Exempel på sådana tillgångar kan vara utbud på restauranger, kulturliv eller närhet till grönområden, lekplatser eller kollektiva förbindelser. Närhet till arbetsplats, bra skolor och fritidsaktiviteter har också stor inverkan på valet av bostadsområde, likaså preferenser kring flerbostadshus eller småhus. Ett annat exempel är gruppstillhörighet, då individer kan känna sig lockade till att bosätta sig - eller fortsätta bo - i ett område som erbjuder liknande klasstillhörighet, sexuell läggning eller närhet till familj. Det är inte ovanligt att individer som delar samma kultur eller etnicitet väljer att bosätta sig i samma område. Vid sidan om känslan av tillhörighet kan det handla om lättare tillgång till specifika restauranger och livsmedel, eller mer lättillgänglig information och underlättat nätverkande. Att känna etnisk gruppstillhörighet kan också vara en reaktion mot diskriminering, då man som individ kan känna ett behov av att försvara sig mot resten av samhället. Ett 'homogent kluster' av människor i samma typ av situation kan inge en starkare känsla av trygghet och stabilitet (Delmos, 2021).

Effekterna av individuella preferenser vid bosättning kan resultera i både frivillig och ofrivillig boendesegregation. Den frivilliga segregationen hänvisar till det

aktiva valet att förflytta sig till ett bostadsområde som redan anses ha en hög andel av invånare med egenskaper som reflekterar en själv. Segregationen kan förstärkas av den typen av beteende, trots att individerna i sig ser det som något positivt att bo med likasinnade medmänniskor. Ofrivillig boendesegregation däremot syftar till begränsningen av valmöjligheter för vissa individer, som gör att de hänvisas till särskilda bostadsområden som erbjuder boenden som passar deras prisomfång. Det kan ske i kombination med att andra väljer att förflytta sig, och att de som inte har möjlighet till det blir kvar (Boverket, 2004a; Delmos, 2021).

Molina (1997) kritiserar dock det kulturreduktionistiska angreppssättet, även kallat individuella preferenser av Boverket (2004a) och Delmos (2021). Hon poängterar att det finns bristande forskningsresultat som skulle kunna ge belägg för den typen av allmänt påstående - det vill säga att invandrare har preferensen att bo nära varandra eller att de vill ha fysisk närhet för att kunna förstärka sin kulturella identitet. Trots det har den typen av föreställning stått i princip oemotsagd. Anledningen till det kan bero på att sådana påståenden varken är tillräckligt genomtänkta eller problematiserade. Vilka är dessa landsmän, vad betyder invandrare och vad menas med *varandra*? (Molina, 1997).

Det finns andra argument kring liknande teorier, som grundar sig i idén om att invandrare har en preferens att bo nära sina vänner och släktingar. Det finns inga belägg för att ta reda på om den teorin skulle stämma eller inte, men Molina (1997) förklarar att det med sannolikhet stämmer för en del personer oberoende av om de är födda i Sverige eller inte. Att bo nära sina föräldrar när man skaffar egen familj eller tvärt om är inget som är konsekvent är bundet till ursprung. Påståendet saknar alltså relevans i sammanhanget, och kan inte entydigt relateras till segregationsprocessen. Det 'egna valet' är snarare mer bundet till vad hushållet har för resurser och ekonomiska möjligheter, samt vad det finns för utbud som matchar dem. Således är det inte etnisk tillhörighet som i första hand är involverade i segregationsprocessen, utan alla typer av grupper som har en bristande tillgång till samhälleliga resurser. Molina (1997) skriver att det inom internationell sociologisk forskning har riktats kritik mot förklaringar av kulturreduktionistisk karaktär, eftersom de skyller på offret – så kallad *victim blaming*. En förväxling sker mellan *orsak* och *verkan*. Istället för att problematisera etnisk boendesegregation som en process orsakad och upprätthållen av de etniskt segregerade grupperna själva, föreslår Molina (1997) att energin riktas åt annat håll. Genom att undersöka vilka typer av processer och mekanismer i samhället som genererar och bevarar segregande bosättningsmönster kan mer sannolika svar ges kring vilka grupper som kan gynnas eller missgynnas av dessa (Ibid).

Molina (1997) förtydligar att hennes syn på etnisk boendesegregation mindre handlar om etnicitet, och mer om individer och deras maktposition i samhället. Etnicitet som kategori kan där utgöra ett av ett flertal andra strukturerande element. Etnicitetsretoriken kan alstra starkare effekter i processer av exkludering och diskriminering i samhället om det bibehålls en statisk syn på begreppen etnicitet och kultur (Ibid).

Oavsett vilken typ av segregation det är talan om, så går det att utifrån Stigendals (2007) bok att tolka att konsekvenserna gemensamma - det skapas ett *utanförskap*. Och förutsättningen för att det ska finnas ett utanförskap är att det finns ett *innanförskap*. De blir varandras motpoler i ett segregeringssammanhang och behöver inte nödvändigtvis inte gälla en särskild befolkningsgrupp, utan kan vara knuten till en enda individ. Det som gör att man hamnar i ett utanförskap beror inte bara på en enda skillnad, utan snarare en mångfald av skillnader i jämförelse med de som befinner sig i samhällets innanförskap. Men detta får inte en större betydelse förrän det får ett rumsligt sammanhang, då det skapas segregation först när en större grupp av människor som befinner sig i utanförskapet lever på samma plats. Det skapas en områdesbaserad social skillnad – eller socialt utanförskap - som i andra studier ofta benämns som *social inclusion* eller *social exclusion*. Detta utanförskap kan i sin tur definieras ur ett mångdimensionellt perspektiv. Sammanfattningsvis kan man kategorisera det som ”*det sociala, ekonomiska och medborgerliga livet*”, där de som ingår i det sociala utanförskapet inte har tillgång till någon av dessa kategorier. Det finns inte möjlighet att delta, och/eller så saknas resurser (Stigendal, 2007). För att få bli en del av innanförskapet måste man alltså ha tillgång till det sociala, ekonomiska och medborgerliga livet - en bekant replik från avsnittet om socialt hållbar utveckling.

2.1.1.3 *Problematisering*

Det går att på olika sätt tolka segregation samt mäta hur utbredd den är. Föregående avsnitt har visat att ett av tillvägagångssätten är att utgå ifrån den fysiska platsen (Delmos, 2021; Marcus, 2007; Stigendal, 2007), även om det finns kan finnas problematik i metoden (Marcus, 2007). Genom att undersöka mötet och utbytet mellan grupper med olika egenskaper eller bakgrunder på exempelvis bostadsområden, arbetsplatser och skolor, kan man få en bild av hur separationen ser ut. Även om en stadsdel har en statistisk blandning av olika socioekonomiska grupper betyder det inte nödvändigtvis att de har ett socialt utbyte (Stigendal, 2007). Segregation kan i förlängningen leda till svårigheter med att delta i samhällslivet på jämlika villkor. Det kan också leda till att underblåsa konflikter mellan olika kategorier av boende (Boverket, 2004a).

För att kunna problematisera segregationen som process, behöver man ställa sig frågan om det egentligen är ett problem från första början. Det går att peka mot att det inte behöver vara ett problem baserat på vad som hittills har skrivits om segregationsprocessen i denna uppsats. I många fall är det till och med en preferens, som vi utforskade i föregående stycke (Delmos, 2021). Marcus (2007) diskuterar vad i segregationen som anses vara problemet. Olika källor diskuterar *homogenitet* där kluster av människor med samma typer av egenskaper samlas i ett visst område (Bellander, 2005; Boverket, 2010; Marcus, 2007). Men vad Marcus (2007) lyfter är frågan om det är där problemet ligger. Homogenitet är allestädes närvarande, genom historien och i städer över hela världen. Det kan naturligtvis anses vara ett problem, men Marcus (2007) konkretiserar frågan och ifrågasätter om det är anledningen till varför segregation blivit ett sådant akut ämne i Sverige idag. Baserat på den forskning som drivs kring ämnet föreslår han att det istället för boendehomogenitet snarare kan röra sig om stark segregation i offentlig miljö - eller som han väljer att kalla det: *extreme segregation in public space*. Det innebär i så fall att det skapats en missuppfattning kring hur segregationen i våra städer fungerar, och således felriktade politiska ingripanden relaterade till ämnet. Exempelvis har arbetet mot den sociala segregationen i Sverige ofta berört den byggda miljön, där fokus länge legat på att ändra bostadspolicys. Genom att diversifiera upplåtelseformer och införa fler bostadsrätter har man försökt locka människor av högre socioekonomisk status till områden med lägre status. Samtidigt vill man skapa miljöer som är tillräckligt attraktiva för att få de av högre status som redan är bosatta i ett sådant område att inte vilja förflytta sig. Men, om den sociala segregationen egentligen handlar mer om segregation i offentliga miljöer än bostadssegregation, innebär det således att det måste införas förändringar i policys kring urban design och stadsplanering snarare än boendepolicys (Ibid).

Samtidigt som Marcus (2007) ifrågasätter vad problemet med segregationen grundar sig i, pekar annan litteratur mot den mer boendeselegerade tolkningen. Andersson et al. (2009) lyfter fram att de underliggande orsakerna är socioekonomiska, som exempelvis bostadsbeståndets sammansättning, möjlighet till att välja boplats och område, hushållets ekonomiska resurser samt prisbildningen på bostadsmarknaden. Problematiseringen grundar sig inte i den ökade invandringen, även om ett ökat tryck på bostadsmarknaden genererar starkare segregande mekanismer. Andersson et al. (2009) påpekar att segregation föder segregation, och att ju större socioekonomiska skillnader som finns mellan områden, desto starkare blir effekterna av en segregationsgenererad migration.

2.1.1.4 Socioekonomisk- och etnisk segregation

Debatten kring etnisk segregation och den ökade invandringen i Sverige är ett ämne som ofta tas upp i litteraturen och därför även i denna uppsats. Flertal källor betonar

att en hög andel invandrare inte är synonymt med segregation (Andersson et al., 2009; Boverket, 2010; Stigendal, 2007). Trots det är det tydligt att den etniska parametern av segregationsbegreppet under lång tid var den mest debatterade. Som tidigare nämnt skriver Stigendal (2007) om den tidiga dialogen kring segregation i Sverige och att den främst handlade om ett generellt socialt utanförskap relaterat till klasskillnader. Den etniska parametern blev dock relevant under 90-talet, och kom att ta sätta prägel på hela debatten kring segregation i Sverige (Andersson, et al. 2009; Boverket 2010). Andersson (1998) förklarar att en stor anledning till att debatten ändrade riktning var den ekonomiska krisens effekter på bostads- och arbetsmarknaderna. Arbetslösheten var omfattande i storstadsregionerna och ungefär 100 000 arbetstillfällen försvann bara i Stockholmsregionen mellan 1990–1995. Samtidigt ökade den utlandsfödda befolkningen. Den ekonomiska krisen drabbade alla typer av hushåll, svenskfödda som utlandsfödda. Men förvärvsfrekvensen – som redan var låg bland utlandsfödda - sjönk ytterligare, och de så kallade *”invandrantäta områdena”* eller *”utsatta stadsdelarna”* hamnade i centrum för krisdebatten. Den allmänna arbetslösheten höjdes från dryga 1% till cirka 7%, medan arbetslösheten bland invandrare steg från 5% till 30% (Andersson, 1998). Även Stigendal (2007) poängterar svårigheterna som invandrare har haft och fortfarande har med att få arbetstillfällen. Dels på grund av att det ofta händer att deras utbildningar inte är giltiga i Sverige, och dels på grund av att integrationsprocessen inte varit tillräckligt effektiv (Stigendal, 2007) – något som Delmos (2021) benämner som strukturella orsaker i samhället. De försämrade möjligheterna bland invandrare har bidragit till att de ofta associeras med segregation eller segregerade områden.

Krisperioden under 90-talet har satt spår i regionernas och hela landets moderna historia. Förlust av jobbtillfällen påverkade många hushålls ekonomier, samtidigt som det geografiska och sociala avståndet mellan olika klasser blev större. Klyftorna växte och dagliga möten mellan de som tillhörde lägre status, speciellt invandrare, och höginkomsttagare undveks allt mer. Tillgången till attraktiva miljöer blev begränsad och mer förknippad med status (Andersson, 1998).

Delmos (2021) påpekar som tidigare nämnt svårigheterna med att skilja på etnisk och socioekonomisk segregation, eftersom de ofta förekommer samtidigt. Sambandet mellan dessa två former av segregation blev vanligare mellan 1990–2010. Men den etniska segregationen i Sverige är inte större i jämförelse med andra nordeuropeiska länder. Tvärtom visar forskningen att den etniska boendesegregationen har varit konstant eller minskande i Sverige, samtidigt som man har sett en ökning av den socioekonomiska segregationen. Det är snarare så att utrikes födda är överrepresenterade i bostadsområden med hög koncentration av

låginkomsttagare. Således är det svårt att avgöra om orsaken till det segregerade bostättningsmönstret är etnicitet eller socioekonomisk status (Ibid).

2.1.1.5 *Begreppet invandrare*

Personer med utländsk bakgrund, invandrare, utrikesfödd, icke-svensk, landsmän, och härkomst är exempel på uttryck som ofta dyker upp i litteraturen och forskningen kring den etniska parametern av segregation. Den typen av kategoriserande eller etiketterande kan ibland anses problematisk, speciellt om det handlar om statistik (Stigendal, 2007). I boken *Mångfald, integration, rasism och andra ord* (1999) skriver Charles Westin om *xenofobi*, det vill säga *rädslan för främlingar* som kan visa sig i en irrationell rädsla som kan förstärka eller bidra till etniska fördomar. Ofta grundar det sig i en bristande kunskap om *den andre* vilket är den grupp som är objekt för rädslan. Begreppet *xenofobi* används ofta i sammanhang där det visas rädsla för etniska, språkliga eller kulturella grupper och *utlänningar* (Westin, 1999).

Molina (1997) skriver om rasifiering och påståenden kring invandrare och deras boendepreferenser. Hon skriver, som tidigare nämnt, att generaliserande teorier kring deras beteende- och boendemönster är otillräckligt problematiserade. Vilka är de så kallade landsmännen, invandrarna, och de med utländsk bakgrund? Svenska bostadsområden som anses vara invandrartäta kan ha invånare med uppemot dussintals olika härkomster. Hon resonerar:

”Om vi betraktar den etniska boendesegregationen i dess nuvarande former som ett resultat av de invandrades egna val, innebär detta följaktligen, att personer med utländsk bakgrund antas vilja bo nära andra personer med utländsk bakgrund, oavsett vad dessa har för bakgrund. Detta innebär att ”invandrare” skulle ha byggt en egen ”invandraridentitet”, inte som män eller kvinnor, inte som iranier eller somalier, inte som vanliga svenska medborgare, utan som invandrare.” (Molina, 1997, s. 19)

Andersson (1998) benämner ett *stigmatiseringsteoretiskt tänkande* som ofta används i analyser kring hur en individ blir bemött av sin omgivning. Särskilt vanligt förekommer begreppet i etniska sammanhang där det skapas föreställningar om kategorier som *invandrare*. Han kallar det för att individer blir *stämplade* eller *stigmatiserade*. Den typen av stigmatisering har spridit sig till geografiska kategorier, med exemplet att individer som lever på eller kommer från en viss plats eller område har en bestämd typ av egenskaper. Molina (1997) skriver också om sådana rumsliga kategoriseringar. Ofta kan det handla om att generalisera relativt heterogena platser och tillge dessa särskilda kategorier, som att *bo i ett miljonprogramsområde* eller ett *invandrartätt område*. Det kan även handla om utvalda bostadsområden som 'Rosengård'. Platser blir förknippade med människor och hur mycket makt, inflytande samt vilken status de har och ger upphov till

skapandet av stereotyper (Andersson, 1998). Dessa stereotyper tas upp av Molina (1997), som även har nämnts i tidigare avsnitt, vilket också ger grund till relativt ogrundade påståenden kring hur invandrare betar sig ur ett boende och förflyttningsperspektiv.

Boverket (2010) påpekar att en vanlig distinktion i konversationen om etnisk segregation är mellan *svenskar* och *invandrare* men förtydligar att det är viktigt att med försiktighet använda sig av begreppet *invandrare*. Fredrik Hertzberg (2003) lyfter, i likhet med Molina (1997), i sin avhandling fram att det finns en tendens idag att gruppera alla invandrare i en och samma kategori och tillge de egna särskilda behov, oavsett vad de har för ursprung eller av vilken anledning de emigrerat till Sverige. Risken med denna tendens är att man tillskriver människor egenskaper eller problem som de nödvändigtvis inte besitter. Hertzbergs (2003) uttalande går hand i hand med vad Andersson (1998) skriver om stereotypskapande och stigmatiserande kring invandrare som homogen grupp. Hertzberg (2003) fortsätter på samma spår gällande homogenitet och förklarar att vi måste börja se invandrare som individer med hushåll och grupperingar som är olika varandra, och som således har olika behov samt tillgång till resurser och möjligheter – precis som kategorin som vi väljer att kalla för infödda svenskar. Boverket (2004a) refererar till forskaren Eva Öresjö, där hon i en rapport från Nordiska Ministerrådet skriver om att ”*invandrarskap håller på att utvecklas till ett permanent tillstånd av kulturell underordning och socialt utanförskap, som genom den rumsliga uppdelningen av våra städer förstärks mer*”.

2.1.1.6 Segregation & integration

För att kunna prata om *segregation* behöver också en redogörelse kring *integration* göras. Båda begreppen är komplexa och kan tolkas och definieras på olika sätt beroende på vilken kontext eller disciplin de används inom. I Svenska Akademiens ordbok definieras segregation som något *avskiljande* (SAOB, 2023). Integration definieras i sin tur som något *förenande*, ett sammanförande av skilda delar till ett helt (SAOB, 2023). Ordet har sitt ursprung i latinets *integra'tio*, som betyder att helhetliggöra (Stigendal, 2007). Av begreppsdefinitionerna går det att tolka *segregation* och *integration* som varandras motsatser. Men flertal källor i litteraturen pekar mot att de inte är det, och att de således inte bör behandlas dylikt.

Andersson et al. (2009) skriver att begreppet integration lanserades i Sverige för att frigöra debatten kring flyktingmottagandet från den typen av assimilationspolitik som gällt tidigare. Det blev ett nytt steg i invandrapolitiken där man i slutet av 70-talet lade tre mål för hur integrationen skulle gå till – med *jämlikhet*, *valfrihet* och *samverkan*. Istället för att assimilera – vilket bland annat innebar frånlämnandet av sin tidigare kultur – skulle invandrarnas språkliga och kulturella bakgrund

erkännas, främjas och bli en riktlinje för den förespråkade valfriheten (se tabell 2). Valfrihetsmålet hjälper till att problematisera själva integrationsbegreppet, då det är viktigt att poängtera att det finns en åtskillnad mellan *social integration* samt *systemintegration*. Den förstnämnda syftar till umgängesmönster och mellanmänniska relationer. Men Andersson et al. (2009) menar att integrationspolitiken i Sverige främst verkar med systemintegrering, vilket innebär det finns ett fokus på att skapa jämlika villkor och representation i exempelvis politiken och arbetslivet för invandrare. De två angreppssätten är starkt relaterade till varandra, då det exempelvis kan vara svårt att uppnå systemintegration utan en stark social integration. Ett exempel på en sådan situation är arbetsmarknaden, där nätverksrekrytering är ett betydande verktyg. Den här typen av angreppssätt som presenteras av Andersson et al. (2009) tydliggör att integration och segregation inte är beroende av varandra, utan bör hållas isär. Det faktum att integration råder behöver nödvändigtvis inte betyda att segregationen är obefintlig (Ibid).

Stigendal (2007) formulerar, likt Andersson et al. (2009), ett behov av att koppla samman teorier om segregation och integration, men väljer istället att använda sig av uttrycket *sociala världar*. Det bygger på att det finns grader av integration i samhället, och att det kan delas in i två olika världar. I en av världarna lever man inne i samhället medan man i det andra mer eller mindre lever utanför. Westin (1999) förklarar begreppet integration med ett koncept som liknar Stigendals (2007). Han poängterar först att begreppet ofta dyker upp i samhällsdebatten, trots att det fattat en problematisk betydelse. Vidare förklarar han att begreppet ofta används för att beteckna tre olika förhållanden som ibland även kan överlappa varandra. Dessa kan beröra samhället som helhet eller andra fraktioner som grupper och individer (Westin, 1999).

Den första av de tre förhållningssätten till begreppet integration som tas upp av Westin (1999) är den som oftast används och som är mest generell. Den syftar på att integration är ett *förhållande mellan en helhet och dess delar*. Westin (1999) utvecklar med att poängtera att det inom sociologin anses råda integration först när *delarna är i enhällighet med helheten*. När det kommer till relationen mellan begreppet integration och segregation, skriver Westin (1999) med referens till sin egen teori att segregation kännetecknar *avskiljandet från en helhet*. Det skapar en kontrast till integration. Att det i samhället skapas en sammanhållning kan ses som synonymt med detta samstämda förhållande, men då kvarstår frågan kring vad ett samhälle egentligen är. Vad är sammanhållningens och den sociala integrationens centrala grunder? Själva ordet *samhälle* har betydelsen *hålla samman* eller *sammanhållning*. Därför kan man studera integration i samhället i betydelsen av just sammanhållning, och i det avseendet känneteckna vad som är bristfälligt. Det finns två huvudförklaringar till varför samhällen kan hålla samman, där den första

bygger på att människor huvudsakligen formar sina liv efter gemensamma normer, värden och föreställningssystem. Sammanhållning uppstår alltså av *likriktning*. Rent traditionellt har kyrkan varit förmedlaren av den typen av livsriktande värdegrunder, och därför varit ett instrument för så kallad *mekanisk solidaritet*. Numera har skolsystemet, massmedia och arbetslivet tagit kyrkans plats för att skapa likriktning. Den andra huvudförklaringen till samhällets sammanhållning är den *organiska solidariteten*, där social sammanhållning uppnås via specialisering och arbetsdelning. Trots att differentiering är inblandat i den här teorin är det slutgiltiga resultatet integration, då det utvecklas ett sorts beroendeförhållande i systemet. Den här tolkningen av integration som sammanhållning identifieras enligt Westin (1999) som en *"egenskap hos det sociala systemet (helheten), inte hos individer eller grupper (delar)"*. Samhället är det som är mer eller mindre integrerat - inte individerna.

Det andra av de tre förhållningssätten till integration som Westin (1999) tar upp i sin bok är relaterat till *delaktighet* i samhällets gemenskap. Detta gäller framförallt etniska och kulturella minoriteter, där utrikes födda och deras barn står i centrum. Det här förhållningssättet kopplar an till vad Andersson et al. (2009) skriver om assimilationsideologin, som under 60-talet var målet med invandringpolitiken, och hur dess ifrågasättande ledde till en ny integrationsideologi. Den nya strategin skulle ha ett större fokus på *deltagande* och *delaktighet* där *"deltagande i samhällets publika sfär" får lov att ske "utan krav på att den privata (kulturella) sfären måste förändras"*. Således rörde man sig bort från den tidigare assimileringssideologin som byggde på att *"(minoritetens) deltagande i den publika sfären med samtidig förändring eller anpassning av den privata sfären till de sätt som råder inom majoritetssamhället"*.

Det tredje och sista förhållningssättet betecknar den *"process genom vilken etniska och kulturella minoriteter inlemmas i samhället"*. Den här typen av integrationsprocess kan ske i olika steg, där det ofta rör sig om en *gradvis participation* – från delaktighet i arbetsliv och samhällets ekonomi, till giftermål över kulturella och etniska gränser. Westin (1999) lyfter slutligen fram tre parametrar som integrationen innefattar: social, politisk och ekonomisk integration. Med de tre förhållningssätten som presenterats menar han att social integration handlar om möten över språkliga, kulturella och etniska gränser. Viktigt är att dessa möten sker i en gemensam informell samt ej påtvingen samvaro, som exempelvis i arbetslivet, utbildningen, fritiden eller i föreningslivet (Ibid).

Tabell 2. Fyrfältstabell över olika typer av samhälleliga processer. Westin (1999).

		Inlemmad i majoritetssamhällets offentliga sfär	
		JA	NEJ
Bibehållande av minoritetskulturens förhållningssätt i den privata sfären	JA	Integration	Segregation
	NEJ	Assimilation	Kreolisering

2.1.2 Gentrifiering

2.1.2.1 Begreppsförklaring & bakgrund

Begreppet *gentrifiering* myntades 1964 av sociologen Ruth Glass i publiceringen *Aspect of Change*, där hon utgår från observationer av den sociala strukturen i stadsdelen East End i London. Själva begreppet kommer från ordet *gentry* som på engelska syftar på en sorts lägre adel, något som idag går att tolka som övre medelklass (Glass, 1964). Glass (1964) noterade en ny tendens, där den övre medelklassen började köpa bostäder i den traditionellt nedgångna stadsdelen East End. Denna tendens avvek starkt från tidigare förflyttningsmönstren hos den övre medelklassen, och gav konsekvenser för de socioekonomiskt utsatta som redan var bosatta i området. Hon beskriver gentrifiering som en komplex process som innebär en förändring av upplåtelseform där hyresrätter blir till äganderätter, renovering av föråldrad bebyggelse, ökning av fastighetsvärden samt bortträngning av tidigare hyresgäster (Ibid).

”Ett efter ett har många av Londons arbetarkvarter invaderats av övre och lägre medelklass. Ruffiga hus och längor – två rum uppe och två nere – har tagits över när hyreskontrakten löpt ut och gjorts om till dyra, eleganta bostäder. Större viktorska hus som fått förfalla i äldre eller nyare tid, och som förr hyste hyresgäster eller på annat sätt nyttjades av flera boende, har renoverats på nytt. När denna ”gentrifiering” väl har inletts i ett område dröjer det inte länge förrän alla ursprungliga arbetarinvånare har trängts ut och hela områdets sociala karaktär har förändrats.” (Glass, 1964, översättning från Thörn & Holgersson, 2014).

Clark, Johnson, Lundholm & Malmberg (2007) förklarar i sin studie att gentrifiering som process karaktäriseras av två huvudsakliga aspekter: ett markant skifte av besittningstagande, där höjning av klass och socioekonomisk status är genomgående, samt, en återinvestering i förnyandet av den fysiska miljön. Atkinsons (2002) definition går i likhet med föregående författare: *"/.../the rehabilitation of working class and derelict housing and the consequent transformation of an area into a middle-class neighbourhood"*.

Clark et al. (2007) förtydligar att politiska och ekonomiska fenomen som i hög grad liknar gentrifiering debatterades upp emot ett helt sekel innan Glass (1964) myntade begreppet. Det var dock inte förrän hennes publikation som gentrifiering som begrepp fick fäste i politiska debatter. Under 1960–70-talen kom det att bli en central del av modern social teori. Det handlade från början enligt Atkinson & Bridge (2005) om polariserade diskussioner kring utbud/efterfrågan, produktion/konsumtion, kapital/kultur, marxistiska/liberala värderingar, produktion av gentrifierande bebyggelse/produktion av gentrifierare. Thörn & Holgersson (2014) tar också upp samma karaktäriserande aspekter för gentrifieringsprocessen, men väljer att förklara de som två separata drivkrafter. Den ena innebär en *"rörelse av medelklassfamiljer in till urbana områden vilket orsakar ökade fastighetsvärden och, som konsekvens, bortträngning av familjer med låga inkomster"* och den andra en *"restaurering av förfallna fastigheter i arbetarklassområden i staden gjort av medel- och överklass"*. De menar att gentrifieringsforskningen som pågick under 1970–80-talen genererade dessa skilda perspektiv på gentrifieringsprocessens bakomliggande drivkrafter. Debatten kretsade mot att ställa dessa två teorier mot varandra, det vill säga konsumtion/efterfrågan mot produktion/utbud (Ibid).

Loretta Lees (2014) förklarar att bilden av gentrifieringsprocessen skiftade under 1970–80-talen, särskilt i London. När upprustningen av nedgångna stadsdelar blev alltmer omfattande blev det tydligt att gentrifieringen inte längre drevs av individuella gentrifierare, utan snarare statliga och privata bostadsutvecklare. Clark et al. (2007) fortsätter med att förklara att debatten därefter utvecklades. Förståelsen för de motsatta perspektiven kvarstod, men med insikten att gentrifieringen som process var mer *generell*. I motsats till tidigare tankar kring ämnet, förstod man att gentrifiering inte endast förekommer i innerstaden, den är inte enbart marknadsdriven, den uppstår inte endast genom renovering och förnyelse, den är inte bunden till just bostäder, och är inte heller beroende av någon särskild klass – trots gentrifieringens etymologi. Gentrifiering idag diskuteras med utgång från flera olika typer av kategorier och bemärkelser, med exempel som: kommersiell gentrifiering, rural gentrifiering, och så kallad *state-led gentrification* (Clark, et al., 2007). Hedin, Clark, Lundholm & Malmberg (2012) tar även upp

supergentrifiering som ännu typ, som innebär att de hushåll som tidigare haft hög status och inkomst får ännu högre status till följd av en gentrifieringsprocess.

Atkinson & Bridge (2005) är inne på samma typ av spår som Clark et al. (2007) och påpekar att gentrifiering inte längre är ett fenomen som är bundet till så kallade *globala städer* som exempelvis London. Det är en process som nu kan ses i regionala huvudstäder som Barcelona och Leeds, landsbygdsområden runt om i Storbritannien och huvudstäder där gentrifieringen inte funnits tidigare, som Berlin och Bryssel. Gentrifiering kan förknippas med *globalisering*, där en internationell ökning av högt utbildade och höginkomsttagare rör sig mer globalt och koloniserar utvalda bostadsområden. Atkinson & Bridge (2005) väljer att kalla det för en *urban kolonialisering* av våra städer. Det förs en diskussion kring orsakerna bakom den ökade globala gentrifieringen, där neoliberala rörelser inom politiken nämns som en av dem. Politik som främjar privatisering och som lutar åt en kapitalistisk riktning är ofta förknippad med en ökad gentrifiering. I vissa fall kan en gentrifieringsprocess till och med vara attraktiv eller önskvärd och kan kopplas ihop med begreppet state-led gentrification som nämns av Clark et al. (2007). Lees (2014) nämner samma begrepp i sin studie, och kopplar det till upprustningsprocessen som blev populär i London under 1970–80-talen.

Atkinson & Bridge (2005) talar om andra faktorer som kan bidra till gentrifieringsprocessen, som kopplingar till kulturella, nationella eller regionala karaktärer. Exempel på en kulturell karaktär är konstens och konstnärernas involvering i gentrifieringsprocessen (Ibid.). Richard Florida (2002) myntade under tidigt 2000-tal begreppet "*the creative class*". Begreppet går att se som ett samlingsnamn som syftar på unga konstnärer och musiker som en kreativ samhällsklass som enligt Florida (2002) i kluster kan ha påverkan på utvecklingen av stadsdelar, och således även det ekonomiska välståndet på lokal nivå. Han menar att förekomsten av den kreativa klassen kan bidra till att ett område börjar anses populärt, och att man genom att attrahera den typen av grupp till ett visst område kan bidra till förnyelse och livlighet i särskilda stadsdelar (Ibid.).

David Ley (2003) skriver om liknande processer som kan pågå i innerstadsområden, men då snarare som en oavsiktlig popularisering driven av konstnärer som kan ändra ett områdes sociala status. Han förklarar att det går att se konstnärer som agenturen och estetisering som processen i bidragandet till gentrifiering. Empiriska studier från Toronto, Vancouver och Montreal stöder teorin. Ytterligare exempel är städer som San Francisco, Boston, Seattle, New York, Chicago, Dublin och Paris, som alla är attraktiva städer för konstnärer av alla typer – vare sig det är musik eller konst. Dessa platser har rent historiskt haft tendens att erbjuda toleranta boendemiljöer för mer eller mindre utsatta grupper

som bohemer, homosexuella och immigranter som annars kan finna svårighet att känna sig välkomna på andra platser. Värt att notera är att de städer som räknades upp som exempel idag är dominerade av en övre medelklass, vars bostadsområden präglas av en utbredd gentrifiering. Ley (2003) menar att konstnärer har en tendens till att bosätta sig i områden med lägre socioekonomisk status. Därefter är det vanligt att en *ny konstnärsscen* med öppnandet av gallerior och liknande ger området en viss estetik som höjer attraktiviteten. Och därefter är gentrifieringsprocessen påbörjad (Ibid).

Lees (2014) listar upp flertal tecken på att ett område håller på att genomgå gentrifiering. Däribland är:

- Ökad andel bostäder som ligger ute till försäljning eller uthyrning
- Rykten i media och mäklarkretsar att ett område är 'uppåtgående'
- Lokala butiker och verksamheter stänger ner och ersätts av nya, ofta mer trendiga och dyrare
- Lokala offentliga platser, som parker och åldrade verksamhetslokaler, stängs ner och säljs för att sedan nyttja egendomen till privat bebyggelse

Dessa punkter representerar förändringar på en väldigt lokal och således småskalig nivå. Atkinson & Bridge (2005) belyser processer som bidrar till gentrifiering från en global nivå, hela vägen ner till grannskapsnivån.

Cameron (2003) tar upp fall som pekar mot att gentrifieringen inte är lika utbredd i de nordeuropeiska välfärdsstaterna. Det finns däremot en växande oro kring potentiella *ghettoformationer*, särskilt i Sverige och Danmark. Koncentrationer av etniska minoriteter och socioekonomiskt utsatta har, vid publikationen av Camerons (2003) studie, ökat i flera nordiska städer. Han påpekar att det inte går att jämföra med situationen i exempelvis USA eller Nederländerna, där de sociala problemen är mycket mer akuta. Trots det, är det ett faktum att situationen i Sverige och Danmark är en utmaning för våra "*traditionellt jämlika och integrerade samhällen*" (Ibid).

Tabell 3. Rumsliga skalor av förändrande krafter som i slutledet påverkar grannskap och områden. Atkinson & Bridge (2005). Bearbetad och översatt av Roxana Ghiaei Moghaddam.

Global	Nationell	Stad	Grannskap/område
<ul style="list-style-type: none"> • Migration av förmögen och utbildad befolkning • Global styrning och handelspolitiska riktlinjer • Finansmarknader • Kommunikation och resande (Informations- och kommunikationsteknologi, samt infrastruktur) 	<ul style="list-style-type: none"> • Policys kring interna investeringar • Migration av fattiga • Välfärdsinfrastruktur • Lagföring kring fastighetsrätter • Relativ utbredning av medelklass 	<ul style="list-style-type: none"> • Stadsadministration: <ul style="list-style-type: none"> - Mottaglighet/subvention av investeringar - Arbetsbestämmelser - Skattemässig autonomi • Lokal infrastruktur <ul style="list-style-type: none"> - Bekvämlighet - Miljö - Livskvalitet 	<ul style="list-style-type: none"> • Gentrifiering • Fattigdom till följd av ghettoformationer

2.1.2.2 Fördelar & nackdelar

Det finns en omfattande andel debatter kring för- och nackdelarna med gentrifiering, vare sig den är systematiskt planerad eller inte. Atkinson (2002) förklarar att gentrifiering länge har skapat skilda åsikter bland forskare, de som är involverade i planeringspolicyns utvecklingsprocess, samt bland allmänna debattörer. Där vissa ser förändringar till den offentliga kassans fördel tillsammans med förbättringar av stadens fysiska miljö, ser andra de sociala konsekvenserna för samhället som helhet – med utgång från de socioekonomiskt utsatta som tvingas bli omkringflyttade. Atkinson (2002) menar att det är en intressant debatt som velar mellan olika politiska ståndpunkter. Liberaler talar för att gentrifieringsprocessen är till fördel för marknaden, medan vänstern påpekar de negativa effekterna på samhällets sociala relationer. Här går det att dra en koppling till blandstaden, då den som förtätningsprincip talar för upprustning av äldre bostadsområden för att jämna ut sociala klyftor i samhället. Han förklarar att de positiva sidorna av gentrifieringen inte går att mäta med omfattningen av de negativa. Atkinson (2002) sammanfattar sina studier med att påpeka att det med gentrifieringsprocessen finns en risk att man flyttar runt på de sociala problemen man vill lösa. Han föreslår att man istället för att bygga bort problemen i särskilda områden, försöker åtgärda med förbättring av

fysisk miljö, ökad kommunal skatt, samt ett dämpande av efterfrågan på glesbebyggda områden som genomgår en förtätning (Ibid). En intressant parallell som går att dra mellan fördelen med gentrifiering och blandstaden/nyurbanism/mixed-land use är således minskningen av *suburban sprawl*.

Tabell 4. Sammanfattning av gentrifieringens effekt på grannskap. Atkinson & Bridge (2005). Översättning av Karin Hedin (2010).

Positivt	Negativt
Stabilisering av nedgångna områden	Bortträngning genom hyreshöjning/prisstegring
Ökade fastighetsvärden	Sekundära psykologiska skador relaterade till bortträngning
Minskat antal vakanser	Ilska, upprörda känslor och konflikter inom lokalsamhället
Ökade lokala skatteintäkter	Förlust av prisvärt boende för lägre inkomstklasser
Förbättrade villkor för fortsatt utveckling	Ohållbar och spekulativ prisstegring på fastighetsmarknaden
Minskning av "suburban sprawl"	Hemlöshet
Ökad social blandning i bostadsområden	Större andel av lokala medel till lobbying
Upprustning av fastigheter både med privata och statliga medel	Bortträngning av kommersiell och industriell verksamhet
	Ökade kostnader och förändrade förutsättningar för lokal service
	Ökat efterfråganstryck på omgivande låginkomstområden från de grupper som trängs ut
	Förlust av social mångfald (från heterogenitet till rikemansgetton)
	I icke-gentrifieringsområden: befolkningsförlust och underutnyttjande av bostadsstocken.

Stuart Cameron (2003) diskuterar för- och nackdelarna med gentrifiering även i sin studie. Den har inriktning på ett förnyelseprojekt i Newcastle upon Tyne i Storbritannien, som kallas för *Going for Growth*. Huvudmålet är att göra storskaliga förnyelseåtgärder samt att förtäta områden som har låg efterfrågan och som till största del bebos av låginkomsttagare, för att kunna introducera en mer förmögen population till områdena. Cameron (2003) diskuterar den här typen av projekt och deras koppling till state-led gentrification – det vill säga planerad eller önskad gentrifiering – och huruvida det har kopplingar till nederländska policys kring redifferentiering av bostadsområden. Liknande begrepp kring områdesförnyelse finns sedan tidigare i Storbritannien, däribland *urban renaissance* och *neighbourhood revival*. *Going for Growth* är dock det första storskaliga projektet i Storbritannien där man specifikt ämnar återskapa en sorts *balans* i populationen i de områden som klassas som stigmatiserade eller missgynnade. Avsikten är alltså att skapa en *positiv gentrifiering* (Ibid).

Ett annat exempel som tas upp av Cameron (2003) är *Housing Action Area Renewal* som var ett förnyelseprojekt av utsatta hyresrättsområden i Edinburgh och Glasgow. Där testades tillvägagångssätt med två olika utgångspunkter: ett som drevs av den privata sektorn i samarbete med individuella husägare, samt ett som drevs av den offentliga sektorn tillsammans med lokala bostadsrättsföreningar. I båda fall såg man en förbättring av de fysiska miljöerna, men det visade sig att den privata sektorns tillvägagångssätt hade genererat mer gentrifiering än den offentliga. Det innebar en förändring av populationen i området till följd av en förflyttning av föregående invånare, och därmed en förlust av en tidigare gemenskap eller *community*. Det offentliga tillvägagångssättet däremot, tillät den tidigare populationen att bo kvar och behålla de fysiska och sociala kopplingarna till området. Trots att det vid första anblick verkar bättre med den offentliga metoden, påpekar Cameron (2003) att det fortfarande riktades kritik mot förnyelseprojekten. Även om de fysiska förutsättningarna hade förbättrats kvarstod de sociala problemen i området, och det ansågs att man snarare förvärrade situationen eftersom koncentrationen av låginkomsttagare i ett och samma område var den samma eller värre. En förändring av fysisk miljö förändrade området men inte befolkningen. Cameron (2003) förtydligar att studien av de olika områdena och deras tillvägagångssätt för förnyelse belyste att de positiva effekterna är beroende av hur långt gentrifieringsprocessen gått. Cameron (2003) tar likt Atkinson (2002) upp att de negativa konsekvenserna av att förflytta olika grupper är för stora för att kunna tala om gentrifieringens positiva aspekter och vare sig priset är i slutändan för högt. Men i vissa fall, som exempelvis Glasgow/Edinburgh finns det inte många andra alternativ. Ännu ett liknande exempel är Nederländerna, där sociala problem i samhället har blivit ett sådant akut ämne att det generellt finns en stark positiv

inställning till gentrifiering (Cameron, 2003). I koppling till Camerons (2003) diskussion kring offentliga och privata förnyelseprojekt, samt Fainsteins (2000) tankar kring påverkan från privata aktörer, nämner Boverket (2004b) en notering av ökad tendens till maktskifte inom kommunal planering. Kommunens makt över planeringen har förskjutits och privata företrädare kan ta planbeslut på privata initiativ som kan motstrida kommunens översiktsplaner. Det leder till att kommunal planering blir mer instabil och oförutsägbar.

Lees (2014) tar upp diskussionen kring var gränsen mellan *gentrifiering* och *upprustning* egentligen går, eller som hon kallar det: *gentrification* och *regeneration*. Lees (2014) menar att *regeneration* i praktiken är samma sak som gentrifiering, men att det är en strategi som används för att sälja in konceptet. Det rättfärdigar gentrifieringen som en typ av policy för att skapa *mixed communities* och således blanda homogena områden. Idéen härstammar från liknande strategier som använts i USA, där man försökt att blanda låginkomsttagare med medelinkomsttagare i samma områden för att försöka *höja* den förstnämnda gruppen till samma nivå som den senare. Man kallade projekten för *mixed communities* där lokala politiker argumenterade för att motverka bland annat social exkludering. Vidare redogör Lees (2014) för de negativa konsekvenserna av denna typ av projekt som blev allt mer vanliga både i USA och Storbritannien. De låginkomsttagare som tidigare dominerat områdena som genomgått en upprustning hade i de flesta fall inte längre råd att bo kvar. Lees (2014) förslag till att upprusta områden utan att gentrificera involverar lokala demokratiska rörelser som styrs av medlemmar själva.

Parallell mellan gentrifiering och blandstad

Efterforskning i de vetenskapliga artiklar och annat material som finns kring gentrifiering samt olika tolkningar och definitioner av blandstad har lett till insikten kring begreppens samband. De positiva aspekter som tas upp i olika diagram och tabeller av olika författare har genomgående likheter med varandra. Jämför man Couplands (1997) diagram (figur 1) över de positiva konsekvenserna från en blandstad, kan man se likheter med exempelvis tabellen som Atkinson & Bridge (2005) tagit fram gällande de positiva effekterna från gentrifiering (tabell 5).

Även om det går att dra samband mellan begreppens likheter, motstrider samtidigt de två begreppen varandra, om man än en gång jämför tabellen om gentrifiering från Atkinson & Bridge (2005) (tabell 5) med vad Bellander (2005) samt Boverket (2004a) skriver om blandstad. En av gentrifieringens negativa konsekvenser är att den bidrar till en förlust av social mångfald och skapar en homogenitet i bostadsområdena. Mångfald är emellertid ett av nyckelorden för att skapa en fungerande blandstad.

2.2 Planeringens ideal och möjligheter

2.2.1 Planeringsdiskurser

Diskursen kring blandstad, sociala utmaningar och stadsutveckling kräver en redogörelse kring vilken typ av planering det är som förs. Det finns flertal förhållningssätt som kan tas i anspråk, där rationell samt kommunikativ planering är två vanliga exempel. Bakom dialogen kring olika typer av planering ligger också frågan om makt. Besluten som tas i en planeringsprocess ligger i händerna på utvalda människor inom branschen – politiker, stadsplanerare, kulturgeografer och landskapsarkitekter för att nämna ett antal – som på ett eller annat sätt tillsammans bestämmer hur planeringen ska gå till och vad den ska resultera i. Beroende på den politik som förs och vad det finns för värderingar och policys inom institutionen, ska dessa utvalda tillsammans komma fram till vad som är bäst för staden och för invånarna och deras framtid. De representerar vad som anses vara i allmänhetens intresse (Flyvbjerg, 2003). Här blir förhållningssättet till planeringen relevant, och frågan kring om det är kommunikativ eller rationell planering som förs blir relevant.

Flyvbjerg (2003) skriver om Aalborgprojektet i Danmark som metafor för sin studie kring rationalitet och makt. Grundidéerna till det danska förnyelseprojektet var innovativa, sammanhängande samt genomgående välmotiverade, och var helt baserade på både rationella och demokratiska argument. När det skulle utföras möttes dock inte de teoretiska förväntningarna med de praktiska.

“/.../ when idea met reality, the play of Machiavellian princes, Nietzschean will to power, and Foucauldian rationality-as-rationalization resulted in the fragmentation of the project” (Flyvbjerg, 2003, s. 318).

I verkligheten blev projektet istället uppsplittrat till ett flertal osammanhängande underprojekt, där vissa av de fick oavsiktliga, oförutsagda samt odemokratiska följder. Det som hade varit en storskalig, förenande och prisvinnande policy i planeringsskedet blev i dess förverkligande ett led av triviala incidenter. Aalborgsprojektet som med demokratiska förbättringar skulle omstrukturera stadskärnan, blev snarare ett förfall av utomhusmiljön samt en förvrängning av de sociala förhållandena bland invånarna (Flyvbjerg, 2003).

Exemplet Aalborg är enligt Flyvbjerg (2003) en berättelse om modernitet och demokrati i praktiken, som alltför ofta upprepas. Det är inte nödvändigtvis en konsekvens av korruption, inte heller av inkompetent planering eller administration. Det finns många berättelser som liknar Aalborgprojektets, där misslyckade policys tillsammans med obalanserad planering och förvirrad administrering lett till en liknande situation. Men Flyvbjerg (2003) påpekar att det

är lätt att se tillbaka på ett projekt som Aalborg och i efterhand skratta åt dess nu uppenbara brister. Redogörandet för vad som gick fel med Aalborgprojektet samt varför, är inte något helt främmande för de som jobbat med praktisk planering, utan är tvärtom en process som lätt kan kännas igen (Ibid).

Planerare, administratörer och politiker involverade i Aalborg ansåg att en form av rationalitet uppstå på eget bevåg, så länge de trodde tillräckligt mycket på sitt projekt. Detta påstående går hand i hand med citatet ovan, där Flyvbjerg (2003) refererar ett flertal kända verk om maktteori. Alla tre referenser som nämns berör känslan av maktinnehav, som kan leda till ett övermod som påverkar självinsikten och ens perception av rationalitet (Ibid.). Diskussionen om rationalitet och dess relation till makt är vidare en väl omforskad sådan. Bond & Thompson-Fawcett (2007) skildrar - likt Flyvbjerg (2003) - rationell planering som en modernistisk idé. Det är ett objektivt och mer tekniskt sätt att se på planering, där alla beslut baseras på yrkesexpertis från en utbildad planerare (Bond & Thompson-Fawcett, 2007). På ett sätt går det att dra en parallell mellan funktionalismen och den rationella planeringen. Planeraren vet bäst, och bör därför ta besluten.

Rationell planering skildrar dock inte alltid hur planerare egentligen jobbar, och kan anses vara en opassande porträttering av hur planering bör gå till. I vissa av de fall där rationell planering har implementerats har det skapats ojämlikhet samt social orättvisa – som i exemplet Aalborg. Under 60-talet började det rationella förhållningssättet till planering ifrågasättas, ofta av invånare (Bond & Thompson-Fawcett, 2007). Kritik riktades mot det postmodernistiska tillvägagångssättet där logiken låg bakom alla beslut (Fainstein, 2000). Ett initiativ till en mer medverkande och demokratisk attityd till planering startades, och den så kallade *kommunikativa* planeringen blev mer populär. Den kallas ibland även för den *kollaborerande* metoden (Fainstein, 2000), vilket kopplar an till Westins (1999) tredje princip kring integration och den gradvisa participationen. Genom att hålla dialog med medborgare ansågs det att planeringen i både teori och praktik kunde underlättas och genomföras på ett sätt som var mer anpassat efter stadens och invånarnas behov (Bond & Thompson-Fawcett, 2007; Fainstein, 2000). Det skulle bli mer jämlikt och demokratiskt – det vill säga raka motsatsen till vad som ansågs vara negativa aspekter med den rationella planeringen. Planeraren blir då mer av en moderator i planeringsdiskussionen, som involverar invånare (Fainstein, 2000). Maktfördelningen i en kommunikativ planering skiftar och hamnar mer i invånarnas händer, vilket kan bidra till en ökad hänsyn till mångfald i planeringen. Om medborgarna medverkar kan samhällets utveckling spegla deras olika behov och stötta där det behövs (Bond & Thompson-Fawcett, 2007). Vad som är positivt med kommunikativ planering är att det är den form av tillvägagångssätt som

erbjuder som mest flexibilitet och mottaglighet, vilket är vad som krävs för att möta utmaningarna med att skapa en inkluderande process (Ibid).

Det är tydligt att planering i svensk kontext har skiftat mot en alltmer kommunikativ metod. Som tidigare nämnt påpekar Boverket (2018) vikten av *inflytande och medverkan* vid en socialt hållbar stadsutveckling, samt hur en områdesförnyelse bör ske med utgångspunkt från de boende i samverkan med berörda aktörer. Det har växt fram en ökad medvetenhet kring att tillvarata erfarenheter och kunskaper om hur bostadsområden fungerar att bo i från de som faktiskt bor där. På så sätt kan en fysisk upprustning ske i kombination med insatser som stärker områdesidentiteten, och därmed stärker känslan av samhörighet och relationen mellan alla berörda aktörer. Insatserna riktas särskilt mot de som bor i stadsdelarna och kan anpassas efter både deras önskemål samt deras ekonomiska möjligheter (Boverket, 2010).

För att hitta balans mellan kort- och långsiktiga mål föreslår Andersson (1998) att tanken på en styrbar framtid ges upp, för att undvika mål som avviker radikalt från den existerande verkligheten. Han fortsätter med idén att *bygga för dem som finns* samt *med dem som finns* i bostadsområdena. Och det är den riktningen som många bostadsförvaltare och kommuner väljer att röra sig mot idag. Det sker kommunala stadsdelsreformer för att börja decentralisera beslut och förvaltning. Med den strategin hoppas man kunna öka integrationen av samhällsgrupper som invandrare (Ibid).

Något som framgår av litteraturen och som blir viktigt att påpeka är emellertid att det inte alltid är särskilt lätt att tillämpa det kommunikativa tillvägagångssättet i praktiken. Medborgardialog kan ibland bli svårtolkat, och det är en kostsam och tidskrävande process i planeringen. Det kan i vissa fall bli en relativt ineffektiv tillämpningsmetod (Fainstein, 2000). Om en dialog mellan medborgare och planerare trots dessa motgångar startas, kan det även då gå till på ett oönskat sätt. Extensiv forskning på kommunikativ planering har skett sedan 60-talet och fram tills idag. Mycket pekar på att vissa fall av medverkandeprocesser har lett till att särskilda grupper i samhället exkluderas och marginaliseras, eller tystas ner och fräntas tillgång till makt (Bond & Thompson-Fawcett, 2007). Istället för att inkludera och spegla hela samhället för att skapa mångfald, blir effekten snarare tvärtom. Bond & Thompson-Fawcett (2007) påpekar att det således är viktigt att skapa en inkluderande process där maktförhållandet mellan alla berörda parter blir balanserat, och att allas olikheter beaktas. (Nyström & Tonell, 2012)

Jan Nyström och Lennart Tonell (2012) skriver om den rationella planeringens relation till förhandling och den kommunikativa metoden. De väljer att kalla den nutida inställningen till kombinerad planering för *dialoginriktad planering*.

Förhållningssättet kan komma att tillåta den balans som krävs för att få planeringen att fungera som avsett (Ibid).

2.2.1.1 Planeringstrategi och maktförhållanden

Planeringsprocessen styrs i högsta grad av de maktförhållanden som finns i institutionen. I en diskussion om rättvis och demokratisk stad är maktbegreppet högst relevant, samt viktigt att benämna för att förstå de processer och beslut som tas i ett planeringsskede. Även begrepp som *equity* och *equality* blir relevanta, och vad skillnaden mellan de två begreppen är, samt deras relation till begreppet *justice*. Alla tre begrepp översätts till *rättvisa* på svenska, men inom engelskan har de nyanseringar som är otroligt viktiga och som avgör vilket sammanhang de används i.

Equality syftar på att alla grupper eller enskilda individer ges samma möjligheter och resurser. *Equity* tillkännager att varje individ i sin tur har olika bakgrund och därmed olika lätt tillgång till dessa resurser och möjligheter. Det innebär att även om det råder *equality* så betyder det inte nödvändigtvis att det finns *equity*. Även om alla ges samma möjligheter har samtliga individer olika utgångspunkter, vilket gör att en del får 'försprång' medan andra hamnar efter när det kommer till möjligheter och dylikt. *Equity* innebär att de som hamnar efter får extra stöd för att komma ikapp. *Justice* i sin tur kan i relation till dessa två begrepp beskrivas som en process som strukturerar om hela systemet som gjort att det finns försprång för vissa individer från första början (The George Washington University, 2020).

Alla tre begrepp dyker på ett eller annat sätt upp i litteraturen kring frågeställningarna i detta arbete, särskilt i diskussionen kring gentrifiering och segregation (Atkinson & Bridge, 2005; Coupland, 1997; Fainstein, 2000). Alla tre begrepp kretsar kring *rättvisa* och går att koppla till maktförhållandena i ett samhälle, och således även rättvisa och socialt hållbar stadsutveckling.

2.2.2 Blandstaden

”Den urbana strukturen, det vill säga hur staden är planerad och byggd, kan både inkludera och exkludera, förenkla eller försvåra möten samt uppmuntra eller avråda från att utforska andra delar av staden. Vad som finns i anslutning till bostaden, den så kallade livsmiljön, och vilka möjligheter som finns att ta sig dit och till andra typer av samhällsservice så som skola och högskola eller universitet, arbetsplatser och fritidsaktiviteter är till exempel viktiga faktorer för olika människors vilja och möjlighet att bosätta sig i olika typer av bostadsområden.” (Delmos, 2021, s. 26–27)

2.2.2.1 Begreppsförklaring & bakgrund

Begreppet *blandstad* dyker frekvent upp i litteraturen, särskilt i kommunala översiktsplaner eller andra statliga dokument. *Blandad stad*, *blandad funktion*, och *funktionsintegration* är ytterligare uttryck som ofta används i samma sammanhang, likaledes ord som *inkluderande* och *sammanhållande*. Blandstad kan således betraktas som ett verktyg för att skapa en hållbar och integrerad stad, och får ofta en nästan utopisk klang i sammanhangen då det används. Coupland (1997) förklarar att begreppet kan uppfattas som något uppenbart vid första åtanke, men att det ibland används på sätt som är förvirrande snarare än hjälpsamt. Grundtanken bakom blandstad är att blanda markanvändningen inom ett geografiskt område, och att det har en positiv inverkan på planeringsstrategierna i en stad (Ibid.).

Bellander (2005) diskuterar definitionen av blandstad, och drar slutsatsen att det egentligen inte finns någon vedertagen definition. Det hon kommer fram till är att begreppet nästan alltid anses vara positivt laddat. Blandstaden har ofta innerstaden som utgångspunkt, och kan ses som komplex till design och omfattning samtidigt som den innefattar en tät men begriplig bebyggelsestruktur. Detta i sin tur kan erbjuda en nära relation mellan verksamheter och invånare, tillsammans med ett stort utbud av upplevelser och evenemang där ett varierande och rörligt folkliv kan uppstå. Blandstaden är en stadsbyggnadsvision där livlighet samt beblandningen av människor, verksamheter och upplevelser samspelar för att skapa ett optimalt stadsliv. Det skapar ett socialt boendeklimat med mångfald gällande boendeform och miljö, och bidrar till att staden känns befolkad dygnet runt vilket i sin tur ger en känsla av trygghet och ökad säkerhet för invånarna (Ibid.). I sin helhet kan människor leda en hållbar livsstil, med ett minskat resande och användande av bil. Staden blir mer attraktiv, livskraftig och säkrare att bo och arbeta i. Det blir en uppmuntran till urbanisering för en tätare stad, och i vissa fall en *reoccupation* av stadsdelar som tidigare ansetts som livlösa, som exempelvis industriella områden (Coupland, 1997).

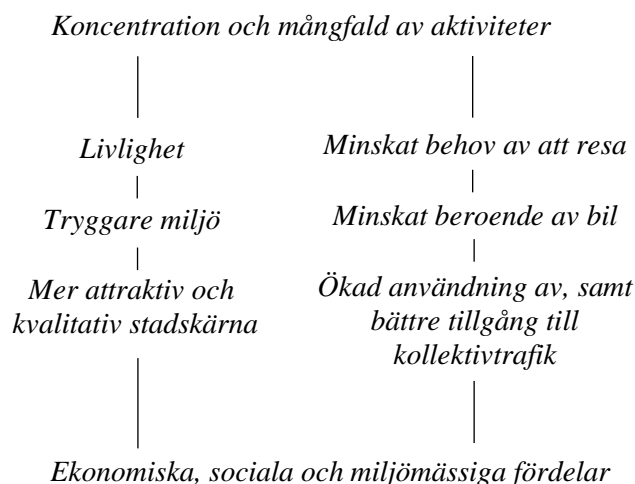
Fainstein (2000) nämner begreppet *mixed-land use* vilket är en variation på det svenska blandstadsbegreppet. Likt andra källor belyser hon att *mixed-land use*

präglas av dess täta struktur. Hon väljer att koppla begreppet till rörelsen *new urbanism* som i grunden innebär en designorienterad syn på stadsplanering. Även om det vid tiden för publikationen anses vara ett nytt sätt att se på planering, påpekar Fainstein (2000) att nyurbanismen har stora likheter med tidiga teorier kring landskapsplanering, som grundats av betydande figurer som Fredric Law Olmsted, Ebenezer Howard och Patrick Geddes. Nyurbanismen går ut på att använda sig av rumsliga förhållanden för att skapa en tät sammanknytning av den sociala gemenskapen. Således uppmuntras social interaktion som präglas av mångfald. Detta uppnås genom ett varierat utbud av upplåtelseformer, blandad struktur, sammanvävande av bostäder avsedda för olika typer av inkomstgrupper, och ett starkt förespråkande för så kallad '*public realm*' - det vill säga en stärkt offentlig sfär (Ibid). Just detta resonemang får en stark koppling till Marcus (2007) teorier kring huruvida segregation snarare handlar om demokratisk tillgång till det offentliga rummet snarare än boendesegregation.

Likt Couplands (1997) resonemang kring blandstadens minskade avstånd, påpekar Fainstein (2000) att de vardagliga behoven bör vara inom en fem-minuters promenad. Hon förtydligar att nyurbanismen står för en tyngre betoning på *inhållet* i planerna snarare än *metoden* för att uppnå dem. Men samtidigt tar hon upp att det var nyurbanisterna som förespråkade ett skifte i placeringspolicy, för att uppmuntra en mer deltagande och kommunikativ sådan. Fainstein (2000) förklarar att nyurbanismens rörelse, med fokus på att förtäta och beblanda staden, under 80-talet uppstod som en motreaktion på så kallad *American suburbia*. Efterkrigstiden lade grund till den amerikanska livsstilen och drömmen om *the suburban life* vilket gav upphov till en enorm *suburban sprawl*. Den typen av stadsstruktur går att likna vid svenska miljonprogrammets villamattor som tas upp av Andersson et al. (2009).

Andersson et al. (2009) undersöker blandstaden som modell för framtiden, och skriver liksom Bellander (2005) om begreppet som en sorts *vision*, som har tydliga kopplingar till boendesegregationen. Motverkandet av den rådande boendesegregationen i Sverige har enligt Andersson et al. (2009) varit en vägledande faktor för svensk bostadsplanering de senaste decennierna. Det har bland annat förts en talan om *den sociala blandningspolitiken* som innebär att man genom blandade bostadstyper och upplåtelseformer kan uppnå en *social blandning* (Ibid).

Den brittiska regeringen har publicerat ett diagram där de positiva konsekvenserna av en tät och varierad stadsstruktur beskrivs i led (Coupland, 1997):



Figur 1. Positiva konsekvenser av blandstaden beskrivet i led. Coupland (1997). Bearbetning samt översättning av Roxana Ghiaei Moghaddam.

Blandstadens koppling till funktionsstaden

Coupland (1997) skriver om hur man i England under 90-talet valde att röra sig ifrån separationen av funktioner som varit ett ideal dittills. Han kallar det för en *segregering av markanvändning*. Istället ville man närma sig ett mixed-land use som varit en tidigare trend inom samhällsbyggnad i England. Boverket (2004b) skriver om denna trend som fram till 1940-talets slut kännetecknade det svenska stadsbyggnadsidealet. En blandning av funktioner och närhet till det mesta var det man strävade efter, tills andra världskrigets slut. Den snabba ekonomiska tillväxten efter kriget påverkade stadsutvecklingen och det så kallade *moderna stadsbygget* blev till, där bilen bland annat låg i fokus. Funktionalismen blev idealet för utvecklingen och definierades som ABC-staden, vilket innebar att arbetsplatsen (A), bostaden (B) och andra verksamheter som ofta befann sig i centrum (C) skulle separeras och ske på skilda platser (Urban Utveckling, u.d.)

Utvecklingen av ABC-staden kan fortfarande ses i dagens stadsstruktur runt om i Sverige (Boverket, 2004b). Flerkärniga städer och utkantsstäder eller förorter är exempel på strukturer som har växt fram. Staden har en tendens att bli mindre sammanhållen, och många områden präglas av bristande utbud och variation vad gäller bostäder och arbetstillfällen. Känslan av otrygghet i städernas centrum har ökat, där butiker, kontor, restauranger och andra nöjesställen har större utbredning än bostäder. Butiksgallerior som flyttat in i stadskärnorna har resulterat i stora slutna kvarter och gator som under nattetid kan upplevas som otrygga. Boverket (2004b) skriver om en strävan efter att integrera stadens funktioner av inte minst av ekonomiska skäl. Det kan exempelvis vara bättre för samutnyttjande av olika

nyttigheter, jämnare trafikbelastning, dygnsutjämnad energiförbrukning samt bättre underlag för service (Ibid).

”Det postindustriella kunskaps- och informationssamhället utmålas ofta som en attraktiv blandstad. Men vi lever fortfarande kvar i mönster av funktionsseparering och bygger rena bostadsområden, kontorskvarter och verksamhetsområden. Men människors vardagsliv är inte sektoriserat! Stadsbyggnadsdebatten visar på viljan att åter få tillbaka en mer sammanhållen stad med en blandning och mångfald av människor, boende och verksamheter. På nationell nivå framhålls ofta just den blandade staden som modell för en hållbar stadsutveckling.” (Boverket, 2004b)

Under 70-talet blev den assimilerade eller mångkulturella staden en officiell målsättning för svensk stadsbyggnadspolitik. Man ville ha en socialt allsidig sammansättning i ett bostadsområde och strävade efter en *mångkulturalism*. Ändå kategoriserades bebyggelsen för olika klasser och socialgrupper under miljonprogrammets bostadsbyggande. Problem med boendesegregation och tomma lägenheter i förortsområdena uppstod, och industriområden var sovande under nattetid. En satsning för att motverka dessa effekter av funktionsstaden startades i slutet av 70-talet och kallades för *Väck sovstaden!*. Den forskningsgrupp som låg bakom initiativet påpekade att flerbostadsmiljöer i så stora enheter var för mycket av en sida av det mänskliga livet. Genom att försöka etablera nära arbetsplatser i renodlade flerbostadsområden och införa industri- och hantverkshus försökte man väcka sovstaden. Trots stora satsningar på projektet lyckades man inte lösa de sociala problem som uppstått i funktionsstaden. Social och geografisk segregation förblev i vissa bostadsområden och skapade utsatthet bland invånarna. Olika insatser gjordes under samarbeten mellan kommuner och bostadsföretag för att jobba med de utmaningar som uppstått. Man ville bryta segregationen och skapa jämlika levnadsvillkor oavsett vilket bostadsområde man bodde i. Genom förbättring av fysiska miljöer och utformning försökte man göra områdena mer attraktiva och trygga. Etablering av verksamheter skulle skapa möjligheter till att sysselsätta sig som invånare. Man har alltså från slutet av 70-talet försökt åtgärda problemen med social segregation i olika bostadsområden (Bellander, 2005).

Utifrån avsnittet om segregation och vad som hittills skrivits om blandstaden går det att se en koppling mellan de båda, där blandstadens introducering i svensk stadsplanering kan ses som ett gensvar på de problem som fortfarande återstår med segregation i svenska städer. Man vill röra sig bort från den *funktionsseparatistiska principen* och snarare *integrera*. Men Bellander (2005) betonar att funktionsintegrering och blandstad inte ska ses som synonymer. Hon förklarar att funktionsintegrationen i sig är ett medel snarare än ett mål. Blandstaden ska inte ses som en fråga om form, som exempelvis kvartersstad. Det handlar om offentlighet och tillgänglighet i stadsmiljö och gaturum, och att invånare i blandstaden har tillgång till andra funktioner än bostäder inom gångavstånd. Blandstaden erbjuder en

boendemiljö med närhet till småskaliga verksamheter som affärer, arbetsplatser och sociala och kulturella mötesplatser. Fördelningen av dessa olika funktioner går inte att mäta i procent, utan skapar tillsammans en attraktiv utformning som stärker områdets identitet. Ett lokalsamhälle blir till med fler besökare som gör det offentliga rummet ännu mer offentligt (Ibid).

2.2.2.2 *Metoder för att uppnå blandstad*

Funktionalismens principer byggde mycket på att främja hälsa, miljö och säkerhet för invånare samtidigt som man strävade efter att skapa utvecklingsmöjligheter för näringslivet. Samma mål finns naturligtvis kvar idag inom stadsutvecklingen, men separationen mellan arbetsplats och bostad av miljöskäl är inte lika relevant idag. De industriområden som präglade många stadsdelar under funktionalismens tid är inte hur arbetsplatser ser ut idag. Trots det lever de funktionsindelade områdena fortfarande kvar (Boverket, 2004b).

Boverket (2004b) skriver i sin rapport om olika typer av metoder som kan användas för att möta utmaningar när det kommer till att skapa blandstaden:

- För att kunna skapa konstellationen som blandstaden kräver behöver det skapas rätt förutsättningar för en ökad integration och en mångsidig användning av det bebyggda. Genom att utveckla god samverkan mellan företagare, fastighetsägare, det offentliga samt olika organisationer kan kommuner främja och förvalta den blandstad de strävar efter.
- En god balans mellan stad och trafik måste erhållas, med en välplanerad infrastruktur som skapar goda förutsättningar för kollektiv-, cykel- och gångtrafik. Tätortsanalyser över var människor rör och uppehåller sig samt vilka stråk som används kan ge en bra bild över var det finns underlag för olika verksamheter. Viktigt är även fördelningen av markanvändning och att inte skapa stora planområden som riskerar att bli monofunktionella. Genom att se över vem som får tillåtelse att köpa mark kan man motverka det, och låta flera olika byggherrar verka i samma område.
- Det regionala perspektivet bör också spela en stor roll i planering av bebyggelse som påverkar områden som inte berör den kommun den placeras i. Detaljhandel och externa köpcenter är exempel på strukturer på kommunal nivå som kan påverka en hel region. För att förbättra hur detta genomförs kan regionala utvecklingsprogram innefatta rumsliga och fysiska planeringsdimensioner.

- Slutligen bör det inte vara bråttom i stadsutvecklingsprocessen. Variation och mångfald är processer som tar tid och kommer efterhand. Genom att utgå från lokala förutsättningar, platsidentitet och människors behov av en attraktiv och mångsidig miljö går det att succesivt starta dessa processer. Det är viktigt att skilja på när det byggs stad, det vill säga när ett område successivt byggs ut under en längre tid, och att bygga ett bostadsområde då det kan byggas stora enheter under en kortare period.
- Med en fastighetsbildning som är tredimensionell går det att möjliggöra affärsverksamheter och näringsverksamheter i bottenplanen på bostads- och kontorshus. Det är ännu ett sätt att föra samman arbetsplatsen med boendet, samtidigt som verksamheten flyttar närmre kunderna.

Många av dessa punkter har tydlig koppling till vad många andra källor nämnt kring blandstaden och dess principiella värdegrunder. Bland annat går det att dra en parallell till Fainsteins (2000) teorier kring *new urbanism* och fokuset på inkludering och kommunikativ planering. Likaså går det att finna likheter med vad Boverket (2018, 2010), Westin (1999), Bond & Thompson-Fawcett (2007), Fainstein (2000) samt Andersson (1998) skriver om dagens fokus på kommunikativ planering istället för det mer rationella tillvägagångssättet.

2.2.2.3 *Fördelar & nackdelar*

Blandstaden benämns i litteraturen som ett ideal att följa för att skapa en hållbar stad, och ibland nästan som ett självklart koncept (Bellander, 2005; Boverket, 2004a; Coupland, 1997). Det finns sammanhang som visar på att blandstaden bidrar till den ekologiska hållbarheten. Ett exempel är att blandstaden bygger på en tät stadsstruktur med kortare avstånd, och en välfungerande infrastruktur som främjar alternativa sätt att röra sig i staden annat än med bil (Boverket, 2004a; Coupland, 1997). Även den ekonomiska hållbarheten gynnas av blandstaden då det exempelvis kan skapas nya möjligheter för verksamheter, och en effektivare användning av fastigheter som ägs både kommunalt och privat (Ibid.). Vad gäller den sociala hållbarheten så utlovar blandstaden goda effekter även där, då strukturen främjar mångfald bland invånare. Tolkar man begreppet rent bokstavligt så blir det än mer tydligt: ska det ske en *blandning* – då även på en social nivå. Som tidigare nämnt kan blandstaden ur ett perspektiv som en motreaktion på funktionsstaden, och som en lösning på den boendesegregation som uppstått som konsekvens (Andersson, et al., 2009). Genom att *blanda* befolkningen och hela bebyggelsestrukturen i staden kan man motverka segregationen och skapa en

sammanhållen och funktionsintegrerad stad (Andersson et al., 2009; Bellander, 2005; Boverket, 2004a; Coupland, 1997).

Tabell 5. *Why mixed-land use? Advantages and disadvantages. Coupland (1997). Bearbetad av Roxana Ghiaei Moghaddam.*

<i>Why Mixed Uses?</i>	
ADVANTAGES	DISADVANTAGES
<i>Definite</i>	<i>Definite</i>
Attractiveness and vitality – diversity; up to 24-hour city	Harder to dispose of property asset quickly
Uses unwanted or obsolete property, including listed buildings	Requires active management of property
Range of uses means greater likelihood of some parts letting	Therefore harder to raise finance and may put some possible tenants off
<i>Possible</i>	<i>Possible</i>
Reduction in travel (shorter trips, more multi-function) so reduced emissions; sustainability	Lower rents achieved
Reduction in crime; more activity; greater uses; observation of street	Problems of separate access needed for each use
	Conflict between activities; noise, traffic etc. (e.g. housing over wine bar)

Trots den ofta positiva inställningen till blandstaden som planeringsideal, riktas det även kritik mot det. I tabellen ovan listar Coupland (1997) för- och nackdelar med mixed-land use, där nackdelarna ses ur ett relativt kapitalistiskt perspektiv. Mycket handlar om vinster för privata fastighetsägare. Fainstein (2000) nämner att förlitandet på de privata bostadsägarna innebär en risk för blandstaden. Många av blandstadens idéer bygger på att privata aktörer *drar sitt strå till stacken* och att de

delar ett solidariskt synsätt på bostadsmarknaden. Om det finns avvikelser i detta riskeras blandstadens utopiska balans (Ibid).

Vidare förklarar Fainstein (2000) ytterligare nackdelar med blandstaden, vars princip kopplas till nyurbanismen. Ideologin är sårbar då det ibland anses att dess förespråkare överdriver effekterna. Hon menar att det finns åsikter kring att man befördrar en orealistisk typ av *geografisk determinism*, och att den har kommit att prägla stora delar av vår fysiska planerings historia. Men många kritiker är fortfarande kluvna kring balansen mellan för- och nackdelar med nyurbanismen och blandstaden som koncept. Harvey (1997) hyllar stora delar av ideologin, särskilt dess betoning på offentliga rum, dess ställning till utomhusmiljöns kvalitet, samt dess hänsyn till relationen mellan arbetsplats och boende. Dock har han fortfarande sina tvivel:

“But my real worry is that the movement repeats at a fundamental level the same fallacy of the architectural and planning styles it criticizes. Put simply, does it not perpetuate the idea that the shaping of special order is or can be the foundation for a new moral and aesthetic order? /.../ The movement does not recognize that the fundamental difficulty with modernism was its persistent habit of privileging spatial forms over social processes.” (Harvey, 1997)

Med det uttalandet lyfter han fram ännu en farhåga med nyurbanistiska idéer som likar de vid blandstaden, då finns en risk att samma misstag som skedde under modernismen upprepas. Med det syftar han exempelvis på antagandet att förändringen av människors fysiska miljö skulle kunna lösa problemen med den sociala ojämlikheten som präglar deras liv. Harvey (1997) menar att det är ett vågspel att – i sann modernistanda - slita upp en befintlig gemenskap för att sedan *placera* människor i en miljö som är tänkt att förbättra deras levnadsvillkor – likt de modernistiska ombyggnadsprojekt som tidigare ägt rum. Han lyfter också fram *”de mörka sidorna”* av *kommunitarism*, vilket är en filosofi kring relationen mellan individen och dess samhälle och gemenskap – ett *community*. *Community* har i vissa sammanhang en historik av att bli ett sorts maktspel för social kontroll över olika klasser, och kan bli en barriär snarare än ett främjande av socialt utbyte mellan samhällsklasser. Fainstein (2000) nämner liknande tankar kring *community* och tillägger att det är ett tvåeggat svärd. Med det menar hon att en gemenskap är nödvändig för att skapa emotionell förankring i samhället, samtidigt som en gemenskap i allmänhet kräver en exkludering för att kunna existera. Ett annat problem med att planera för gemenskap är tron på att det går att *planera mångfald*. Fainstein diskuterar vare sig *”planned diversity”* kan anses vara ett oxymoron. Det finns forskning som pekar mot att skapandet av den typen av struktur är beroende av en spontanitet. Därav går den inte att skapa (Ibid). Detta kopplar an till vad som tidigare skrivits om miljonprogrammet och det efterföljande arbetet med att integrera och skapa mångfald.

Fainstein (2000) tar upp ytterligare aspekter av kritiken som riktas mot blandstaden, och återgår till *geografisk determinism*. Detta är en hypotes inom kulturgeografi, som påstår att utvecklingen av ett samhälle eller en stat i första hand styrs av den fysiska miljön (Britannica, u.d.). Harvey (1997) uttrycker att det finns en risk med att lägga så stor vikt av stadsbyggnadsprincipen på en sådan kulturgeografisk hypotes. Det påpekas även i kritiken att mixed-land use kan ge upphov till en ny form av det tidigare nämnda *suburbian*, snarare än att lösa storstadsområdenas sociala segregation (Ibid).

En negativ konsekvens av blandstaden som tas upp i Couplands (1997) tabell (tabell 3) är bulleraspekten. Även Boverket (2004b) tar upp bullernivåer som en utmaning gällande blandstaden. Ju mer sammanflätat och tätt en stad byggs, desto svårare blir det att hålla nere oönskade ljud. Trafiken är det som orsakar som mest buller, och var fjärde svensk invånare lever redan i förhållanden med högre bullervärden än vad staten rekommenderar. Buller kan orsaka hälsoproblem och allmänt skapa ett stökigare vardagsliv för de som utsätts för det. Men för att kunna bygga den integrerade stadsstruktur som blandstaden kräver måste man ändå frångå de statliga direktiven och kompensera på andra sätt för att skapa ett övergripande gott ljudlandskap i staden. Detta kan uppnås genom att bygga en så kallad tyst sida av kvarteret. Exempelvis vetter den mot gården, för att kompensera för en bullrigare gatusida (Ibid).

Det blir tydligt att det finns debatter kring vare sig blandstaden är så bra för just den sociala hållbarheten som det ibland påstås i litteraturen. Det finns diskussioner kring fall där blandstadens genomförande har lett till gentrifiering, vilket i sin tur har lett till en ökad segregation snarare än minskad. Hanteringen av segregation och minskandet av dess förekomst i olika områden kan ske på många sätt. Det finns också diskussioner kring vad som egentligen går att definiera som en *minskad segregation*. Om ett socioekonomiskt utsatt område förtätas med blandstadens ideal, exempelvis genom att attraktiva bostadsrätter flätas in i området, så ges en högre klass möjlighet att flytta in på området. Ur en statistisk synpunkt går det att påstå att den socioekonomiska statusen för bostadsområdet jämnas ut och att boendesegregationen upphör. Det finns dock inte nödvändigtvis en anledning till att tro att invånare av olika status interagerar med varandra (Stigendal, 2007). Den sociala segregationen finns således kvar i området, och det har snarare underlättats för de av lägre socioekonomisk status att trängas bort av högre klasser. En gentrifieringsprocess har satts igång, vilket i sin tur än en gång bidrar till en boendesegregation (Ibid).

2.3 Summering av blandstadens förutsättningar för en socialt hållbar stad

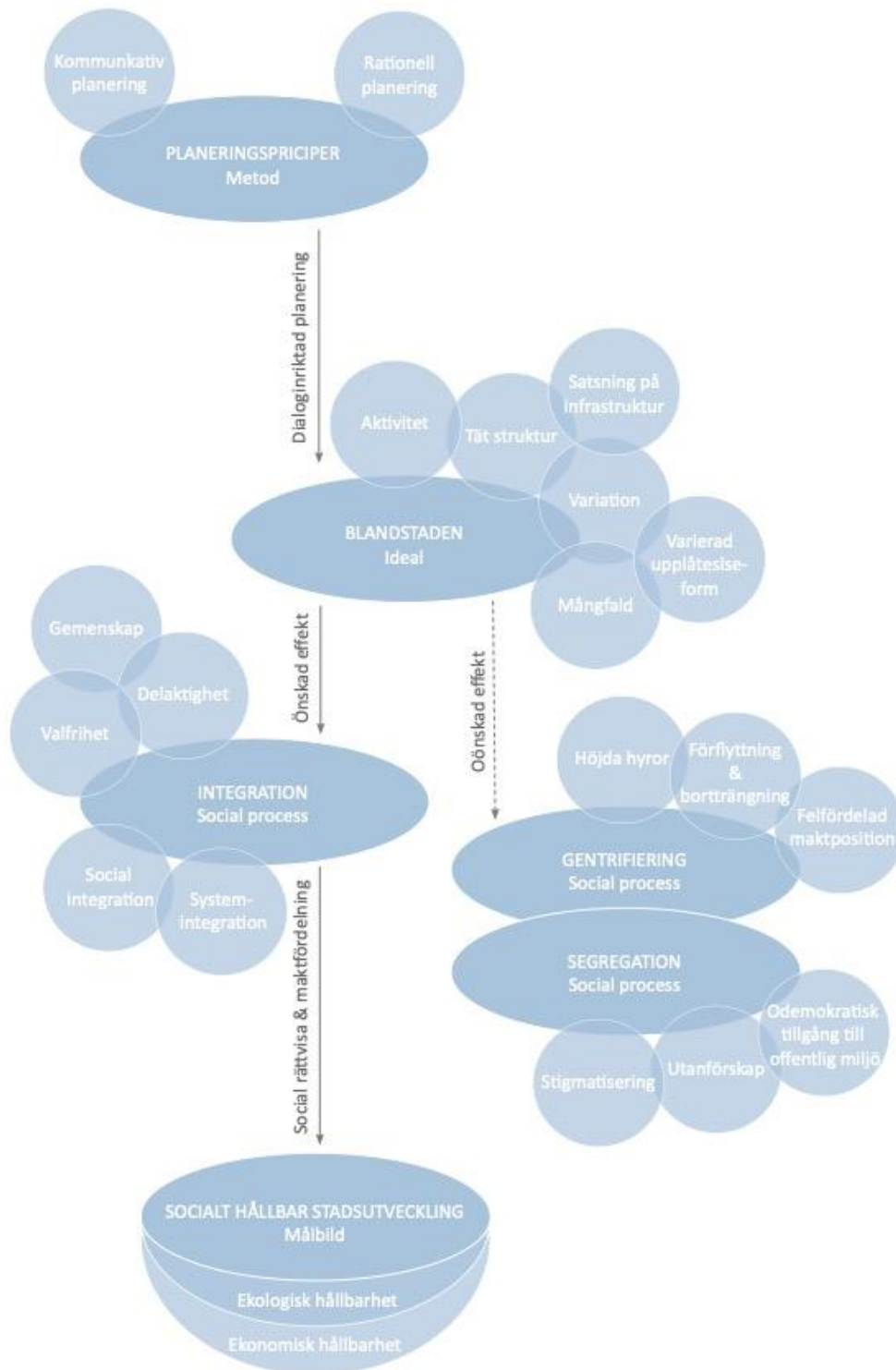
Som det teoretiska ramverket redogör för så finns det en del kritik mot blandstaden som planeringsideal, även om den generella inställningen framställs som positiv (Andersson et al., 2009; Bellander, 2005; Coupland, 1997; Fainstein, 2000). Blandstaden förekommer ofta i förtätningssammanhang men är komplext som begrepp, vilket gör att det finns många samband att dra mellan alla de parametrar som tagits upp i det teoretiska ramverket. Parametrarna i sig går att se som ett resultat av det teoretiska ramverket. På sätt och vis går det att dra flertal olika paralleller och kopplingar åt olika riktningar mellan *social hållbarhet*, *planeringsprinciper*, *segregation*, *gentrifiering* och *blandstaden* som ideal och verktyg för att hantera dessa aspekter. Att kunna dra slutsatser och formulera en summering som sammanställer alla dessa samband är i sig en komplex uppgift. Det börjar bli allt vanligare att utvärdera sociala och kulturella värden i den byggda miljön med ett teoretiskt angreppssätt med verkliga erfarenheter som utgångspunkt, jämfört med för 10 år sedan då forskningen kring exempelvis segregation ofta hade en mer statistisk skildring (Boverket, 2010). Ett exempel är publikationen *Den hala tvålen* (2021) som är ett mer nutida försök till att skapa en verktygslåda för social hållbarhet med erfarenheter som utgångspunkt. Det litterära ramverket har gett uppsatsen en teoretisk anknytning till de fem begrepp som är centrala för arbetet, med ett antal olika exempel tagna ur verkligheten för att styrka de teorier som utforskats. Ytterligare fysisk förankring kommer att ges till begreppen i nästa avsnitt, för att vidare undersöka hur de *påverkar* och *påverkas* av de sociala och kulturella värdena i samhällets byggda miljö.

2.3.1 Begreppssamband

Frågan om vad det är som *påverkar* och *påverkas* - eller bättre formulerat som *orsak och verkan* blir i uppsatsens sammanhang ännu en gång en komplex fråga. För att bättre visualisera sambanden mellan de fem begrepp som tas upp i uppsatsen – det vill säga *social hållbarhet*, *planeringsprinciper*, *segregation*, *gentrifiering* och *blandstaden* – har ett diagram sammanställts (se figur 2). Det förtydligar de mest framgående sambanden mellan de olika begreppen, samtidigt som det självklart går det att dra fler samband än de som diagrammet visar. Det går att säga att ett sorts förenklat *händelseförlopp* är vad som visualiseras.

Var och ett av begreppen kan definieras som olika på olika sätt: en *process*, *metod*, eller *ideal*. Och även om en av kategorierna klassas som exempelvis *process* betyder det inte att det i andra sammanhang kan klassas som något annat. Begreppen går att se som fluktuerande som baserat på sammanhanget får sin fasta betydelse, vilket försvårar att ställa dem i relation till varandra. I ett sammanhang

kan de ses som *process*, och i ett annat som en *strategi* eller en *effekt*. Med det i åtanke, har diagrammet utformats för att på tydligaste sätt dra paralleller mellan de olika begreppen och således underlätta diskussionen kring deras relationer.



Figur 2. Diagram över de mest framgångsrika sambanden mellan planeringsprinciper, blandstaden, segregation, integration, gentrifiering, och social hållbarhet.

Kopplingen mellan planeringsprincip och blandstad blir *dialoginriktad planering*, då det är den kombination av strategier som vi enligt litteraturen ämnar bedriva idag. Vidare har blandstaden kopplingar till både integration som önskad effekt, och gentrifiering som ibland oönskad effekt. Vidare ska arbetet med integration i samhället bidra med social rättvisa och en god maktfördelning för att stärka den socialt hållbara stadsutvecklingen.

Centralt för hela uppsatsen, och därmed för diagrammet, är *hållbar stadsutveckling*, med den *sociala hållbarheten* i fokus. Övriga begrepp har alla någon form av koppling till den sociala hållbarheten. *Segregation* och *gentrifiering* är båda exempel på sociala processer som kan påverka den sociala hållbarheten i samhället, där det teoretiska ramverket talade för att gentrifiering även kan ses som en strategi (Cameron, 2003; Clark et al., 2007; Lees, 2014). Vidare är *planeringsprincip* också kopplat till social hållbarhet, där en välfungerande strategi är nödvändig som metod för att skapa goda förutsättningar för en hållbar stad. Slutligen är *blandstaden* kopplad till den sociala hållbarheten då det används som planeringsideal för att bidra till en socialt hållbar stad.

2.3.2 Tematisering

I litteraturen benämns blandstaden, och andra liknande koncept som *mixed-land use* och *nyurbanism*, som ett planeringsideal för att skapa en hållbar stad (Bellander, 2005; Boverket, 2004a; Coupland, 1997; Fainstein, 2000; Harvey, 1997). Det finns sammanhang i litteraturen som visar att blandstaden bidrar till alla tre kategorier av hållbarhet – ekologisk-, ekonomisk- och social hållbarhet – där just den tredje är den som är central för arbetet. För att kunna extrahera de viktigaste budskapen från litteraturen har en tematisering gjorts för att identifiera utmaningarna som finns med social hållbarhet i samhället samt vilka förutsättningar blandstaden erbjuder för att lösa dessa.

Blandstadens ämnande för fysiska förutsättningar i staden:

- Tät struktur
- Varierade upplåtelseformer – beblandning av hyres- och bostadsrätter
- Varierad och blandad funktion – närhet mellan arbete, boende, skola etc.
- Välutvecklad och strukturerad infrastruktur – kollektiv- och cykeltrafik
- Flertal stadskärnor – koncentration av mångfald och aktivitet på flertal ställen i staden
- Effektiviserat utnyttjande av värdefull mark
- Upprustning av utsatta områden

Blandstadens ämnande för sociala förutsättningar i staden:

- 24-timmarsstaden – trygghet, färre sovstäder, livlighet
- Koncentration av mångfald och aktivitet
- Attraktiva och kvalitativa stadskärnor
- Hållbarhet – ekonomiska, miljömässiga och framförallt sociala fördelar med integration och mångfald
- Minskat beroende av bilar
- Ökad användning av kollektivtrafik

Negativa konsekvenser av blandstaden för de sociala förutsättningarna i staden:

- Önskad eller icke-önskad gentrifiering
- Bortträngning av existerande gemenskap och identitet
- Planerad, icke-spontan, och onaturlig mångfald och diversitet
- Integration med enbart statistiska resultat, och således ett större fokus på systemintegration istället för social integration
- Bekräftandet av geografisk determinism

Konsekvenser av gentrifiering och segregation som sociala processer i samhället:

- Stigmatisering av särskilda områden samt dess befolkning
- Socialt utanförskap – pga. boendesegregation samt att delar av staden känns otillgänglig
- Obalanserad maktfördelning i samhället
- Förflyttning och bortträngning av utsatt befolkning till följd av förnyelseprojekt, hyreshöjningar samt konvertering av hyresrätter till bostadsrätter
- Uppsplitten gemenskap och förlust av 'community' och platsidentitet

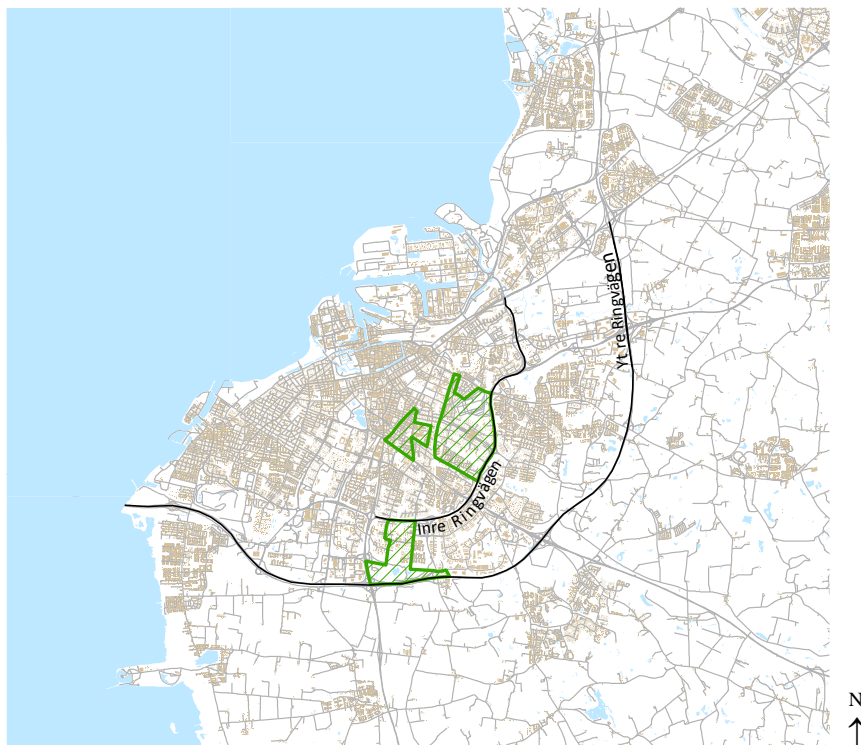
Metoder för integration och främjande av mångfald:

- Kommunikativ planering – gradvis participation samt delaktighet i beslut och gemenskap
- Integration i en ej påtvingad samvaro – t. ex arbetsliv, utbildning, fritid, eller föreningsliv
- Arbete med både system- och social integration
- Avstigmatisering av bostadsområden och deras befolkning

- Demokratisk tillgång till, samt främjande av integration i offentliga miljöer
- Diversifiering av både fysiska och sociala miljöer

3. Referensstudier

För att kunna verkställa det teoretiska ramverket i praktiken kommer ett tre referensstudier att presenteras i detta avsnitt med Malmö stad som utgångspunkt.



Figur 3. Områdeskarta över Malmö stad med markering av de tre referensstudierna samt Yttre- och Inre Ringvägen. Skala 1: 75 000. Roxana Ghiaei Moghaddam. Kartunderlag: Fastighetskartan. © Lantmäteriet, 2022.

3.1 Malmö stad

Utgångspunkten för referensstudierna kommer vara Malmö kommun, som väljer att marknadsföra sig som Malmö stad. Malmö är den tredje största staden i Sverige, och är för närvarande den snabbast växande storstaden i landet. Mellan åren 1990–2021 stod Malmö för drygt 36 % av befolkningsökningen i Skåne. Den ökade befolkningstillväxten beror till största del på att fler föds samt att fler flyttar dit. Befolkningen är förhållandevis ung då nästan hälften av invånarna är under 35 år.

Malmö är även känt för att vara en väldigt mångkulturell stad, med invånare från 183 olika nationaliteter. År 2021 bodde det 351 749 personer i Malmö, och befolkningsprognosen från 2022 förutsäger att stadens invånare kommer att öka med drygt 47 000 personer fram till 2023 (Malmö stad, 2021a).

Med den prognosen blir förtätning och social hållbarhet mycket aktuellt för samhällsplaneringen i staden. Följande kapitel kommer redogöra för vilka utmaningar Malmö stad som kommun står inför, samt vilka åtgärder de inrättar, eller planerar att inrätta, för att hantera dem. En stor utgångspunkt kommer att vara Malmö stads översiktsplan (2018), som kommer att diskuteras med hjälp av de begrepp som varit centrala för uppsatsen: social hållbarhet, planeringsprinciper, blandstadsbegreppet, segregation, och gentrifiering.

3.1.1 Social hållbarhet

Som tidigare nämnt delas hållbarhetsbegreppet ofta in i tre kategorier – ekonomisk-, ekologisk- samt social hållbarhet. De tre indelningarna överlappar ofta varandra, och samspelar på olika sätt beroende på vilket sammanhang de appliceras på. Ett exempel på en sådan överlappning benämns i Malmö stads översiktsplan (2018). För att utveckla strukturer och system för att främja ekologisk hållbarhet krävs goda ekonomiska villkor. En ekonomisk tillväxt är i sin tur en förutsättning för att skapa fler arbetstillfällen – vilket främjar den sociala hållbarheten. Om det finns en för stor skillnad i livsvillkor mellan medborgare för de negativa konsekvenser för den ekonomiska situationen, samt att en stad med sociala obalanser med tiden går miste om sin attraktivitet. En tillvaratagning på stadens sociala kapital bidrar alltså direkt till en ekonomisk tillväxt. Fler satsningar på ekologisk hållbarhet kan i sin tur driva den sociala hållbarheten (Ibid).

Malmö stad (2018) beskriver en socialt hållbar stad som en plats med balans och goda livsbetingelser som ger *alla* medborgare goda förutsättningar till att skapa sig ett gott liv. Man ämnar skapa en plats där mångfalden tagits tillvara på och som ger utrymme till en stimulerande miljö. En stad kan stärkas av social sammanhållning, och ett ökat samt målinriktat deltagande i den fysiska planeringen är viktigt i förändringsprocessen mot en socialt hållbar stad (Ibid).

En stad med *social balans* förespråkar för en tätare sammanknytning mellan stadsdelar som även ger en starkare anknytning mellan människor. Genom att föra de närmare varandra och skapa möten på olika platser i staden kan man överbrygga barriärer, och potentialen till att bygga en attraktiv stad blir större. Det skapas en större dragningskraft till staden och det kan skapas nya arbetstillfällen samt ett utvecklat näringsliv som direkt förbättrar invånarnas välfärd (Malmö stad, 2018).

”Det handlar om grundläggande behov som arbete och försörjning, att ha en bostad, möjlighet att få en god utbildning, känna sig trygg och ha tillgång till bra vård. Det handlar även om aspekter av livet som att delta i demokratiska processer, känna sig delaktig i ett sammanhang, ha möjlighet till att delta i kulturella aktiviteter och uttrycka sig kreativt.” (Malmö stad, 2018)

I en slutrapport från 2013 rapporterade Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö att den förväntade livslängden skilde sig med cirka fem år i olika stadsdelar i Malmö. Detta till konsekvens av de ojämlika livsvillkor som samhället präglas av (Malmö Stadskontor, 2019). Karlsson (2016) förklarar i sin avhandling att Malmös kommunstyrelse år 2010 startade ett ärende som redogjorde att *”Malmös fortsatta utveckling måste kännetecknas av social hållbarhet där alla Malmöbor ska inkluderas och integreras i samhället och få del av välfärden”*. Därför antogs en femårig områdesbaserad utvecklingspolicy som ämnade att vara *strukturförändrande*. Ett uppdrag lämnades in till Stadskontoret av Kommunstyrelsen med syfte att skapa en områdesbaserad strategi för att kunna bryta utanförskapet i fyra utvalda områden: Seved, Lindängen, Herrgården och Holma-Kroksbäck (Karlsson, 2016). Projektet kom att kallas för *Områdesprogram för ett socialt hållbart Malmö*. Det övergripande målet var att skapa social hållbarhet där *”formella och informella strukturer och processer samverkar för att skapa livskraftiga, hälsosamma och delaktiga samhällen”*. Ett annat delmål var att förbättra levnadsvillkoren och upprusta den fysiska miljön i bostadsområden där välfärden varit som lägst. Inspiration och lärdomar togs från tidigare projekt med social hållbarhet och nätverkande, som exempelvis Ekostaden Augustenborg och Fosie. Det förtydligades att arbetet med detta uppdrag skulle ske med åtanke att skapa resultat som sedan skulle förankras i praktiken. Man ville att områdesprogrammen skulle bli en *landningsbana* där arbetet kunde ske med förankring i verkliga utmaningar och generera förslag på åtgärder (Karlsson, 2016). Stadskontoret (2019) påpekar att det trots arbetet med den sociala hållbarheten i Malmö under 2010-talet fortfarande råder ojämlika livsvillkor och segregation i Malmö än idag. Det påpekas att många av insatserna som gjorts för att jobba med den sociala hållbarheten i Malmö inte har några klarlagda resultat – däribland *Områdesprogram för ett socialt hållbart Malmö* med flera (Ibid).

3.1.2 Planeringsprinciper

I sin översiktsplan skriver Malmö stad (2018) i kapitlet *Tät stad* om stabila strategier för att skapa en tät stadsmiljö. Det redogörs att man står inför en rad komplexa utmaningar som alla måste lösas på ett eller annat sätt. Lösningarna beskrivs sträcka sig från tekniska konstruktioner och finansieringsmodeller, men även *medborgarsamverkan*. Det blir därmed tydligt att planeringsprincipen som tillämpas i Malmö stad har en kommunikativ inriktning. Fortsatt skriver de i sina strategier för förtätning att *”medborgardialog ska initieras i tidiga skeden vid förändring av den existerande staden”*. Det påpekas även flertal gånger i

översiktsplanen att en utökad samverkan ska initieras mellan kommunens förvaltningar och nämnder, samt med externa aktörer och stadens invånare. Man förespråkar för ett starkare tillvaratagande på initiativkraft för att lättare ge förutsättningar för *”kreativa lösningar och lokalt engagemang med reellt medborgarinflytande”*. Det påpekas också att bostadsutveckling bör ske i dialog med fastighetsägare och byggherrar för att främja en medverkan från tidigt skede i alla typer av planeringsprocesser (Ibid).

I avsnittet *Kultur och delaktighet* skriver Malmö stad (2018):

”Malmö stad ska stärka samverkan med civilsamhället för att kunna möta nya, komplexa samhällsutmaningar och ta vara på engagemang och kraft. Nya former för att kunna möta invånarinitiativ och främja medskapande i stadsbyggnadsprocessen ska främjas. /.../ Malmö stad ska ha en tillåtande attityd till medborgarinitiativ, exempelvis för tillfällig användning av platser som är oanvända eller inväntas att bebyggas, för kulturella ändamål, odling eller andra sociala aktiviteter.” (Malmö stad, 2018).

Vikten av att vidga deltagandet i just kulturlivet bland *alla befolkningsgrupper* benämns i översiktsplanen. Det redogörs även ett medvetande kring att aspekter som *”kön, ekonomiska förutsättningar och så vidare”* kan påverka förutsättningarna för deltagande. Således tas maktfrågan indirekt upp i översiktsplanen. Vidare kring maktfrågan påpekar Malmö stad (2018) målet med att uppnå jämställdhet och egenmakt särskilt för kvinnor i samhället, och kopplar därmed översiktsplanen till FN:s globala mål.

3.1.3 Blandstadsbegreppet

Sammanfattningen i introduktionen i Malmö stads (2018) översiktsplan gör det tydligt att blandstaden genomsyrar hela planeringsstrategin för kommunen. Det beskrivs tydligt att alla genomförda samt pågående planeringsprocesser som berör det förtätande byggandet av den existerande staden ska göras i enlighet med en *funktionsblandad* strategi. Söker man bara på ordet 'blanda' får man hela 44 träffar i hela dokumentet, och det märks av att idealet är en röd tråd. Uttryck som *den blandade staden*, *blandad stadsbebyggelse* och *funktionsblandning* är bara några exempel på hur blandstadsbegreppet hela tiden återkommer i översiktsplanen. I strategier för förtätning av staden skriver Malmö stad (2018) bland annat:

”Staden ska byggas med en så stor blandning av funktioner som möjligt. Inom blandad stadsbebyggelse ska bostäder, parker, handel, samhällsservice, fritidsverksamhet, kultur, kontor och andra verksamheter som inte är omgivningsstörande rymmas. Variation av bostadstyper och upplåtelseformer ska eftersträvas.” Malmö stad (2018).

Andra slagord som ofta återkommer i översiktsplanen är *”nära, tät, grön och funktionsblandad stad”*, som utgör idealet för kommunens planeringsstrategi.

Uttrycket beskrivs som en *prioriterad inriktning* för översiktsplanen. Förtätningen genomsyrar kommunens planer, och det förtydligas att en övergripande prioritering är att staden ska växa *inåt*. Man vill förespråka för resurssparande förrättningsstrategier, och ge ny mening till *närhet* ur flera synvinklar. Ett *"rikt och intensivt stadsliv"* är vad kommunen strävar efter. Parkerna i staden ska utvecklas för att främja stillhet och rekreation. Även infrastrukturen ska utvecklas, då främst gång-, cykel-, och kollektivtrafiken (Ibid).

Det nämns att utmaningarna med planeringen inte kan mötas med *konventionella metoder*. Malmö stad (2018) väljer att ifrågasätta invanda riktlinjer och rutiner för att kunna realisera *"den täta, gröna och funktionsblandade staden"*.

3.1.4 Segregation

Den enda gången som begreppet *segregation* nämns i Malmö stads (2018) översiktsplan är i ett avsnitt om *"arbete för trygghet och jämställdhet i stadsrummet"*. *"Stadens olika delar behöver länkas samman bättre för att skapa förutsättningar för ett mindre segregerat Malmö"*. *Integration* däremot är ett begrepp som upprepat förekommer i dokumentet. *Integration* av olika typer av markanvändning, i byggnadslösningar, i samband med mångfald, jämställdhet och demokrati, i koppling till FN:s globala mål, *integration* mellan olika regioner med Malmö som storstadsområde. Dessa är alla exempel på sammanhang då *integration* blir relevant enligt Malmö stad (2018).

Malmö stad är idag enligt Delmos (2021) en av de mest ojämlika kommunerna i hela Sverige. Upp emot 48 % av befolkningen hade behövt flytta runt för att åtgärda det segregerade boendemönstret som det ser ut idag. Diskussionen kring *segregation* har som känt förts sedan tidigt 60-tal i Sverige. 1969 adresserade den dåvarande stadsministern Olof Palme utvecklingen av *segregationen* i Sverige, och lyfte då fram specifikt Malmö som exempel. Mikael Stigendal citerar Palme i boken *Allt som inte flyter* (2007): *"Undersökningar bär vittne om en kvardröjande fattigdom, en begynnande invandrarstum. Det är härifrån vi fått rapporter om klassklyftor på det kulturella området, om tendenser till segregation på bostädernas och skolans område"*. *Segregation* var och är således fortfarande ett väldigt aktuellt ämne i debatten kring Malmö stads utveckling. Det faktum att begreppet *segregation* utelämnas ur översiktsplanen och en större vikt läggs på *integration*, kan tyda på att ett större fokus läggs på lösningen snarare än att redogöra problemet. Det kan i sin tur också tolkas som ett PR-trick av Malmö stad, för att kunna ta avstånd från den negativa stämpeln av att vara en av de mest ojämlika städerna i landet.

Boverket (2010) tar upp Malmö stad som ett av de kommunala exemplen där segregationen är väldigt påtaglig och där man arbetar med att främja integrationen. I jämförelse med storstadsregionerna Göteborg och Stockholm skiljer sig de fysiska förutsättningarna i Malmö. Staden är i jämförelse mer samlad och har formen av en halvcirkel riktad mot Öresund. Avstånden mellan olika stadsdelar är således mindre, och segregationen hög. Tre områden som särskiljer sig enligt Boverket (2010) är Fosie, Rosengård och Hyllie – som alla ligger belägna i Malmös ytterområden. Karlsson (2016) väljer som bekant att peka ut Seved, Segevång, Herrgården, Lindängen och Holma-Kroksbäck som utsatta områden som Malmö stad velat arbeta med.

Den etniska parametern

I uppsatsen har den etniska parametern diskuterats ur flertal källors perspektiv. Anledningen till att det har ansetts vara en diskussion av relevans är det faktum att 48 % av Malmö stads befolkning har utländsk bakgrund. Det innebär att nästan hälften av invånarna är utlandsfödda, eller inrikes födda med två utrikes födda föräldrar. Som tidigare nämnt har Malmö stad invånare från 183 nationaliteter, där en tredjedel av befolkningen är födda i utlandet (Malmö stad, 2021a). Befolkningsstatistiken i kombination med den högt uppmätta ojämlikhetsgraden och segregationens utbredning i kommunen gör den etniska parametern högst relevant i diskussionen kring de sociala processerna och deras koppling till fysiska förutsättningar i staden. Likaså konversationen om stigmatisering av utsatta särskilda i samhället, och Malmö stads stora fokus vid *integration*.

3.1.5 Gentrifiering

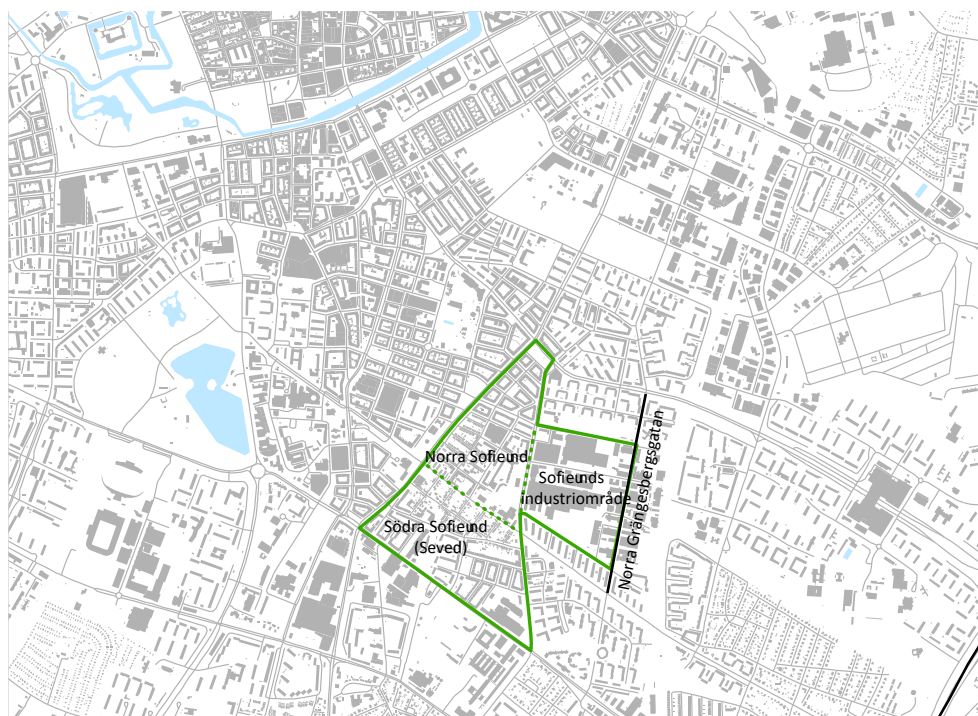
Själva begreppet *gentrifiering* förekommer inte i Malmö stads översiktsplan (2018). Dock är det ett begrepp som i litteraturen ofta förknippas med kommunen. Hedin, Clark, Lundholm & Malmberg (2012) har undersökt gentrifieringens mönster i de svenska storstadsregionerna mellan åren 1996–2001, däribland Malmö. Studien påvisade en tydlig skiljelinje i inkomstnivå mellan två större områden i staden. Bostadsområden i västra Malmö i anslutning till havet präglades av höginkomsthushåll i enfamiljsbostäder, medan områden i centrala, södra, och östra Malmö präglades av låginkomsthushåll i flerfamiljsbostäder. De västra samt centrala områdena i staden har enligt studien genomgått gentrifieringsprocesser i olika grad. Det påvisas även att en del av områdena har genomgått en så kallad *supergentrifiering*, som innebär att de hushåll som tidigare haft hög status, har fått ännu högre status till följd av en gentrifieringsprocess (Hedin, et al., 2012).

Ett annat exempel är Andersson, Bråmås & Hogdals (2007) rapport *Segregationens dynamik och planeringens möjligheter*. Författarna väljer att snabbt nämna gentrifieringsprocessen och var den har utvecklats i Malmö. De nämner

gentrifieringens sätt att visa sig, då till exempel ett område förnyas och närliggande område följaktligen får konsekvenser i sammansättning av invånare. Exemplet i fråga är bebyggelsen som tillkom på Bulltofta flygfält, och huruvida den påverkat synen på den tangerande stadsdelen Kirseberg. Kirseberg i sig är ett område där det planeras ytterligare nya bostadsområden. Gentrifieringen nämns här som en motkraft av segregationen. Andersson et al. (2007) menar att dynamiken som uppstår mellan olika områden i sådana här sammanhang är ett indirekt resultat av den fysiska planeringen. Sambandet mellan resultat och insats är dock svåra att förutsäga (Ibid).

Boverket (2015) är ännu en källa som benämner gentrifieringens närvaro i Malmö stad. Rosengård tas upp som ”*det mest välkända exemplet för gentrifiering*”. Exemplet tas upp i ett sammanhang som handlar om gentrifierade områden i stadens periferi, som ofta förknippas med miljonprogramsområden.

3.2 Referens 1 – Sofielund/Seved



Figur 3. Områdeskarta över Sofielund/Seved (grönmarkerat). Skala 1: 12 500. Roxana Ghiaei Moghaddam. Kartunderlag från ©Lantmäteriet.

Seved är en del av stadsdelen Sofielund, som i sin tur ligger beläget i den större stadsdelen Södra Innerstaden i Malmö. Sofielund har en lång historia, men den

fysiska miljön som finns idag byggdes mestadels mellan 1920–50-talen med fokus på att skapa arbetarbostäder (Malmö stad, 2022b; MKB, u.d.). Industribebyggelse tillkom under samma tidsperiod, medan ytterligare utbyggnad av bostäder gjordes mellan 1975–1980. Delar av de industrier som fanns då är idag förflyttade, med undantag för exempelvis Pågens bageri som tillkom under 60-talet (Malmö stad, 2021d). Majoriteten av bebyggelsen består idag utav industri och flerfamiljsbostäder (Malmö stad, 2021d; Malmö stad, 2022b).

Sofielund har en befolkning på ungefär 8500 personer, där den genomsnittliga åldern är yngre än övriga Malmös befolkning. Det finns också en högre andel utlandsfödda invånare, samt en lite högre grad av arbetslöshet (Kronkvist & Ivert, 2017).

3.2.1 Problembild

År 2015 klassades Södra Sofielund med specificering Seved som ett *särskilt utsatt område* av Polisen (Polisen, 2015). Det innebär att området är utsatt för allvarlig brottslighet och utmanande socioekonomiska förutsättningar samt att ”/.../området uppvisar en problematik som i hög grad kräver gemensamma insatser från flera samhällsaktörer för att komma till rätta med existerande problem”. Kategorin kännetecknas enligt Polisen (2015) av:

- Allmän obenägenhet att delta i rättsprocessen
- Svårigheter för polisen att fullfölja sitt uppdrag
- Parallella samhällsstrukturer
- Våldsbejakande religiös extremism
- Närhet till andra utsatta områden

Karlsson (2016) benämner också Seved som en av de stadsdelar som anses vara utsatta ur en socialt hållbar synpunkt, och var en av fem stadsdelar som var involverade i *Områdesprogram för ett socialt hållbart Malmö* från 2010. Seved ligger beläget i *Södra innerstaden* vilket är ett större delområde som av Stadskontoret (2019) klassas som ett särskilt utsatt område. Malmö stad (2022a) benämner områdesprogrammet i Seved från 2010 i en publikation, och påpekar att man under våren 2011 även påbörjade en granskning för att höja både bostadsstandarden och inflytandet som boende har på sitt område. Verksamheten kom att kallas för BID Sofielund med inspiration från ett stadsutvecklingsverktyg som används i många andra länder, som kallas *Business Improvement Districts*. För att anpassa modellen efter Malmö stad valde man att istället låta akronymen stå för *Boende, Integration* och *Dialog*. Analysarbetet skedde i samarbete med polisen, hyresgästföreningen, miljöförvaltningen, stadsbyggnadskontoret, och fastighetsägare för att utveckla fastighetsförvaltningen samt öka tryggheten i

området. Sedan 2014 finns den ideella föreningen Fastighetsägare BID Sofielund, som består utav ett partnerskap mellan fastighetsägare, bostadsrättsföreningar, företag, byalag, och föreningar i ett nära samarbete med Malmö stad som agerar utvecklingsledare i processen. Utgångspunkten för föreningens avsiktsförklaring är bland annat FN:s 17 hållbarhetsmål för att främja det lokala Sofielund (Ibid).

Boverket (2010) benämner olika typer av projekt som införskaffats med syfte att lösa de problem som staden Sofielund, med Seved, står inför. Det förklaras att det kommunala bostadsföretaget MKB vid tiden för publikationen av rapporten, valt att stötta ett antal projekt med initiativ från boende. Den typen av stöd ligger enligt Boverket (2010) i linje med MKB:s mål för just Seved som stadsdel, då man vill våga sig på det annorlunda som i andra fall kan tänkas sticka ut från MKB:s ordinära förvaltningsstrategi. Med det sagt vill man även sträva efter att ta vara på områdets potentialer för att kunna skapa en stadsdel med egen profil och identitet. Detta är ett exempel på en satsning på kreativa verksamheter, där bland annat lokala artister och konstnärer fått vara delaktiga i dekorering av elskåp vid så kallade 'live-målningar'. Stadsodling är ännu ett initiativ, där man ger boende möjlighet att odla på ytor som MKB kan avvara. I samband med det arrangeras studiecirkel i odling och fröbytdagar för att främja områdets nätverk. Boverket (2010) väljer att koppla den här typen av initiativ till *identitet* och *mötesplats* som båda är starkt kopplade till både landskapsarkitektens roll i stadsplaneringen och den sociala hållbarheten i en stad.

Björngren Cuadra & Ouis (2020) benämner likt andra källor Seved som ett av Malmös marginaliserade områden, och berättar om samma typ av socialt hållbara initiativ i deras studie. De tar upp *Odlingsnätverket Seved* som är ett projekt i samma linje som MKB: s. Björngren Cuadra & Ouis (2020) väljer att kalla den typen av projekt för *ekosociala interventioner*. De förklarar att just Seved har en problematisk historia med bland annat social utsatthet och nedgångna fastigheter. Ekosociala interventioner är en av metoderna för att skapa mötesplatser utomhus där människor kan lära känna varandra och få en känsla av grannskap och trygghet. Att kunna umgås med sina grannar och exempelvis rensa ogräs eller byta recept kan inge en känsla av gemenskap. Skapandet av något tillsammans kan också bringa en sorts stolthet som gror av att boenden får möjligheten till att vara delaktiga i förändringen av sin egen utemiljö (Ibid).

Ännu en intervention för att främja den fysiska miljön och bidra till aktivitet och mångfald är införandet av 'sommartorg' på Sevedsplan – ett centralt torg beläget i Seved. Initiativet är ett samarbete mellan verksamheter, föreningar och boende i området, och innebär införandet av fler möbler, belysning, aktiviteter, konst, och

somrig växtlighet i form av en lummig trädgård på torget och gatorna runt omkring (Malmö stad, 2022c).

Malmö stad (2022b) beskriver Sofielund som ett område med god potential och starka förutsättningar för att bli ”stadens mest betydelsefulla och dynamiska centrum för kultur, fritid och näringsliv”. Exempel på bidragande verksamheter är Klättercentret, Sofielunds kulturhus, Sofielundshallen, och Plan B. Det poängteras att kultur- och fritidsfunktioner som är centralt belägna är viktiga för att skapa mötesplatser för invånare från olika stadsdelar, speciellt i den alltmer täta staden (Ibid). I september 2021 godkände stadsbyggnadsnämnden ett planprogram för Sofielunds verksamhetsområde som grundar sig i översiktsplanen. Målbilden för planprogrammet är enligt Malmö stad (2021b) bland annat att:

- Skapa möjlighet till utökad markanvändning för att främja kultur- och fritidsliv
- Ge transporters och industrins buller ett företräde framför störningskänsliga verksamheter samt bostadsetablering, så att bostadsetablering inte kan möjliggöras
- Skapa en symbolisk kulturljudzon där industrin får lov att leva i symbios med kultur- och fritidsliv
- Bedriva områdets utveckling med så kallat *community nätverk*, som innebär ett fokus på deltagarkultur där utvecklingen av området sker på initiativ av aktörerna själva

Med den tredje punkten i fokus är Malmö nu den första staden i Sverige med en *kulturljudzon* (Malmö stad, 2021c). Konceptet har tidigare associerats med europeiska storstäder, men inte varit aktuellt i Sverige. Kommunen resonerar att det är lika logiskt att det finns ljudzoner för kultur som att det finns bullerzoner för industri. För att kunna ge mer utrymme till kulturlivet samt bevara den kulturscen som finns idag vill man införa en ljudzon i verksamhetsområdet Sofielund för att säkerhetsställa att verksamheterna kan bedrivas utan att riskera att störa boenden. Med Norra Grängesbergsgatan som utgångspunkt vill Malmö stad förstärka den kulturella identiteten för hela stadsdelen. Genom samverkan med lokala aktörer vill man med etablera en typ av deltagarkultur, där aktörerna får lov att utveckla platsen på eget initiativ (Ibid).

Frågan om buller, blandstad och utvecklingen av Norra Grängesbergsgatan debatteras i en artikel skriven av Pereira Norrman, Nilsson & Ekelund (2021). De poängterar något som tidigare tagits upp i uppsatsen, nämligen blandstadens medförande av bullriga miljöer. Kulturlivet är en stor bidragande faktor till buller i stadsmiljön då musikklubbar, restauranger och andra typer av evenemang innebär

en ökad ljudnivå samt förekomst av större folkmassor på en och samma plats. Författarna menar att kultur i en blandstad kommer med ett pris. De uppmärksammar den införda kulturljudzonen i Malmö som en ny strategi för att undkomma undanträngningen av kultur där den förekommer. Pereira Norrman et al. (2021) menar att Malmö stad bedömer att det utifrån två aspekter inte går att bygga bostäder runt Norra Grängesbergsgatan. Aspekterna påpekar risken för buller i bostadsetableringen, samt risken av förhöjda hyror som konsekvens av gentrifiering. Författarna fortsätter med att anmärka beslutet för Norra Grängesbergsgatan som ett undantag för översiktsplanens förtätningsstrategi. Det faktum att ett undantag görs för att motverka gentrifieringsprocessen på en utvald plats innebär acceptandet av dess förekomst på andra platser som förtätas i staden (Pereira Norrman, et al., 2021). Malmö stads reaktion till att vilja bevara kulturen och i Pereira Norrman et al. :s (2021) bemärkelse 'skona' utvalda stadsdelar från gentrifieringsprocessen går också att koppla an till Leys (2003) teorier kring gentrifieringens relation till konsten och kulturen.

I kommunens planprogram för Sofielund förtydligas det vad blandstaden kommer innebära för utvecklingen av Sofielund (Malmö stad, 2021d). Det förklaras att en blandad stadsbebyggelse är målet med den generella hållbara stadsutvecklingen i Malmö, där verksamheter, samhällsfunktioner, arbetsplatser och bostäder beblandas - i enlighet med översiktsplanen. Dock påpekas det att samtliga funktioner som blandstaden ämnar inkludera i sin struktur inte kan finnas på alla platser i staden. Malmö stad (2021d) förtydligar att blandstaden måste anpassas till funktioners lämplighet att placeras i samverkan med ett område. I Sofielunds fall innebär det ett avvikande gällande bostäder, som ej planeras att byggas till i större utsträckning i området. Undantag gäller mindre kvarter i norra utkanten av området där *".../bladad stadsbebyggelse [tillåts] i den omfattning det är möjligt med hänsyn till risk- och bullerfaktorer"*. Det påpekas att den allt mer täta staden ger färre utrymmen för kulturella aktiviteter, och att fokus för området är att utnyttja de industrilokaler som finns i Sofielund för att ge goda förutsättningar för dylika verksamheter. Tillgänglighet till kollektivtrafik kommer fortsätta ligga i linje med stadens 400-meters krav. De stråk som redan är befintliga till och från busshållplatser kommer behållas utan ytterligare förstärkning för tillgänglighet, då de inte bedöms vara i behov av sådan upprustning (Ibid).

3.2.2 Tematisering

Sofielund har tydliga utmaningar med den sociala hållbarheten och segregationen som präglat stadsdelen under flera decennier. Även gentrifieringsprocessen är något som ämnas undvikas i området. Planeringsstrategin har tydliga kopplingar till *dialoginriktad planering*, då det är tydligt att kommunen vill samarbeta med både

lokala aktörer och invånare samtidigt som det är framgår att en del av de strukturerande besluten redan är tagna av kommunen. Hur blandstaden ska samverka med stadsdelen tydliggörs också i föregående avsnitt.

Nedan har en bedömning av stadsdelens förhållande till tematiseringen gjorts för att tydliggöra hur kommunen förhåller sig till blandstaden och de sociala processer som går att koppla till begreppet.

Tabell 6. Blandstadens ämnande för fysiska förutsättningar i staden; Sofielund/Seved.

Blandstadens ämnande för fysiska förutsättningar i staden	Kommentarer
<input type="checkbox"/> Tät struktur	Den fysiska strukturen kommer inte att få omfattande förändringar och kan därför inte kopplas direkt till blandstadens täta struktur
<input type="checkbox"/> Varierade upplåtelseformer – belandning av hyres- och bostadsrätter	Bostadsetablering kommer inte vara i fokus för stadsdelen vilket innebär att upplåtelseform inte är en aktuell debatt
<input type="checkbox"/> Varierad och blandad funktion – närhet mellan arbete, boende, skola etc.	Fokus för de fysiska strukturerna kommer vara verksamhet samt upprustning av befintlig bebyggelse snarare än införandet av blandad funktion
<input type="checkbox"/> Välutvecklad och strukturerad infrastruktur – kollektiv- och cykeltrafik	Befintliga stråk bevaras som de ser ut i dagsläget
<input checked="" type="checkbox"/> Flertal stadskärnor – koncentration av mångfald och aktivitet på flertal ställen i staden	Det uttrycks finnas bristande lokaler för kultur i den inre stadskärnan. Aktivitet och mångfald står därför i fokus för stadsdelen, som är menad att bli en knypunkt för ändamålet
<input checked="" type="checkbox"/> Effektiviserat utnyttjande av värdefull mark	Befintliga industrilokaler utnyttjas istället för att riva ner och bygga nytt
<input checked="" type="checkbox"/> Upprustning av utsatta områden	Utemiljöer förnyas och/eller utvecklas, t. ex sommartorg

Tabell 7. Blandstadens ämnande för sociala förutsättningar i staden; Sofielund/Seved.

Blandstadens ämnande för sociala förutsättningar i staden	Kommentarer
<input checked="" type="checkbox"/> 24-timmarsstaden – trygghet, färre sovstäder, livlighet	Satsning på kultur i en industriell miljö kommer innebära mer aktivitet under fler timmar på dygnet
<input checked="" type="checkbox"/> Koncentration av mångfald och aktivitet	Kulturlivet kommer att attrahera människor från alla delar av staden och skapa en aktiv miljö
<input checked="" type="checkbox"/> Attraktiva och kvalitativa stadskärnor	Stadsdelen kommer bli mer kvalitativ då fler ytor utnyttjas samtidigt som områdets attraktivitet ökar
<input checked="" type="checkbox"/> Hållbarhet – ekonomiska, miljömässiga och framförallt sociala fördelar med integration och mångfald	Sociala åtgärder som exempelvis ekosociala interventioner finns för att öka integrationen i området. Återanvändning av existerande industriell bebyggelse medför miljömässiga fördelar
<input type="checkbox"/> Minskat beroende av bilar	Infrastrukturen kommer förbli mestadels densamma och därför inte påverka bilanvändningen
<input type="checkbox"/> Ökad användning av kollektivtrafik	Busstråk kommer förbli densamma och kommer därför inte påverka användandet av kollektivtrafiken

Tabell 8. Negativa konsekvenser av blandstaden för sociala förutsättningar i staden; Sofielund/Seved.

Negativa konsekvenser av blandstaden för sociala förutsättningar i staden	Kommentarer
<input type="checkbox"/> Önskad eller icke-önskad gentrifiering	Det finns en uttryckt vilja för att aktivt motverka gentrifieringen i området genom att minska bostadsetableringen
<input type="checkbox"/> Bortträngning av existerande gemenskap och identitet	Inga större fysiskt strukturella interventioner har föreslagits. Den existerande grannskapen förstärks samtidigt av konstprojekt från lokala konstnärer samt ekosociala interventioner
<input type="checkbox"/> Planerad, icke-spontan, och onaturlig mångfald och diversitet	Det finns redan ett rikt kulturliv i området i dagsläget – en identitet som främst ska förstärkas och byggas på
<input type="checkbox"/> Integration med enbart statistiska resultat, och således ett större fokus på systemintegration istället för social integration	Mycket arbete sker inom både social- och systemintegration
<input type="checkbox"/> Bekräftandet av geografisk determinism	Ett mer likställt fokus på både social- och systemintegration minskar bekräftandet av geografisk determinism

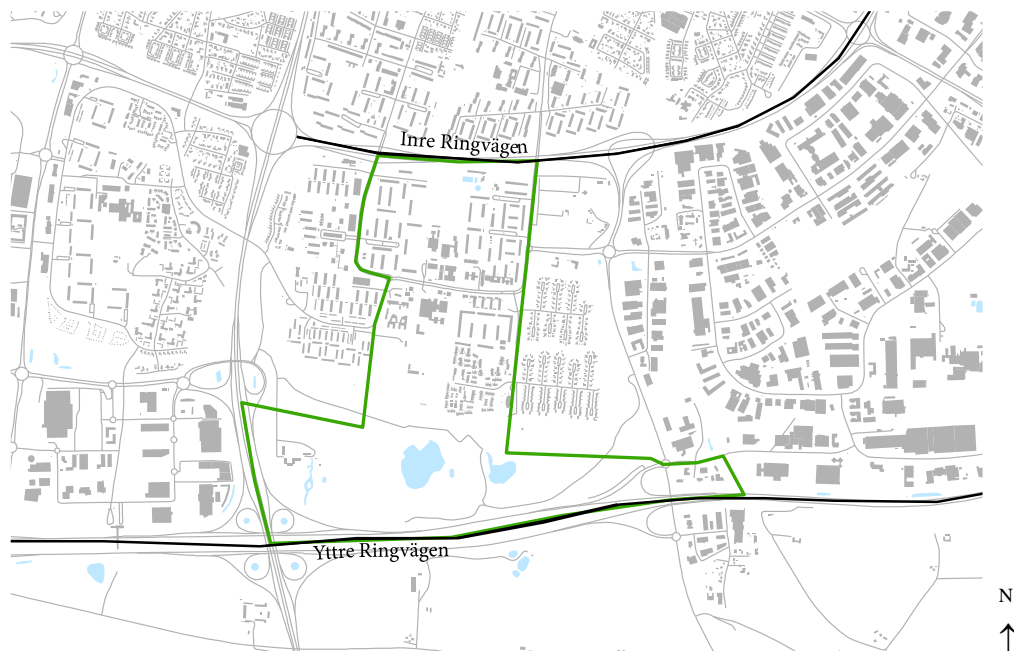
Tabell 9. Konsekvenser av gentrifiering och segregation som sociala processer i samhället; Sofielund/Seved.

Konsekvenser av gentrifiering och segregation som sociala processer i samhället:	Kommentarer
<input checked="" type="checkbox"/> Stigmatisering av särskilda områden samt dess befolkning	Området har stigmatiserats sedan länge pga. de sociala problem som funnits där under flera decennier
<input checked="" type="checkbox"/> Socialt utanförskap – pga. boendesegregation samt att delar av staden känns otillgänglig	Socialt utanförskap har präglat området under flera decennier
<input checked="" type="checkbox"/> Obalanserad maktfördelning i samhället	Delaktighet har inte varit lika prioriterat förut som det är idag
<input type="checkbox"/> Förflyttning och bortträngning av utsatt befolkning till följd av förnyelseprojekt, hyreshöjningar samt konvertering av hyresrätter till bostadsrätter	Stor andel av bostäderna är fortfarande hyresrätter, och befolkningsfördelningen mestadels densamma. Aktivt arbete mot gentrifieringsprocesser kommer minska den typen av effekter i området
<input type="checkbox"/> Uppsliten gemenskap och förlust av 'community' och platsidentitet	Arbete med förstärkt gemenskap pågår i området

Tabell 10. Metoder för integration och främjande av mångfald; Sofielund/Seved.

Metoder för integration och främjande av mångfald:	Kommentarer
<input checked="" type="checkbox"/> Kommunikativ planering – gradvis participation samt delaktighet i beslut och gemenskap	Arbete med dialoginriktad planering genomsyrar plandokumentet
<input checked="" type="checkbox"/> Integration i en ej påtvingad samvaro – t. ex arbetsliv, utbildning, fritid, eller föreningsliv	Initiativ som ekosociala interventioner ger möjlighet till integration i en ej påtvingad tillvaro
<input checked="" type="checkbox"/> Arbete med både system- och social integration	Arbete med både system- och social integration pågår i området
<input checked="" type="checkbox"/> Avstigmatisering av bostadsområden och deras befolkning	Stigmatiseringen av området är identifierad och uppmärksammas. Arbete för att avstigmatisera bostadsområden och deras befolkning pågår
<input checked="" type="checkbox"/> Demokratisk tillgång till, samt främjande av integration i offentliga miljöer	Samarbete med exempelvis lokala artister och satsningen på kulturliv bidrar till integration i och demokratisk tillgång till det offentliga rummet
<input checked="" type="checkbox"/> Diversifiering av både fysiska och sociala miljöer	Arbete för att främja diversifieringen av både fysiska och sociala miljöer pågår i området

3.3 Referens 2 – Lindängen



Figur 4. Områdeskarta över Lindängen (grönmarkerat). Skala 1: 12 500. Roxana Ghiaei Moghaddam. Kartunderlag: Fastighetskartan. © Lantmäteriet, 2022.

N

Lindängen är ett område beläget i södra Malmös periferi, mellan Inre och Yttre Ringvägen. Stadsdelen tillkom som en del av Miljonprogrammet under 1960–70-talen, och en stor del av bostäderna består utav flerfamiljshus. Sedan 70-talet har en del radhus tillkommit i de södra delarna av området, och de senaste åren har det även byggts till nya flerfamiljshus intill stadsdelens centrumområde. Idag är cirka 7000 personer bosatta i Lindängen (Malmö stad, 2022d).

3.3.1 Problembild

Sedan 2017 är Lindängen likt Sofielund/Seved ett av de områden i Malmö som klassas som *särskilt utsatt område* (Polisen, 2021). Lindängen ingick likt föregående referensstudie även i *Områdesprogram för ett socialt hållbart Malmö* från 2010 (Karlsson, 2016). Det är än idag ett område med stora socioekonomiska utmaningar, med utbildnings- och inkomstnivåer som är lägre än övriga stadsdelar i Malmö samt en arbetslöshet på cirka 50% (SKR, 2022). Karlsson (2016) instämmer, och förklarar att ytterligare utmaningar i stadsdelen varit en relativt ung befolkning, hög andel invånare med utländsk bakgrund, och trångboddhet i kombination med befolkningens socioekonomiska situation. Det har även funnits en bristande bostadsutveckling då det inte funnits några nybyggnationer i Lindängen mellan 1975–2016 (Ibid). Ett initiativ startades för ett lokalt områdesbaserat projekt år 2011 som kallades *Lindängen mot framtiden*. Projektet

startades dock inte upp direkt, och hade en komplicerad initieringsfas. Syftet med projektet var att *”minska segregationen i Lindängen och Malmö samt bidra till att det blir en hållbar social, ekonomisk och miljömässig stadsutveckling med långsiktigt perspektiv där den potential som finns i Lindängen tas tillvara”*. Problematiken med det områdesbaserade projektet var en bristfällig definition av något entydigt problem. Trots att insatserna hade goda intentioner var det svårt att förverkliga dem utan en tydlig problemformulering för området (Ibid).

Stora utmaningar finns med den sociala utsattheten i Lindängen och det har under de senaste decennierna funnits många projekt för att utveckla den sociala hållbarheten (Malmö stad, 2022d). Under de senaste åren har det bedrivits ett dialog- och involveringsarbete för att skapa ett fungerande planprogram (Stadsbyggnadskontoret, 2022). Idag är arbetet med att förnya Lindängen centrum ett aktuellt projekt för kommunen, där *upprustning* och *förtätning* är två nyckelord (Malmö stad, 2022d). Med referens till översiktsplanen nämns målet med blandad stadsbebyggelse för markanvändningen i Lindängens planområde, med fokus på att skapa ett *grannskapscentrum* (Stadsbyggnadskontoret, 2022). I planuppdraget för området presenteras en stadsbyggnadsidé som förklarar att den övergripande visionen är att skapa:

”/.../ ett välfungerande centrum med ett torg på allmän platsmark och en mångfald av stabila och långsiktigt hållbara verksamheter, både kommersiella och allmänna. Vidare ska bostäder bidra till att platsen är befolkad och trygg dygnet runt” (Stadsbyggnadskontoret, 2022)

I samarbete med ideella verksamheter, fastighetsägare och boende vill Malmö stad driva ett planeringsarbete för Lindängens utveckling (Malmö stad, 2022d). Målet är att främja den sociala hållbarheten och skapa större trygghet för invånare, samt att Lindängen och dess centrum ska kännas välkomnande och attraktivt. Nya bostäder, lokaler, bibliotek, torg, och skola är på agendan för att utveckla området. Den nya F-6-skolan kommer att kallas för Nya Högaholmsskolan, och är ett av de mer omfattande projekten. Den kommer förutom undervisningslokaler även tillhandahålla en gymnastiksal, skolbibliotek och en matsal som även kommer kunna brukas som samlingslokal under kvällstid. Totalt kommer det finnas plats för 630 elever och allt beräknas stå klart under hösten 2023 (Ibid). Där den gamla skolan står idag planeras det för 200 nya bostäder, och intill Nya Högaholmsskolan kommer ett nytt torg att anläggas. Gällande infrastrukturen i området har en ny eldriven busslinje vid namn MEX 8 nyligen blivit insatt, som är en expresslinje mellan Västra Hamnen och Lindängen (Malmö stad, 2022e). Gång- och cykelstråket *Lindängsstigen* kommer att rustas upp med ny vegetation, belysning och gatubeläggning (Malmö stad, 2022d). Centrumtorget ska inge en hemkänsla för både besökare och boende, även i sin småskalighet (Stadsbyggnadskontoret, 2022). Det ska utgöra kärnan i vardagslivet för Lindängenbor, och erbjuda en mötesplats

med utrymme för uteserveringar, handel, kommunal service, offentligt samtal och folkliv. Torget kommer även bli en knutpunkt mellan framtida tangerande bostadsetablering, hållplatsen för MEX 8, Lindängsstigen samt Nya Högaholmsskolan. Då intilliggande stadsdelar som Almvik och Kastanjegården saknar god närservice kommer Lindängens centrum och torg även tillgodose ett behov för deras invånare. Alla dessa ingrepp i Lindängen kommer att göras med blandstaden som utgångspunkt (Stadsbyggnadskontoret, 2022).

I en publicering av SKR beskrivs ett projekt som kallas *Hälsofrämjande samverkan för jämlik hälsa i utsatt område* (SKR, 2022). Det största fokuset för initiativet är att stärka hälsan och egenmakten hos invånarna i Lindängen. Genom utbildade så kallade *Hälsofrämjare* vill man starta drivkraft och engagemang hos invånarna att öka sin förmåga och kunskap att göra hållbara livsstilsförändringar. Hälsofrämjarna är "engagerade, drivna, lokala individer med olika kulturell bakgrund" som ansvarar för det operativa arbetet, aktiviteter samt engagemang. Initiativet är baserat på en forskningmodell som uppmuntrar deltagarbaserade interventioner, vilket enligt SKR passar väl i en stadsdel med de socioekonomiska förutsättningar som Lindängen har. Medverkandet sker med medborgarna i centrum, där näringsliv, akademien, offentlig sektor och en idéburen sektor agerar som stöd och mentorer för processen. Resultatet av initiativet visade på bland annat bättre livskvalitet, stärkt egenmakt på individ- och gruppnivå samt stärkt social hållbarhet i området (Ibid).

3.3.2 Tematisering

Lindängen har tydliga utmaningar med den social hållbarheten och segregationen som präglat stadsdelen under flera decennier. En gentrifieringsprocess kan komma att prägla området i framtiden i samband med upprustning av området. Stora ingrepp kommer att göras i stadsdelen, som kan riskera platsens identitet och det grannskap som finns idag.

Arbete med både social- och systemintegration sker i området, men med ett större fokus på den senare i och med ett stort fokus på strukturella förändringar i den fysiska miljön. Blandstaden som ideal går som en röd tråd genom kommunens handlingar och går att tyda i samtliga av Lindängens förnyelseprojekt.

Nedan har en bedömning av stadsdelens förhållande till tematiseringen gjorts för att tydliggöra hur kommunen förhåller sig till blandstaden och de sociala processer som går att koppla till begreppet.

Tabell 11. Blandstadens ämnande för fysiska förutsättningar i staden; Lindängen.

Blandstadens ämnande för fysiska förutsättningar i staden	Kommentarer
☒ Tät struktur	Den fysiska strukturen i stadsdelen kommer få omfattande förändringar som kommer göras i enlighet med blandstadens förtätande förutsättningar
☒ Varierade upplåtelseformer – beblandning av hyres- och bostadsrätter	Ny bebyggelse står i fokus för området. Inga redogörelser för upplåtelseform blir tydliga, men det utgås ifrån att de kommer vara varierade för att vara i enlighet med blandstadens förutsättningar
☒ Varierad och blandad funktion – närhet mellan arbete, boende, skola etc.	Skapandet av blandad funktion och närhet och knypunkter i stadsdelen står i fokus, med t. ex. ny skola och nytt torg
☒ Välutvecklad och strukturerad infrastruktur – kollektiv- och cykeltrafik	Både kollektiv- och cykeltrafik har och ska fortsätta utvecklas
☒ Flertal stadskärnor – koncentration av mångfald och aktivitet på flertal ställen i staden	Kärnidén för områdets centrum är att skapa känslan av en lokal stadskärna
☒ Effektiviserat utnyttjande av värdefull mark	Förtätning är prioriterat med blandstaden som ideal
☒ Upprustning av utsatta områden	Utemiljöer och bostäder förnyas och/eller utvecklas, t. ex centrumtorget och nya bostadsprojekt

Tabell 12. Blandstadens ämnande för sociala förutsättningar i staden; Lindängen.

Blandstadens ämnande för sociala förutsättningar i staden	Kommentarer
☒ 24-timmarsstaden – trygghet, färre sovstäder, livlighet	Satsningar på att skapa ett mer livligt bostadsområde sker
☒ Koncentration av mångfald och aktivitet	Skapandet av mötesplatser kan bidra till ökad mångfald och aktivitet i området
☒ Attraktiva och kvalitativa stadskärnor	Nyproduktion, ny skola, samt upprustning av centrum kommer göra stadsdelen attraktiv och ge en tydlig stadsdelskärna
☒ Hållbarhet – ekonomiska, miljömässiga och framförallt sociala fördelar med integration och mångfald	En del arbete med sociala interventioner finns idag
☒ Minskat beroende av bilar	Infrastrukturen kommer utvecklas i området med inriktning på biltrafik
☒ Ökad användning av kollektivtrafik	Infrastrukturen kommer utvecklas i området med inriktning på kollektivtrafik

Tabell 13. Negativa konsekvenser av blandstaden för sociala förutsättningar i staden; Lindängen.

Negativa konsekvenser av blandstaden för sociala förutsättningar i staden	Kommentarer
☒ Önskad eller icke-önskad gentrifiering	Nyproduktion i ett nedgången område riskerar bidra till gentrifieringsprocessen
☒ Bortträngning av existerande gemenskap och identitet	Nyproduktion riskerar slita upp en existerande gemenskap och identitet
☒ Planerad, icke-spontan, och onaturlig mångfald och diversitet	Förändring av området kan addera till den existerande mångfalden, men kan också göra den onaturlig och skavande
☒ Integration med enbart statistiska resultat, och således ett större fokus på systemintegration istället för social integration	Arbete sker inom både social- och systemintegration, men med ett upplevt fokus på den senare
☒ Bekräftandet av geografisk determinism	Stort fokus på förbättring av fysisk miljö kan bidra till geografisk determinism

Tabell 14. Konsekvenser av gentrifiering och segregation som sociala processer i samhället; Lindängen.

Konsekvenser av gentrifiering och segregation som sociala processer i samhället:	Kommentarer
☒ Stigmatisering av särskilda områden samt dess befolkning	Området har stigmatiserats sedan länge pga. de sociala problem som funnits där under flera decennier
☒ Socialt utanförskap – pga. boendesegregation samt att delar av staden känns otillgänglig	Socialt utanförskap har präglat området under flera decennier
☒ Obalanserad maktfördelning i samhället	Delaktighet har inte varit prioriterat förut, i jämförelse med idag
☒ Förflyttning och bortträngning av utsatt befolkning till följd av förnyelseprojekt, hyreshöjningar samt konvertering av hyresrätter till bostadsrätter	Planer för förnyelseprojekt kan leda till förflyttning och bortträngning av befintlig befolkning
☒ Uppspliten gemenskap och förlust av 'community' och platsidentitet	Förnyelseprojekten kan leda till förflyttning och bortträngning av befintlig befolkning och därmed en uppspliten gemenskap

Tabell 15. Metoder för integration och främjande av mångfald; Lindängen.

Metoder för integration och främjande av mångfald:	Kommentarer
<input checked="" type="checkbox"/> Kommunikativ planering – gradvis participation samt delaktighet i beslut och gemenskap	Arbete med dialoginriktad planering genomsyrar plandokumenterna
<input checked="" type="checkbox"/> Integration i en ej påtvingad samvaro – t. ex arbetsliv, utbildning, fritid, eller föreningsliv	En del initiativ med sociala interventioner som ger möjlighet till integration i en ej påtvingad tillvaro finns
<input type="checkbox"/> Arbete med både system- och social integration	Arbete med både system- och social integration sker, men de upplevs inte vara i balans med varandra
<input checked="" type="checkbox"/> Avstigmatisering av bostadsområden och deras befolkning	Stigmatiseringen av området är identifierad och uppmärksammas. Det arbetas aktivt för att avstigmatisera bostadsområdena
<input checked="" type="checkbox"/> Demokratisk tillgång till, samt främjande av integration i offentliga miljöer	Utveckling av offentliga miljöer och skapandet av mötesplatser i det offentliga rummet bidrar till integrationen i och den demokratiska tillgången till det offentliga rummet
<input type="checkbox"/> Diversifiering av både fysiska och sociala miljöer	Diversifiering sker men med fokus främst de fysiska miljöerna

3.4 Referens 3 – Rosengård



Figur 5. Områdeskarta över Rosengård (grönmarkerat). Skala 1: 12 500. Roxana Ghiaei Moghaddam. Kartunderlag: Fastighetskartan. © Lantmäteriet, 2022.

Rosengård är en stadsdel belägen i östra Malmös periferiområde, innanför den Inre Ringvägen (Malmö stad, 2022f). Större delen av området tillkom under Miljonprogrammet under 1960–70-talen och består till stor del av flerfamiljsbostäder. En del villaområden förekommer också, tillsammans med skolor, förskolor, Östra Kyrkogården samt stora grönstråk i sann miljonprogramskaraktär. Idag är cirka 34 000 personer bosatta i Rosengård, med en lägre medelålder än genomsnittet i staden (Ibid).

3.4.1 Problembild

Liksom de två föregående referensstudierna är även Rosengård en av de stadsdelar som utlysts som ett *särskilt utsatt område* (Polisen, 2015). Det var likaledes en av stadsdelarna som ingick i *Områdesprogram för ett socialt hållbart Malmö* från 2010 (Karlsson, 2016). Rosengård är ett område som ofta dyker upp i litteratur kring segregation och gentrifiering i Sverige (Boverket, 2010; Hallin et al., 2010; Karlsson, 2016). Kritiken mot stadsdelen och miljonprogrammet som stadsideal kom innan de sista bostäderna hunnit färdigställas. Karlsson (2016) citerar fältassistenter Carin Flemströms och Alf Ronnbys uttalande från 1972:

”Rosengård är väl så långt från en rosengård man kan tänka sig, där surrar inga bin bland frodiga blomster, där gläds man inte av fågelkvitter, där insuper man ingen blomsterdoft. I Rosengård dominerar bilden av utspridda höghuslimpor med blåsiga och torftigt utrustade gårdar emellan, asfalt och betong som gungar i solvärmen, bilavgaser och dålig luft som väller in över området, Amiralsgatan som skär som en stinkande kloak genom bebyggelsen och flygplanen som en gång i halvtimmen dundrar fram på ett par hundra meters höjd” (Karlsson, 2016, s. 72, citering av Flemström & Ronnby, 1972)

Kritiken riktades mot bristande boendemiljö samt hur negativ påverkan den hade på områdets invånare och deras sociala liv. Det ansågs bland annat att den fysiska miljön inte var stimulerande nog för barnen i Rosengård samt att det inte fanns tillräckligt funktionella mötesplatser. I kombination med ökade levnadskostnader blev resultatet en försämrad socioekonomisk status i området redan på 70-talet (Karlsson, 2016).

Hallin et al. (2010) påpekar att det är *skillnaden* som finns mellan Rosengård och andra stadsdelar i Malmö som bidrar till segregationen. Det faktum att det finns en åtskillnad i relation till resten av staden vad gäller arbetslöshet, inkomstnivåer, och behov av försörjningsstöd är vad som utmärker Rosengård från övriga stadsdelar. Den socioekonomiska utsattheten har lett till en etniskt heterogen befolkning, ökad etnisk segregation, samt stigmatisering av området och dess befolkning. En intressant bemärkelse som Hallin et al. (2010) nämner i sin studie är skillnaderna mellan de olika bostadsområdena i Rosengård. Exempelvis består området *Apelgården* utav bostadsrätter, varav tre procent utav invånarna är beroende av försörjningsstöd. Den invandrade befolkningen kommer huvudsakligen från länder inom Europa, som exempelvis Bosnien, Jugoslavien, Danmark och Polen. Författarna ställer sedan *Apelgården* i jämförelse med bostadsområdet *Herrgården*, som av alla delområden i Rosengård färdigställdes sist och består utav hyresrätter. Beroendet av försörjningsstöd ligger här på 66 %, och den utländska befolkningen består främst utav personer med utomeuropeisk bakgrund. Det som Hallin et al. (2010) vill säga med denna statistik är att Rosengård på områdesnivå kännetecknas av segmentering och segregation, som kan kopplas till de upplåtelseformer som finns i området. De har stor betydelse för de socioekonomiska och etniska segregationsmönster som finns mellan stadsdelens delområden (Ibid).

I översiktsplanen påpekar Malmö stad att Rosengård är en del av ett geografiskt område som på olika sätt är av stor strategisk betydelse. Det är en plats som har stor potential och kapacitet för att kunna bidra till en starkt attraktivitet samt utveckling av staden (Malmö stad, 2018). Den övergripande planen för utvecklingen av Rosengård sträcker sig över de kommande decennierna, med planer för 1500 arbetsplatser, 450 förskoleplatser, 500 grundskoleplatser och 2800 nya bostäder. Arbetet börjar nu och beräknas pågå fram till år 2040. En viktig del av utvecklingen av stadsdelen är omvandlingen av Amiralsgatan till en mer befolkad och trygg

gatumiljö (Malmö stad, 2022f). En fysisk omvandling för hela stadsdelen är enligt Stadsbyggnadskontoret (2014) aktuellt. Genom att utveckla infrastrukturen och bebyggelsen vill man bryta barriärer och skapa en *kontinuitet* mellan Rosengård och innerstaden. På så vis kan stadsdelen bli sammanlänkad med sin omgivning och bryta segregationen och stigman. Man vill också skapa en tillgänglig och tydlig stadsstruktur där bland annat oanvända ytor ges nya funktioner, gång- och cykelstråk prioriteras i trafikstrukturen, samt att det underlättas att passera genom området med målpunkter på vägen (Stadsbyggnadskontoret, 2014). Kommunens planhandlingar har tydliga kopplingar till blandstaden som ideal. Som exempel punktar Stadsbyggnadskontoret (2014) upp ett antal fysiska interventioner för att för att kunna skapa ett "*blandat Rosengård med levande centrum*":

- Satsa på offentliga byggnader och skapandet av mötesplatser – för både områdets invånare och resten av Malmö
- Skapa nya funktioner och målpunkter som kan kopplas samman och interagera med varandra
- Skapa förutsättningar för lokaler med flexibla ändamål
- Kompletterande bostadetabletering och möjligheter till att göra boendekarriär i området
- Småskaliga gator som med hjälp av möblering och grönska gör ett attraktivt gaturum att vistas och röra sig i

Ytterligare kopplingar till blandstaden görs i en detaljplan kring utvecklingen av bostadsområdena *Törnrosen* och *Örtagården* i Rosengård (Stadsbyggnadskontoret, 2019). Områdena är idag renodlade bostadsområden med viss tillgång till handel och service, och planeras bli förtätade med blandstaden som ideal. På så sätt vill man bidra till att Rosengård blir en mer integrerad stadsdel i Malmö.

Det förtydligas i plandokumentet att målet med en "*blandad, tät och grön stadsdel*" inte enbart är en markanvisningsplan, utan ett mål som handlar om att bidra till att ungdomar får stöd och hjälp med att se vilka möjligheter som väntar dem (Stadsbyggnadskontoret, 2014). Ambitionen är att få invånarna i Rosengård att känna sig välkomna i hela Malmö, liksom att hela Malmö ska attraheras av de aktiviteter, bostäder och utbud som kommer erbjudas av Rosengård. Det tydliggörs att det krävs mer än fysisk planering för att arbeta med social hållbarhet. Samtidigt påpekas det att arkitektur och planering kan bidra till barns miljöer inom- och utomhus och således deras tillgång till fysisk aktivitet och utveckling av motorisk förmåga. Fysisk utformning kan också stötta pedagogers arbete med skolor och utemiljöer som stimulerar eleverna och tillgodoser deras behov. Tillskott av utrymme både inom- och utomhus för lokal verksamhet är ytterligare ett sammanhang där fysisk planering kan bidra till den sociala hållbarheten (Ibid).

Ett annat genomgående mål med utvecklingen av Rosengård är att skapa en inkluderande stadsmiljö. Genom att skapa nya gröna platser vill man bidra till en rekreativ och aktiv fritid, som även ska kännas trygg för barn att vistas i. En ökad trygghet under alla dygnets timmar ska uppnås genom att vända bostäders och verksamheters entréer ut mot platser och stråk (Stadsbyggnadskontoret, 2014). Ett av de största projekten som planeras i Rosengård är *Culture Casbah* – ett vinnande tävlingsförslag som ska bidra med innovativ och socialt hållbar bostadsetablering. Höghuset kommer att agera landmärke för stadsdelen och ska underlätta att orientera sig i området. En stor del av konceptet är att etablera verksamheter i bottenplan för att skapa mer aktivitet och mångfald samt en mer trygg miljö i Rosengård (Ibid).

För att bidra till den sociala hållbarheten har kommunen valt att fokusera på sex olika koncept: ansvar för hela staden, samspel och sammanhang, vardagsliv, gröna miljöer, identitet, samt medborgardialog och representation. De exemplen som tas upp för att förklara de olika koncepten är väldigt anknutna till fysiska förändringar och ingrepp i staden. Endast koncepten *identitet* samt *medborgardialog och representation* diskuterar en social integration (Stadsbyggnadskontoret, 2014).

Vidare beskrivs ett antal olika sociala interventioner som vidtagits för att arbeta med den sociala hållbarheten i området. Ett exempel är Yalla trappan som är ett arbetsintegrerade socialt företag som drivs av ett kvinnooperativ. Företaget har funnits i Rosengård sedan 2010 och arbetar främst med att skapa arbetstillfällen för utlandsfödda kvinnor (Yalla trappan, u.d.). Andra exempel på liknande projekt är *Made in Rosengård*, samt andra typer av initiativ från föreningslivet och fritidsverksamheter i området (Karlsson, 2016).

3.4.2 Tematisering

Rosengård är en stadsdel som har stora utmaningar med den sociala hållbarheten och segregationen som präglat området under flera decennier. Stigmatiseringen kring området och dess befolkning sträcker sig över hela nationen, och stadsdelen har redan varit del av många studier kring segregation och gentrifiering i Sverige. Vissa källor pekar mot att en gentrifieringsprocess redan är påbörjad, och i och med de stora ingrepp som planeras att utföras i stadsdelens fysiska struktur och miljö finns en stor risk att gentrifieringen visar sig allt mer.

Arbete med både social- och systemintegration sker i området, men med ett väldigt stort fokus på den senare. Blandstaden som ideal lyser igenom alla de kommunala handlingarna om Rosengårds framtid.

Nedan har en bedömning av stadsdelens förhållande till tematiseringen gjorts för att tydliggöra hur kommunen förhåller sig till blandstaden och de sociala processer som går att koppla till begreppet.

Tabell 16. Blandstadens ämnande för fysiska förutsättningar i staden; Rosengård.

Blandstadens ämnande för fysiska förutsättningar i staden	Kommentarer
☒ Tät struktur	Den fysiska strukturen i stadsdelen kommer få omfattande förändringar i enlighet med blandstadens ideal
☒ Varierade upplåtelseformer – beblandning av hyres- och bostadsrätter	Ny bebyggelse står i fokus för området. Redogörelse kring upplåtelseform uteblir, men det utgås från att den kommer vara varierad utifrån blandstadens förutsättningar
☒ Varierad och blandad funktion – närhet mellan arbete, boende, skola etc.	Skapandet av blandad funktion och närhet och knypunkter i stadsdelen står i fokus
☒ Välutvecklad och strukturerad infrastruktur – kollektiv- och cykeltrafik	Både kollektiv- och cykeltrafik har och ska fortsätta utvecklas
☒ Flertal stadskärnor – koncentration av mångfald och aktivitet på flertal ställen i staden	Fokus finns på att knyta samman stadsdelen med resten av staden. Stationsområdet är en viktig knypunkt i arbetet med att skapa en lokal stadskärna
☒ Effektiviserat utnyttjande av värdefull mark	Förtätning och utnyttjande av alla typer av ytor är prioriterat
☒ Upprustning av utsatta områden	Utemiljöer och bostäder förnyas och/eller utvecklas, t. ex Culture Casbah och Stationsområdet

Tabell 17. Blandstadens ämnande för sociala förutsättningar i staden; Rosengård.

Blandstadens ämnande för sociala förutsättningar i staden	Kommentarer
☒ 24-timmarsstaden – trygghet, färre sovstäder, livlighet	Satsningar sker på att skapa ett mer aktivt och livligt bostadsområde
☒ Koncentration av mångfald och aktivitet	Skapandet av mötesplatser ska bidra till mångfald och aktivitet i området
☒ Attraktiva och kvalitativa stadskärnor	Nyproduktion, samt generell upprustning av stadsdelen ska bidra till förhöjd attraktivitet samt strukturering av området
☒ Hållbarhet – ekonomiska, miljömässiga och framförallt sociala fördelar med integration och mångfald	En del arbete med sociala interventioner sker i dagsläget
☒ Minskat beroende av bilar	Infrastrukturen kommer utvecklas med syfte att förbättra biltrafiken i området
☒ Ökad användning av kollektivtrafik	Infrastrukturen kommer utvecklas med syfte att förbättra kollektivtrafiken i området

Tabell 18. Negativa konsekvenser av blandstaden för sociala förutsättningar i staden; Rosengård.

Negativa konsekvenser av blandstaden för sociala förutsättningar i staden	Kommentarer
☒ Önskad eller icke-önskad gentrifiering	Nyproduktion och upprustning i ett nedgången område riskerar att bidra till gentrifieringsprocessen
☒ Bortträngning av existerande gemenskap och identitet	Nyproduktion riskerar att slita upp en existerande gemenskap och identitet
☒ Planerad, icke-spontan, och onaturlig mångfald och diversitet	Förändring av området kan addera till den existerande mångfalden, men kan också göra den onaturlig och skavande
☒ Integration med enbart statistiska resultat, och således ett större fokus på systemintegration istället för social integration	Arbete sker inom både social- och systemintegration, men med ett upplevt fokus på den senare
☒ Bekräftandet av geografisk determinism	Stort fokus på förbättring av fysisk miljö riskerar bidra till geografisk determinism

Tabell 19. Konsekvenser av gentrifiering och segregation som sociala processer i samhället; Rosengård.

Konsekvenser av gentrifiering och segregation som sociala processer i samhället:	Kommentarer
☒ Stigmatisering av särskilda områden samt dess befolkning	Området har stigmatiserats sedan länge pga. de sociala problem som associerats med platsen sedan flera decennier
☒ Socialt utanförskap – pga. boendesegregation samt att delar av staden känns otillgänglig	Socialt utanförskap har präglat området under flera decennier
☒ Obalanserad maktfördelning i samhället	Delaktighet har inte varit prioriterat förut som det görs idag
☒ Förflyttning och bortträngning av utsatt befolkning till följd av förnyelseprojekt, hyreshöjningar samt konvertering av hyresrätter till bostadsrätter	Förnyelseprojekten kan leda till förflyttning och bortträngning av den befintliga befolkningen
☒ Uppsliten gemenskap och förlust av 'community' och platsidentitet	Förnyelseprojekten kan leda till förflyttning och bortträngning av den befintliga befolkningen och därmed slita upp en befintlig gemenskap

Tabell 20. Metoder för integration och främjande av mångfald; Rosengård.

Metoder för integration och främjande av mångfald: Kommentarer

<input checked="" type="checkbox"/> Kommunikativ planering – gradvis participation samt delaktighet i beslut och gemenskap	Arbete med dialoginriktad planering nämns i plandokumentet
<input checked="" type="checkbox"/> Integration i en ej påtvingad samvaro – t. ex arbetsliv, utbildning, fritid, eller föreningsliv	En del initiativ med sociala interventioner som ger möjlighet till integration i en ej påtvingad tillvaro finns
<input type="checkbox"/> Arbete med både system- och social integration	Arbete med båda system- och social integration sker med de upplevs inte vara i balans med varandra
<input checked="" type="checkbox"/> Avstigmatisering av bostadsområden och deras befolkning	Stigmatiseringen av området är identifierad och uppmärksammas. Arbete pågår för att avstigmatisera bostadsområdena och deras befolkning
<input checked="" type="checkbox"/> Demokratisk tillgång till, samt främjande av integration i offentliga miljöer	Utveckling sker av offentliga miljöer och skapandet av mötesplatser i det offentliga rummet
<input type="checkbox"/> Diversifiering av både fysiska och sociala miljöer	Diversifiering av både de fysiska och de sociala miljöerna sker, men främst med fokus på de fysiska

3.5 Summering av referensstudier

Alla tre referensstudier har stora utmaningar med social hållbarhet då de präglas av segregation och socioekonomisk utsatthet. Likheter finns emellan de olika stadsdelarna, där exempelvis Lindängen och Rosengård delar samma typ av struktur från Miljonprogrammet. Skillnader i skalan på stadsdelarna ger olika förutsättningar för invånarna och kommunen att arbeta med, likaså den befintliga tätheten på områdena. Bara genom att se över figur 3–5 går det att urskilja att Sofielund/Seved redan har en betydligt tätare struktur än de övriga två referensstudierna. Anledningen till skillnaden kan bland annat bero på deras historia då Lindängen och Rosengård båda har anor från Miljonprogrammet, och därmed en glesare struktur. Men trots strukturella olikheter har de tre referensstudierna likheter mellan de sociala utmaningar som uppstått i stadsdelarna. Tematiseringen tydliggjorde dessa likheter, och visade hur de sociala utmaningarna präglade och kommer präglade områdena samt hur blandstaden kommer interagera med de sociala och fysiska strukturerna.

Arbetet med att förbättra Sofielund/Seved står inför likartade sociala utmaningar som de andra två referensstudierna, men då förutsättningarna ser annorlunda ut vidtas andra åtgärder. Den nya kulturljudzonen är en av dessa åtgärder, som ämnar bevara samt uppmuntra till en kulturell mötesplats. Kulturljudzonen innebär också begränsandet av bostadsetablering i området, för att minimera riskerna med att boende påverkas av de höga bullernivåerna. Men vad kulturljudzonen kommer innebära för de som redan är bosatta i och omkring området tas inte upp av kommunen. De omkringliggande områdena samt Sofielunds koppling till resten av innerstaden är ofta diskuterade i handlingarna, men mer sällan vilka typer av fysiska interventioner som kommer gynna de som redan är bosatta i området. Mycket arbete sker dock med den sociala integrationen i Sofielund/Seved, där delaktighet och lokalt samarbete är två återkommande principer.

Tematiseringen av referensstudierna visar att den sociala integrationen får större utrymme i interventionerna i Sofielund/Seved i jämförelse med Lindängen och Rosengård. Ett större fokus på systemintegration upplevs då det görs stora satsningar på ingrepp i den fysiska miljön i områdena. Men i Rosengård förekommer fysiska satsningar som kan gynna den sociala integrationen, som exempelvis skapandet av offentliga mötesplatser både inomhus och utomhus. Det kan ge goda förutsättningar för mångfalden och aktiviteten i stadsdelen.

Ännu en skillnad mellan Sofielund/Seved och de två andra referensstudierna är hur långt arbetet med den sociala hållbarheten redan har kommit. Effekterna av insatserna i Sofielund/Seved syns tydligare i media i jämförelse med Lindängen och Rosengård. Det behöver inte nödvändigtvis betyda att interventionerna som gjort i

Sofielund/Seved är bättre än de som införts i Lindängen och Rosengård. Det kan även bero på starkare stigmatisering, omfattning av sociala utmaningar samt generell fysisk skala på områdena.

3.5.1 Landskapsarkitektens roll

Landskapsarkitektens roll som stadsplanerare och påverkan på stadens fysiska utformning har stark koppling till arbetet med social hållbarhet. Segregation går att beskriva som något rationellt och går inte att diskutera utan koppling till den rumsliga aspekten (Delmos, 2021; Markus, 2007; Stigendal, 2007). Markus (2007) är en av källorna som påpekar att det behövs en tydligare förståelse kring social segregation som ett rumsligt fenomen. Utan en utvärdering av den fysiska strukturen i staden går det inte att conceptualisera begreppet. Här blir landskapsarkitekten relevant som aktör, då man i sin yrkesroll är medverkande i planeringsprocessen som leder till stadslandskapets förutsättningar. Man bidrar direkt till utformningen av inkluderande och demokratiska miljöer, och är delaktig i debatten kring rättvis stad samt allas tillgång till offentlig miljö. Även om en del av litteraturen pekar mot att det bör ske lagstiftning på nationell nivå för att ändra hur vissa procedurer i stadsplaneringen går till, har landskapsarkitektens roll fortfarande stor betydelse för de frågor som tas upp i uppsatsen. Man bidrar också aktivt till människors *agency* i det offentliga rummet, vilket innebär att landskapsarkitekten blir en sorts förespråkare för kopplingen mellan fysisk struktur och sociologiska förutsättningar i staden.

4. Diskussion & slutsatser

4.1 Diskussion & analys

4.1.1 Planeringsperspektivets relevans för socialt hållbar stadsutveckling

En viktig del av uppsatsen är planeringsperspektivet och dess påverkan på jämställdhet och rättvisa i samhället, och således även segregation som social process. Frågan om vem som har makten när det gäller olika typer av beslut, och vem som bestämmer var gränsen går mellan den balansen är avgörande för hur planeringen och således arbetet för den sociala hållbarheten går till i samhället. Det teoretiska ramverket visade att planeringsidealen håller på att förändras från en rationell metod till en allt mer kommunikativ metod (Bond & Thompson-Fawcett, 2007; Boverket, 2010; Fainstein, 2000). Lärdomar från planeringsstrategier genom historien har dock visat på planeringens komplexitet som process. Därmed finns det källor som påstår att modern metodkombination i form av *dialoginriktad planering* är lösningen (Nyström & Tonell, 2012). Men komplexiteten finns ännu kvar även i en kompromissande kombination, då det blir en balansgång att avgöra vilka beslut och steg i en planeringsprocess som bör ske med kommunikativ metod samt vilka som bör ske ur en rationell sådan. Oklarheter kring en sådan balans märktes av i genomsökandet av kommunala handlingar i referensstudierna, då redogörelse kring vilka beslut som togs på vilka initiativ utelämnades. Emellertid pekar litteraturen mot att forskningen har skiftat i takt med planeringsidealen. Det finns idag ett fokus på att finna teoretiska angreppssätt som med utgångspunkt i de sociala och kulturella värdena i den byggda miljön för segregationsforskningen vidare. Andersson et al. (2009) väljer att kalla det för ett fokus på *urbanpolitiska interventioner* för att påverka samhällsplanerarens roll i skapandet och brytandet av segregationsprocesser. Perspektiven har enligt Boverket (2010) skiftat från mer generella statistiska beskrivningar med ett utifrånperspektiv, till fler studier med vikt på faktiska erfarenheter från omgivningen – något som kan ses som ett inifrånperspektiv. Detta skifte märks av i litteraturen som användes för att bygga upp det teoretiska ramverket. Det märks av även i referensstudierna, där många av

ingreppen och interventionerna i den fysiska miljön i Malmö stad är baserade på utvärderingar som är individuella för varje stadsdels behov och struktur. Även om exempelvis blandstaden är ett genomgående ideal för hela kommunens förtätningsstrategi blir den anpassad efter den stadsdel som den appliceras på (Malmö stad, 2021b). Det blir även i den här diskussionen som skala blir en relevant dimension, då beslut och åtgärder alltid kan vidtas i olika stor omfattning. Vad social hållbarhet innebär på en global, nationell, regional, tätorts eller områdesnivå kan skilja sig drastiskt – något som tydligt sammanställs av Atkinson & Bridge (2005) i tabell 4. Därför skiljer sig även de åtgärder som införs för att arbeta mot sociala processer som segregation. Referensstudierna har gjorts utifrån områdesskalan, med bakgrund i kommunens översiktsplan för hela staden. Dock har exempel på mindre skala också inkluderats, såsom nyanseringen av segregation och segmentering av olika bostadsområden inom Rosengård. Med Malmö stad som exempel går det att se ett tydligt mål med stadsplaneringen - med *blandstaden* som ideal. Men på vilken skala man vill applicera blandstaden på blir inte särskilt tydligt i kommunens planhandlingar. Det skrivs i översiktsplanen att det genomgående idealet för planeringen i Malmö stad ska ske med ett fokus på att skapa en "*nära, tät, grön och funktionsblandad stad*". Men det förtydligas inte hur den ska anpassas efter lokal eller kvartersnivå eller hur resurser ska fördelas över de olika nivåerna.

När det kommer till vilken typ av interventioner som verkställs blir konversationen om *equity* och *equality* återigen intressant. De två olika engelska begreppen togs upp tidigare i uppsatsen i avsnittet om planeringsideal, demokratisk maktfördelning i samhället, och social rättvisa. Det går att dra tydliga kopplingar till hur man arbetar med båda typer av rättvisa med referensstudierna som exempel. *Equality* handlar som bekant om att ge alla samma typer av möjligheter, medan *equity* innebär samma sak men med ytterligare insatser för de som har ett större behov av särskilt stöd, för att lyfta alla till samma nivå – även om man har olika utgångspunkter (The George Washington University, 2020). Referensstudierna är exempel på hur man i Malmö stad har arbetat med båda typer av rättvisa, både *equality* men framförallt *equity*. Sofielund/Seved, Lindängen och Rosengård är alla områden som av polisen klassats som *särskilt utsatta områden* vilket innebär att befolkningen där har behov som skiljer sig från invånare i andra stadsdelar. Samhället måste bidra med insatser och interventioner för att förbättra de levnadsvillkor som råder, och på så vis lyfta dem till samma nivå som övriga medborgare i staden. Man anpassar helt enkelt hur man väljer att planera och vad man planerar för i olika stadsdelar baserat på det behov som finns. Ett närmare exempel är införandet av kulturljudzonen i Sofielund/Seved, som framlades som ett förbättringsförslag för just den stadsdelen och dess behov. För att tydliggöra nyanserna mellan *equity* och *equality* i de ingrepp som Malmö stad gör i sina olika stadsdelar går det att jämföra med arbetet i exempelvis stadsdelen Västra Hamnen. Det är ett område i Malmö som för

närvarande också håller på att utvecklas - med blandstaden som ideal. Men de förändringar som görs där ser annorlunda ut än de som görs i referensstudierna, främst på grund av att de ingrepp som görs i referensstudierna utförs med bland annat den lokala utsattheten och segregationen i åtanke. Den typen av sociala utmaningar uttrycks inte vara aktuella på samma sätt i just Västra hamnen. Av detta resonemang går det att dra slutsatser kring att blandstaden inte alltid måste ha kopplingar till en existerande segregationsprocess, utan att det snarare är ett verktyg som går att anpassa till en dylik situation.

Det redogjordes i början av uppsatsen att den sociala hållbarhetens bristande definition som begrepp berodde på dess komplexitet. Denna komplexitet reflekteras även i denna uppsats, då slutsatser kring orsak och verkan samt processerna däremellan visat sig vara svåra att dra. Begreppet social hållbarhet förblir ett förhållandevis abstrakt koncept även efter forskningen bakom denna uppsats. Det kanske inte nödvändigtvis vara negativt, utan snarare en styrka. Ett begrepp med komplexitet bör inte alltid konkretiseras för mycket, då det i slutändan kan leda till att det rationaliseras bort.

4.1.2 Integration, segregation & stigmatisering

Segregation som social process och som en del av arbetet mot ett socialt hållbart samhälle har visat sig vara komplext efter redogörelse i det teoretiska ramverket. Även om begreppet brukar innefatta tre parametrar – socioekonomisk-, demografisk-, och etnisk segregation – så har den sistnämnda parametern fått ta extra mycket utrymme i uppsatsen. Dels på grund av att etnisk segregation är en av de mest debatterade parametrarna inom litteraturen och dels på grund av den etniska fördelningen av befolkningen i Malmö stad, som är objekt för referensstudierna. Det blir likaledes relevant i debatten kring både stigmatisering och integration.

Den etniska segregationen diskuteras ur många olika synvinklar av diverse författare. Ofta handlar det om hur man i litteraturen väljer att porträttera den stigmatisering som finns kring invandrare och *invandrartäta områden*. Molina (1997) är en av källorna som påpekar att stigmatiseringen i sig kan leda till föreställningar kring utlandsföddas beteendemönster gällande bosättning. Ett exempel på en sådan föreställning är *kulturreduktionistiska teorier*, eller vad Bokverket (2010) kallar för *individuella preferenser*, kring hur invandrare bidrar till sin egen etniska segregation både aktivt och oavsiktligt. Och trots att Molina (1997) ifrågasatte den typen av kategorisering i forskningen på grund av dess bristande teoretisering och bidragande till stigmatisering, valde Boverket (2010) att 13 år senare ändå inkludera den typen av teorier i sin rapport. Det visar att stigmat kring invandrare och deras beteendemönster länge varit en aktiv debatt, trots att forskning pekar mot att befolkningen i ett "*etniskt homogent kluster*" i själva verket

har individuella beteenden och behov (Molina, 1997). Delegationen mot segregation (2022) valde även att påpeka att bosättningsmönster kopplade till boendesegregation oftare är kopplade till inkomst snarare än ursprung. Det är således kopplingen mellan etnisk och socioekonomisk segregation som skapar föreställningar om hur det ser ut i statistiken i jämförelse med verkligheten, och därmed också bidrar till stigmatiseringen av utlandsfödda.

En kommentar kring den tidigare jämförelsen mellan området Västra Hamnen och Rosengård, där det senare klassats som *särskilt utsatt område*, är den rationella aspekten av segregationen. Ett utsatt eller segregerat område kan inte finnas utan att jämföras med ett annat område. Det teoretiska ramverket visade att det måste finnas två olika områden och två olika grupper av befolkning som båda har en homogen befolkning och därmed är segregerade. Västra Hamnen är enligt den definitionen också ett segregerat bostadsområde. Hedin et al. (2012) benämner i själva verket de västra stadsdelarna i Malmö som de mest gentrifierade i staden. Boverket (2004) förtydligar med resonemanget att områden med hög koncentration av svenskfödda egentligen är betydligt mer homogena och segregerade än vad koncentrationen av utlandsfödda är i de så kallade *invandrantäta* områdena. Trots det klassas inte Västra Hamnen som utsatt av någon institution, och fysiska och sociala interventioner införs inte på riktigt samma sätt som i referensstudierna, även om graden av segregation kan ligga på lika hög nivå eller till och med högre. Då väcks frågan om en homogen befolkning endast är ett problem om det gäller grupper med invandrarbakgrund. Vad är det för blandning vi vill uppnå med blandstaden, och hur mycket är tillräckligt blandat när det kommer till klass, socioekonomi och etnicitet?

Vad som blir intressant i debatten kring etnisk segregation är även Westins (1999) synvinkel på ämnet. Han väljer att påpeka att lösningen på segregationens utmaningar ligger i den taktik som samhället väljer att tillvägagå. Där blir frågan om svensk invandringspolitik relevant då den genom historien sett ut på många olika sätt. Vare sig det är assimilation eller integration som är strategin kan resultatet se annorlunda ut. Malmö stad (2018) gör det tydligt sin översiktsplan att det är integration som nu står på agendan, med delaktighet och inkludering i fokus. Enligt Westins (1999) tabell (tabell 2) innebär det ett *"bibehållande av minoritetskulturens förhållningssätt i den privata sfären"* i kombination med att bli *"inlemmad i majoritetssamhällets offentliga sfär"*. Blandstaden starka koppling till att hantera segregationens utmaningar innebär att dess struktur ska bidra till de ovan nämnda processerna. Arbetet med att skapa eller förbättra offentliga mötesplatser och att stärka den identitet som finns på plats i exempelvis Rosengård är ett föredöme för en sådan strategi.

Skapandet av mötesplatser är en återkommande strategi i Malmö stads handlingar för att främja aktivitet och mångfald. Men vad som inte utvecklas särskilt tydligt är vad som egentligen menas med *mötesplats*. Generellt går det att anta att det syftas på att skapa en plats där det finns förutsättningar för människor att mötas. Men det förtydligas inte under vilka omständigheter och mer specifikt hur dessa möten ska uppmuntras av den fysiska miljön. Det nämns i handlingarna kring Rosengårds station som exempel, att skapandet av en plats med mycket aktivitet och rörelse kommer bidra till att möten tar plats. Men bara för att en plats har en stor koncentration av människor under samma tidpunkt behöver det inte nödvändigtvis betyda att de interagerar med varandra – speciellt inte om man inte har en tidigare bekantskap. Därför hade ett förtydligande varit nödvändigt för att ytterligare stärka argumentet kring varför kommunen vill göra den typen av satsningar. Vill man skapa fysiska förutsättningar med utrymme för lokala engagemang och föreningsaktiviteter? Vill man främja hälsa och uppmuntra medborgare till att uttrycka sig själva? Eller vill man skapa ett offentligt rum med möjlighet till torgverksamhet, demonstration, konstinitiativ, och andra evenemang? Och i så fall, vilka specifika interventioner i den fysiska miljön behöver då göras för att uppmuntra detta? Ännu en fråga är varför och vem det är som bestämmer var den här typen av aktivitet ska centraliseras. Om man än en gång tar Rosengård station som exempel går det att fråga sig varför kommunen inte väljer att istället sprida ut aktiviteten i närområden runt om i stadsdelen. Rosengård är en relativt stor stadsdel med stor andel av stadens befolkning, och det tydliggörs inte varför man väljer att just centralisera aktiviteten på ett sådant sätt, när det finns alternativa typer av strategier. En intressant vinkel på den typen av strategi är varför man inte väljer att satsa på exempelvis aktivitet i bostadsgårdar för liknande resultat med den sociala hållbarheten, särskilt i ett miljonprogramsområde som Rosengård vars stadsdelsstruktur präglas av bostadsgårdarna. Vidare går det att ställa sig frågan om det behöver byggas fler lokaler för att ge förutsättningar för aktivitet och möten i en inomhusmiljö, eller om det finns möjligheter i den existerande bebyggelsen för att tillgodose ett sådant behov. Ett exempel på en sådan intervention är att omvandla markplanen i existerande lamellhus för att skapa aktivitet på gator som i dagsläget står stilla. Det som är kärnan i den här typen av tankar är frågan om arbetet med social hållbarhet i stadsplaneringen är bundet till blandstaden som ideal, eller om det går att uppnå på andra sätt i den existerande stadsstrukturen. Ett intressant begrepp som går att knyta till den typen av frågor är *social washing*. Likt *greenwashing* går det att ifrågasätta om de interventioner som görs för att främja den sociala hållbarheten faktiskt ger resultat, eller om de framställs som så utan verklig effekt, endast för god publicitet.

4.1.3 Blandstadens effekter – en utvärdering

Det teoretiska ramverket, tillsammans med referensstudierna väckte tankar kring hur man egentligen väljer att arbeta med social hållbarhet och sociala processer som segregation och gentrifiering. Blandstaden som ideal för stadsplaneringen kan ibland ge en bild av att man vill *bygga bort* problemen som finns i samhället (Atkinson, 2002). Samtidigt går det inte att peka mot att en blandad stadsstruktur och befolkning nödvändigtvis betyder att befolkningen interagerar med varandra. Resultaten riskerar att bli enbart statistiska, och den faktiska integrationen och framväxandet av en mångfald förblir en ouppnådd utopi. Både Marcus (2007) och Stigendal (2007) nämner risker med att förlita sig på statistiska resultat, då det ofta porträtterar en generalisering som inte alltid stämmer överens med verkligheten. Blandstadens bidragande till social hållbarhet grundar sig mer i att erbjuda offentliga rum som tillåter interagerande mellan olika medborgargrupper. Här går även att dra en parallell till vad Marcus (2007) skriver om segregation i offentlig miljö. Han ifrågasätter vare sig segregationsproblemen i Sverige bottnar i boendesegregationen eller om den egentligen handlar om en demokratisk tillgång till offentliga miljöer. I så fall bör strategin för hanteringen av segregationen ändras från att ha fokus på boendepolicys till införandet av policys kring urban design och utformning av våra stadsrum (Marcus, 2007). Andersson et al. (2009) markerar dock tydligt att det är den mer klassiska tolkningen med social och boendesegregation i fokus som utmaningarna i Sverige grundar sig i. De lyfter fram att de underliggande orsakerna är socioekonomiska, som exempelvis bostadsbeståndets sammansättning och möjlighet till att välja boplats eller område. Det kan handla om ett ökat tryck på bostadsmarknaden som genererar starkare segregande mekanismer (Ibid). Således är segregationen starkt kopplat till stadsbyggnadsideal och därmed även blandstaden. Marcus (2007) och Anderson et al. (2009) studier publicerades dock för 16 respektive 14 år sedan, och forskningen som gjordes bakom referensstudierna i denna uppsats kan vittna om att en förändring skett kring inställningen till var problemet grundar sig i. Förnyelseprojekten i de tre referensstudierna i Malmö pekar mot att det arbetas med båda typer av tolkning kring vad segregationen grundar sig i. Främjandet av offentliga miljöer både inom- och utomhus och skapandet av nya och förbättrade mötesplatser är ett steg mot en mer demokratisk tillgång till offentliga utrymmen. Samtidigt vill man arbeta med nyproduktion för att lösa boendesegregationen. På så sätt går det att möta de olika utmaningarna som segregationen för med sig, med ett fokus på att skapa blandstad.

Här väcks även tankar kring *retroaktivt* och *proaktivt* förhållningssätt till planering. Blandstaden kan ses som ett retroaktivt planeringsideal i sammanhangen där det appliceras. Dess starka anknytning till funktionalismen som en sorts lösning på miljonprogrammets strukturella utmaningar, ger bilden av att det blir en

motreaktion på en situation som redan existerar i samhället. En intressant fråga att ställa sig är huruvida sociala utmaningar går att undvika helt från första början om man arbetar med blandstad och sociala interventioner från start, eller om blandstaden fungerar bättre i ett mer retroaktivt sammanhang. Ifrågasättande av blandstaden som ideal förekommer i litteraturen, men inte i Malmö stads kommunala handlingar. Det förespråkas för förtätning med blandstad som utgångspunkt men en begränsad, i princip obefintlig, diskussion förs av kommunen kring eventuella negativa effekter av blandstaden. Inga statliga utredningar eller liknande handlingar som berör den typen av frågor har funnits under arbetet med uppsatsen. Om en sådan utvärdering av det valda planeringsidealet hade utförts, hade ett proaktivt förhållningssätt till samhällsbyggnad kunnat åtas och därmed minimera risken för negativa utfall av blandstaden. Exempelvis går det att dra flera samband mellan blandstadens effekter på stadsstrukturen och sociala processer som *gentrifiering*. Blandstaden har enligt det teoretiska ramverket visat sig kunna bidra till bland annat en icke-spontan och planerad mångfald samt bekräftande av geografisk determinism, vilka kan leda till förhöjda hyror och därmed en förflyttning av redan utsatt befolkning. Vidare bidrar det till uppsplitning av befintlig gemenskap, utanförskap och otillgängligförklarande av delar av staden, samt segregation i offentlig miljö. Det faktum att Malmö stad i vissa fall aktivt vill undvika gentrifiering till följd av förtätning i utvalda stadsdelar pekar mot att gentrifiering tillåts eller till och med önskas i andra områden som genomgår liknande förändringar. Trots det nämns inte gentrifiering i någon större utsträckning i kommunens handlingar, inte desto mindre en utvärdering av dess konsekvenser för samhället. Därmed tas det inte någon aktiv ställning till gentrifieringen som önskad eller oönskad process. Ett exempel på en stadsdel där man aktivt vill undvika gentrifiering är referensstudien Sofielund/Seved. Där vill man som tidigare nämnt undvika bostadsetablering både för att undvika buller i bostadsmiljö, och för att undvika en gentrifieringsprocess. För att motivera en avvikelse från blandstadsidealet som appliceras på resten av staden påpekas det i handlingarna att blandstaden måste anpassas till varje enskild plats. Det är ett fungerande argument då det är ett rimligt påstående, men det blir märkligt i den bemärkelse att den typen av anpassningar inte nämns i några andra dokument, än mindre i Malmö stads översiktsplan. Det upplevs därför snarare som en ursäkt för särskilt anpassade ingrepp än en generell inställning till hur blandstaden ska fungera i staden som helhet. Likaså gäller det faktum att industrilokaler i andra stadsdelar demoleras och byggs på nytt för att ge plats åt andra verksamheter eller ändamål, medan det i planprogrammet för Sofielund påpekas att de industrilokaler som präglar området ska värnas om och bidra till kulturell mångfald.

Själva diskussionen kring retroaktiv och proaktiv planering har en komplexitet i sig. Det går inte alltid att förutse och därmed förbereda sig för konsekvenserna av

ett visst tillvägagångssätt. Och i slutändan kommer man alltid att i efterhand behöva se tillbaka och utvärdera resultaten och effekterna av en utvald strategi. Men som det teoretiska ramverket visade så finns det ett antal historiska exempel som kan hjälpa till att dra samband mellan orsak och verkan, när det kommer till exempelvis fysisk planeringsprincip och dess påverkan på de sociala processerna i samhället. Ett exempel på ett sådant samband är blandstadens föregångare – mixed-land use och nyurbanistiska rörelser från USA. Den senare har en stark koppling till blandstaden, då de nyurbanistiska rörelserna under 80-talet kom som en reaktion på *suburban sprawl* som i sig kan liknas vid det svenska miljonprogrammets struktur (Andersson et al., 2009; Fainstein, 2000). *Suburbia* kan delvis kopplas till lamellhusstrukturen, men framförallt till villamattorna med cul-de-sac-struktur som begränsade infrastrukturen i städerna, till skillnad från vad nyurbanisterna och förespråkarna för mixed-land use ämnade uppnå. Rörelsen har också likheter i strävan efter att skapa tät social sammanknytning och gemenskap med hjälp av rumsliga förhållanden. Ett varierat utbud av upplåtelseformer, blandad struktur, och sammanvävande av bostäder avsedda för olika typer av inkomstgrupper i kombination med en starkt offentlig sfär med fungerande mötesplatser, är ännu fler exempel på likheter mellan nyurbanism och blandstad. Fördelen med att det finns likheter mellan de olika strategierna är att nyurbanismen funnits under en längre tid, vilket innebär att det redan forskats och utvärderats mycket kring för- och nackdelar med dess effekter på samhället. De källor som ifrågasätter ideologin påpekar bland annat dess orealistiska förespråkande för *geografisk determinism* (Fainstein, 2000; Harvey, 1997). De menar att man lägger för stor vikt på att förändring av människors fysiska miljö skulle kunna lösa alla problem med social olikhet i samhället, och att det är ett vågspel att slita upp en befintlig gemenskap för att sedan 'placera' människor i en ny iscensatt miljö. Det skulle innebära ett upprepat misstag från modernismens Miljonprogram. Även om blandstaden medför en risk för en överdriven betoning på geografisk determinism, så visar referensstudierna att man aktivt väljer att anpassa blandstaden för varje situation. Nyproduktion och upprustning av fysisk miljö är planen för samtliga referensstudier, men med en antydning till försök att ta hänsyn till den identitet som finns på platserna idag. Sofielunds förnyelse har fokus på kultur – en identitet som redan idag präglar området. Man arbetar med lokala konstnärer för att rusta upp utemiljöer och göra de mer intressanta och attraktiva. Rosengård och Lindängen förnyas med fokus på att skapa offentliga mötesplatser, vilket är de behov som finns i den fysiska miljön som också kan bidra till social hållbarhet.

Det återstår fortfarande en risk med ett större fokus på systemintegration och stort fokus på förbättring av fysisk miljö. Den geografiska determinismen lyser på sina sätt igenom i många av Malmö kommuns handlingar och planer för olika bostadsområden. Om man planerar för exempelvis mötesplatser och cykelstråk,

betyder det automatiskt att människor kommer använda dem? Delaktighet är genomgående i referensstudiernas handlingar och plandokument, och porträtteras som en del av blandstaden som planeringsideal. Men det blir inte så tydligt var man dragit nytta av allmänhetens åsikter kring förändringarna av deras områden, och var kommunen själv tagit beslut. Sammanhanget blir otydligt och den kommunikativa rationalitetens balans i kommunens beslut blir svår att bedöma när det inte klarligen framgår vilka av initiativen som införts på grund av att invånarna vill det, och vilka beslut som har en mer rationell bakgrund. Arbetet bakom referensstudierna gav upplevelsen av att kommunen förespråkar en kommunikativ metod i planeringen, men att medborgarnas röster inte lyser igenom på ett transparent sätt.

I samma konversation blir det intressant att diskutera sambanden mellan gentrifiering och blandstaden, samt hur man kan använda blandstaden för att minska risken för gentrifiering när man tillför fysiska strukturer i staden. För att undvika gentrifieringsprocessen har det konstaterats att det är viktigt att involvera de som redan bor i en stadsdel som genomgår förändringar, och således jobba med den kommunikativa rationalitetsprincipen. Med det gäller även att som planerare vara medveten om vilka effekter blandstaden kan medföra och hur faktorer som exempelvis geografisk determinism spelar in i vårt arbete. Det måste också finnas en medvetenhet om det faktum att människor inte nödvändigtvis kommer interagera med varandra bara för att man bygger för det, och att de ytor som byggs med en viss vision inte alltid kommer nyttjas som planerat. Det går aldrig att med säkerhet veta effekterna av en vald strategi. Man kan skapa fysiska förutsättningar med förhoppning, men man kan omöjligt med säkerhet säga att det kommer bli socialt hållbart.

4.1.4 Förtätning, blandstad & hållbar stadsutveckling

Hållbarhetsperspektivet ligger till grund för hela uppsatsen och dess frågeställningar. Även om det varit den sociala hållbarheten som stått i fokus under arbetets gång har de två andra dimensionerna också fått en kort redogörelse. Eftersom de tre dimensionerna social-, ekologisk, och ekonomisk hållbarhet samspelar så mycket med varandra är det svårt att endast isolera en av dem och kolla på den enskilt. Egentligen är den sociala hållbarheten tungt sammanvävd med ekologisk hållbarhet så väl som ekonomiska, som det illustreras i figur 2. En viktig fråga att ställa sig i det sammanhanget blir hur mycket möjligheter som faktiskt finns inom stadsplanering. Besluten ligger till stor del i kommunernas händer, men en viktig aspekt som togs upp i det teoretiska ramverket är det faktum att privata aktörer har relativt stor makt över sina egendomar, och kan ta beslut som inte nödvändigtvis behöver vara i enlighet med kommunens planer (Boverket, 2004b; Fainstein, 2000). Enligt plan- och bygglagen är det inte möjligt att i detaljplan reglera bostäders upplåtelseform (Boverket, 2022). Därför kan det bli svårt för

kommunerna att exempelvis kontrollera fördelningen av upplåtelseformer och var det ska byggas hyresrätter och bostadsrätter. Det antas vara anledningen till att Malmö stad benämner upplåtelseformer med begränsning i sina handlingar. Således blir kategorin om fördelningen av upplåtelseform i tematiseringen i slutet av varje referensstudie relativt oklar.

Det går också i sammanhanget att reflektera över hur blandstaden som ideal relaterar till förtätning. Det framgår i Malmö stads handlingar att *blandad bebyggelse* är vad som strävas efter i samband med förtätning, och att idealet i sin tur kan bidra till att förbättra utmaningarna med segregation i staden. Men vad som hade varit intressant att utforska hade varit om man i dagsläget istället för blandstad valde att bygga med ett funktionsseparatistiskt förhållningssätt. En tematisering med checklista med den typen av ideal hade med stor sannolikhet sett väldigt annorlunda ut i jämförelse med den tematisering som gjorts i denna studie. Men frågan är om den hade visat på bättre förutsättningar för social hållbarhet än blandstaden som ideal.

4.2 Slutsatser

Hur påverkar det nuvarande planeringsidealet sociala processer som gentrifiering och segregation i det svenska samhället?

Det nuvarande planeringsidealet kretsar kring att skapa förutsättningar för *blandstad*. Många kommuner väljer att använda sig av synonyma begrepp till blandstad, som exempelvis *blandad struktur*. Idealet ämnar att bland annat skapa en tät struktur gällande infrastruktur och bebyggelse med varierat utbud gällande funktion och upplåtelseformer. Det ämnas också att skapa förutsättningar för att bidra till en socialt hållbar stadsutveckling, exempelvis genom att skapa mötesplatser för interaktion mellan olika människor i samhället. Blandstaden som nuvarande planeringsideal är även menat att motverka segregationen i samhället, och eftersom det mestadels benämns i förtätningssammanhang innebär det att det oftare används med ett retroaktivt förhållningssätt snarare än proaktivt. Blandstaden kan dock också bidra till både önskad och oönskad gentrifiering, vilket i sin tur kan leda till segregation. Således kan blandstaden i olika grad både bidra och motverka segregationen i samhället.

En del källor pekar mot att geografisk determinism är farligt att förlita sig på, och att förändringen av människors fysiska omgivning inte räcker för att uppnå social hållbarhet. Samtidigt visar andra källor att stadsplanering och utformningen av den fysiska miljön är avgörande för att det ska finnas möjlighet och utrymme för sociala

interventioner. De två angreppssätten måste således leva i symbios med varandra för att uppnå bästa resultat.

Vilka utmaningar medför blandstaden som planeringsideal för en socialt hållbar stadsutveckling?

Tematiseringen i uppsatsen har bidragit till en utvärdering av hur blandstaden möter samhällets sociala utmaningar samt vilka utmaningar som eventuellt uppstår eller återstår med idealet. Tabellerna i avsnittet om referensstudierna resulterade i slutsatsen att blandstadens effekter kan se annorlunda ut i olika sammanhang, beroende på faktorer som exempelvis befintlig struktur samt lokala sociala utmaningar. Som nämnt i föregående punkt kan blandstaden både motverka och skapa segregation och gentrifiering. Aktivt arbete för att undvika gentrifiering till följd av blandstaden sker i Sofielund/Seved, medan det förblir okommenterat i övriga referensstudier. Den bristande problematiseringen av gentrifieringsprocessen i Malmö stads handlingar väcker således frågor kring om det är en önskad process i andra stadsdelar som genomgår liknande förändringar.

Vilket förhållningssätt har Malmö stad till blandstaden som planeringsideal?

Malmö stad nämner inte själva *blandstaden* som vedertaget begrepp, och redogör därför inte vad det innebär för kommunens planering. Synonyma begrepp som exempelvis *den blandade staden*, *blandad stadsbebyggelse* och *funktionsblandning* används istället genomgående i översiktsplanen och andra planhandlingar. Dessa uttryck har ansetts vara relativt självförklarande i de sammanhang de används i, och har haft tydliga kopplingar till *blandstaden*. Meningen ”*nära, tät, grön och funktionsblandad stad*” återkommer som en prioriterad inriktning för översiktsplanen, och beskrivs som idealet för kommunens planeringsstrategi. Uttrycket anses ha stark anknytning till blandstaden och likaså dess föregångare *mixed-land use* och *nyurbanism*.

Hur arbetar Malmö stad med social hållbarhet i ett stadsbyggnads-sammanhang, i olika stadsdelar?

Arbetet med social hållbarhet ser olika ut i de olika referensstudierna som gjorts i Malmö stad. Ett varierat fokus på systemintegration och social integration finns mellan Sofielund/Seved i jämförelse med Lindängen och Rosengård. Det finns ett större fokus på att ytterligare stärka den kulturella identiteten i Sofielund/Seved och nästintill obefintliga planer för större bostadsetablering i stadsdelen. Istället införs satsningar på exempelvis ekosociala interventioner, införande av sociala event som sommargator och torg samt arbete med lokala konstnärer vid förändring av den

fysiska miljön. Undantag görs från översiktsplanen gällande blandstad och bostadsetablering samtidigt som en nytänkande kulturljudzon införs för att vidare stärka den kulturella identiteten.

Rosengård och Lindängen står likt Sofielund/Seved inför stora sociala utmaningar men upplevs genomgå många fler omfattande fysiska ingrepp. Det finns ett mindre fokus på kulturlivet i stadsdelen, och istället en betoning på viljan att behålla mycket av *identiteten* i stadsdelarna. Upprustning av infrastrukturella stråk, tillbyggnad av nya skolor, torg och bebyggelse görs för att höja attraktiviteten för stadsdelarna även i ögonen på människor från andra stadsdelar. Således är risken för en initierad gentrifieringsprocess stor i områdena, även om Malmö stad väljer att inte bekräfta ett dylikt samband.

Social integration sker självfallet även här, även om det finns ett större fokus på förtätning och blandstad. Förutom föreningsliv och volontärarbete på privata och kommunala initiativ lägger stadsplaneringen vikt vid att skapa mötesplatser både inom- och utomhus. Dock tydliggörs det inte specifikt *hur* mötesplatserna ska bidra till den sociala hållbarheten. En ökad aktivitet på fler platser är målet, men ett tydligare argument för vad det skulle vara för aktiviteter eller hur man vill uppmuntra dem på en fysisk plats förblir outforskat.

4.3 Metoddiskussion

Den sociala hållbarhetens otydliga definition har visats sig grunda sig i begreppets komplexitet. Ett antal källor benämnde det nästan som ett problem, då det försvårar uppgiften att utvärdera och jämföra hållbarhetsdimensionen i olika sammanhang. Men studien har också gett en insikt kring att en otydlig definition kan vara nödvändig för att kunna begripa den sociala hållbarhetens komplexitet. Det kan ses som en fördel att begreppet inte går att betraktas som svart på vitt, utan snarare i en gradient av gråskala med flytande gränser. Ett försök till att skildra en för avskalad definition riskerar att förenkla den sociala hållbarheten till något som den inte är. Dess komplexitet kräver helt enkelt en bred förståelse för de samband som finns mellan sociala processer i samhället och den fysiska miljön där den äger rum. Med det sagt vill jag förtydliga att diagrammet (figur 2) också är en förenkling av ämnet i sig. Det är endast ett försök till att tematiskt konkretisera och visualisera de processer, begrepp och metoder som studerats i denna uppsats. Det är väl medvetet att diagrammet (figur 2) bidrar till en filtrering av begreppens komplexitet, men det bedömdes samtidigt att det bidrog till en visuell summering av vad som diskuterats under det teoretiska ramverket. Bearbetningen av diagrammet var även en viktig del av analysen av det teoretiska ramverket, då det underlättade processen av att bryta ner alla de komplexa begrepp som uppsatsen innefattat. *Analys* innebär rent

definitions­mässigt att ”lösa upp” eller bryta ned något i sina beståndsdelar för att kunna förstå helheten (NE, u.d.). Även om diagrammet (figur 2) beskrivs som ett händelseförlopp, så fyller det även funktionen av en summerande analys av det teoretiska ramverket.

De fem begrepp som bygger upp det teoretiska ramverket och som återkommer genom hela uppsatsen valdes med koppling till frågeställningarna. Det anspelas då på social hållbarhet, planeringsprinciper, blandstadsbegreppet, segregation, och gentrifiering. På grund av det valda ämnesområdets bredd och komplexitet kunde flertal andra begrepp ha tagits upp eller ersatt de fem som räknats upp, vilket kunde ha resulterat i en helt annan uppsats. Social hållbarhet, planeringsprinciper, blandstadsbegreppet, segregation, och gentrifiering valdes främst på grund av deras samband och kopplingar till varandra, men också på grund av mitt personliga intresse för ämnena som författare.

Avsnittet med referensstudierna kunde de ha utförts på flertal olika sätt. I denna studie gjordes en dokumentstudie inom referensstudierna för att ge bakgrund till den valda kommunen. De tre stadsdelar som var med valdes utifrån graden av utsatthet, vilket ansågs relevant på grund av frågeställningarnas koppling till social hållbarhet, segregation och gentrifiering. Andra utsatta stadsdelar kunde ha inkluderats, likaså stadsdelar som har mindre utmaningar med social hållbarhet samtidigt som de förändras med blandstaden som ideal – som exempelvis Västra Hamnen. I detta fall valdes Sofielund/Seved, Lindängen, och Rosengård på grund av de sociala förhållandena som präglar områdena, deras historiska koppling till både funktionsseparatism och industri, tillvägagångssätt i utvecklingen av områdena, samt på grund av tillgång till litteratur. Utvärderingen av referensstudiernas koppling till social hållbarhet, planeringsprinciper, blandstadsbegreppet, segregation, och gentrifiering kunde också ha gått tillväga på ett annorlunda sätt. I detta fall gjordes det med hjälp av en tematisering, med checklista och kommentarer som förenklade jämförelsen mellan de olika områdena. Val av andra utgångspunkter för referensstudierna samt annorlunda metod hade således kunnat leda till andra resultat än de som påvisats i denna studie.

4.4 Fortsatta studier

Vidare arbete med likande studier som gjort i denna uppsats går såklart att utföra på många olika sätt. Exempel på fortsatta studier hade varit att ytterligare utkristallisera andra typer av sociala processer och begrepp och utvärdera de ur en socialt hållbar dimension. Utredning kring de andra hållbarhetsdimensionernas koppling till sociala processer hade också varit en intressant synvinkel. Andra alternativ till fortsatta studier hade varit att undersöka en annan referenskommun

än Malmö stad, och se hur de perspektiv som tagits upp i detta arbete ser ut på andra platser.

Begrepp som *cultural planning* och *city branding* har ofta dykt upp i litteraturen som bearbetats under skrivandet av denna uppsats, men har skalats bort på grund av avgränsningar. Det hade varit intressant att vidare utforska den kulturella kopplingen och stigmatiseringen som finns kring bostadsområden och deras befolkning, samt hur man med fysisk planering kan påverka den typen av struktur. Vidare analys av maktförhållanden i både planering och i samhället, och kopplingen till rättvisa och demokratisk stad hade också varit intressant att bygga vidare på i en sådan studie.

5. Referenser

- Andersson, R., 1998. *Segregering, segmentering och socio-ekonomisk polarisering. Stockholmsregionen och sysselsättningskrisen 1990-95.*, Umeå: u.n.
- Andersson, R., Bråmås, Å. & Hogdal, J., 2007. *Segregationens dynamik och planeringens möjligheter - en studie av bostadsmarknad och flyttningar i Malmregionen*, Malmö: Stadskontoret.
- Andersson, R., Bråmås, Å. & Hogdal, J., 2009. *Fattiga och rika - segregationen ökar: Flyttningmönster och boendesegregation i Göteborg 1990-2006*, Göteborg: u.n.
- Atkinson, R., 2002. *Does Gentrification Help or Harm Urban Neighbourhoods? An Assessment of the Evidence-Base in the Context of the New Urban Agenda*. u.o.:Centre for Neighbourhood Research.
- Atkinson, R. & Bridge, G., 2005. *Gentrification in a Global Context*. London: Routledge.
- Bellander, G., 2005. *Blandstaden - ett planeringskoncept för en hållbar bebyggelseutveckling?*, Stockholm: Boverket.
- Björngren Cuadra, C. & Ouis, P., 2020. Grönt och hållbart socialt arbete; Miljörättvisa, social rättvisa och ekosociala interventioner. *Socialvetenskaplig tidskrift*, (4) s. 207-226.
- Bond, S. & Thompson-Fawcett, M., 2007. Public Participation and New Urbanism: A Conflicting Agenda?. *Planning Theory and Practice*, December, vol. 8, s. 449-472.
- Boverket, 2004a. *Integration och segregation i boendet - begrepp och indikatorer*, Karlskrona: Boverket.
- Boverket, 2004b. *Hållbara städer och tätorter i Sverige - förslag till strategi*, Karlskrona: Boverket.
- Boverket, 2010. *Socialt hållbar stadsutveckling - en kunskapsöversikt*, Karlskrona: Boverket.

- Boverket, 2015. *Attraktiva miljonprogramsområden: platskvalitet med ökad delaktighet*, Karlskrona: Boverket.
- Boverket, 2022. *PBL Kunskapsbanken - en handbok om plan- och bygglagen*. [Online]
Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/planbestammelser/anvandning-av-kvartersmark/Bostader/#:~:text=Reglera%20inte%20upplåtelseform,-I%20detaljplan%20är&text=Det%20är%20inte%20heller%20möjligt,utnyttjandegrad%20begränsa%20föru>
- Britannica, u.d. *Britannica*. [Online]
Tillgänglig: <https://www.britannica.com/topic/environmental-determinism>
- Cameron, S., 2003. Gentrification, Housing, Redifferentiation and Urban Regeneration: Going for Growth' in Newcastle upon Tyne. *Urban Studies*, November, vol. 40, No. 12, s. 2367-2382.
- Clark, E., Johnson, K., Lundholm, E. & Malmberg, G., 2007. Gentrification & Space Wars. *A World of Islands - An Island Studies Reader*, s. 481-510.
- Coupland, A. (., 1997. *Reclaiming the City: Mixed Use Development*. 1:a upplagan red. London: E & FN Spon..
- Creswell, J. W., 2009. *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. 3:e upplagan red. Nebraska: Sage Publications.
- Delmos, 2021. *Segregation i Sverige: Årsrapport 2021 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling*, Huddinge: Delegationen mot segregation.
- Delmos, 2022. *Delegationen mot segregation*. [Online]
Tillgänglig: <https://delmos.se/om-segregation/vad-ar-segregation/>
- Dempsey, N., Bramley, G., Power, S. & Brown, C., 2011. The Social Dimension of Sustainable Development: Defining Urban Sustainability. *Sustainable Development*, September, 19 (5), s. 289-300.
- Fainstein, S. S., 2000. New Directions in Planning Theory. *Urban Affairs Review*, Mars, vol. 35; no. 4; s. 451-478.
- Florida, R., 2002. *The Rise of the Creative Class*. 1:a upplagan red. u.o.:u.n.
- Flyvbjerg, B., 2003. Rationality and Power. i: S. Campbell & S. S. Fainstein, red. *Readings in Planning Theory*. Chicago: Blackwell, s. 318-329.
- Flyvbjerg, B., 2006. Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, April, s. 219-245.

- FN, 2016. *FN fakta hållbar utveckling; Omställning till hållbar värld brådskar*. [Online]
Tillgänglig: <https://fn.se/wp-content/uploads/2016/08/Faktablad-2-12-Hållbar-utveckling.pdf>
- FN, 2022. *Globala Målen*. [Online]
Tillgänglig: <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-11-hallbara-stader-och-samhallen/>
- FN-förbundet, S., 2015. *Globalis*. [Online]
Tillgänglig: <https://www.globalis.se/view/content/2812/full/1/1958>
- Glass, R., 1964. *Aspects of Change*. London: Centre for Urban Studies, MacGibbon and Kee.
- Hallin, P. O., Jashari, A., Listerborn, C. & Popoola, M., 2010. *Det är inte stenarna som gör ont; Röster från Herrgården, Rosengård - om konflikter och erkännande*, Malmö: Malmö Publikationer i Urbana Studier, MAIPUS 5.
- Hartman, J., 2004. *Vetenskapligt tänkande: Från kunskapsteori till metodteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Harvey, D., 1997. The New Urbanism and the Communitarian Trap. *Harvard Design Magazine*.
- Hedin, K., 2010. *Gentrifiering, socialgeografisk polarisering och bostadspolitiskt skifte*, Lund: Lunds Universitet.
- Hedin, K., Clark, E., Lundholm, E. & Malmberg, G., 2012. Neoliberalization of Housing in Sweden: Gentrification, Filtering, and Social Polarization. *Annals of the Association of American Geographers*, 102 (2), s. 443-463.
- Hertzberg, F., 2003. Gräsrotsbyråkrati och normativ svenskhet - hur arbetsförmedlare förstår en etniskt segregerad arbetsmarknad. *Arbetsliv i omvandling*, (7).
- Karlsson, S., 2016. *Områdesbaserad politik - möjligheter till strukturell förändring; Lokalt utvecklingsarbete i marginaliserade bostadsområden i Malmö*, Stockholm: Kungliga Tekniska Högskolan.
- Kronkvist, K. & Ivert, A.-K., 2017. *Utvecklingen av brott och otrygghet i norra och södra Sofielund - en effektutvärdering av Fastighetsägare Sofielunds arbete*, Malmö: Brottsförebyggande rådet & Malmö högskola.
- Lees, L., 2014. *Staying Put: An Anti-Gentrification Handbook for Council Estates in London*. London: London Tenants Federation, Just Space, Southwark Notes Archive Group.
- Ley, D., 2003. Artists, Aestheticisation and the Field of Gentrification. *Urban Studies*, November, vol. 40, No. 12, s. 2527-2544.

- Malmö stad, 2018. *Översiktsplan för Malmö - planstrategi*, Malmö: Malmö stad.
- Malmö stad, 2021a. *Malmö stad; Fakta och statistik*. [Online]
Tillgänglig: <https://malmo.se/Fakta-och-statistik/Befolkning.html>
- Malmö stad, 2021b. *Pp 6053, Sofielunds verksamhetsområde*. [Online]
Tillgänglig: <https://malmo.se/Bo-och-leva/Bygga-och-bo/Detaljplaner/Planprogram/Pp-6053-Sofielunds-verksamhetsomrade.html>
- Malmö stad, 2021c. *Sveriges första kulturljudzon*. [Online]
Tillgänglig: <https://malmo.se/Aktuellt/Artiklar-Malmo-stad/2021-09-24-Sveriges-forsta-kulturljudzon.html>
- Malmö stad, 2021d. *Planprogram 6053: Sofielunds verksamhetsområde år 2040*, Malmö: Malmö stad.
- Malmö stad, 2022a. *BID Sofielund*. [Online]
Tillgänglig: <https://malmo.se/Om-Malmo-stad/Studiebesok/Tema-Hallbarstad/Social-hallbarhet/BID-Sofielund.html>
- Malmö stad, 2022b. *Sofielund*. [Online]
Tillgänglig: <https://malmo.se/Uppleva-och-gora/Arkitektur-och-kulturarv/Malmos-historia/Platser-och-byggnader/Stadsdelar-och-omraden/Sofielund.html>
- Malmö stad, 2022c. *Sevedsplan*. [Online]
Tillgänglig: <https://malmo.se/Stadsutveckling/Tema/Bebyggelse-och-utemiljoer/Sommargator--och-torg/Sevedsplan.html>
- Malmö stad, 2022d. *Lindängen*. [Online]
Tillgänglig: <https://malmo.se/Stadsutveckling/Stadsutvecklingsomraden/Lindangen.html>
- Malmö stad, 2022e. *Premiär för MalmöExpressen linje 8*. [Online]
Tillgänglig: <https://malmo.se/Aktuellt/Artiklar-Malmo-stad/2022-06-09-Premiar-for-MalmoExpressen-linje-8.html>
- Malmö stad, 2022f. *Rosengård*. [Online]
Tillgänglig: <https://malmo.se/Stadsutveckling/Stadsutvecklingsomraden/Rosengard.html>
- Malmö Stadskontor, 2019. *Segregation och segmentering i Malmö*, Malmö: Malmö stad.
- Marcus, L., 2007. Social housing and segregation in Sweden: from residential segregation to social integration in public space. *Progress in planning*, vol. 67 (3), s. 251.

- Missimer, M., 2015. *Social sustainability within the framework for strategic sustainable development*, Karlskrona: Blekinge Tekniska Högskola; Institutionen för strategisk hållbar utveckling.
- MKB, u.d. *MKB*. [Online]
Tillgänglig: <https://web.archive.org/web/20170817075530/https://www.mkbfastighet.se/hyresgast/omraden/innerstaden/sodra-sofielund/>
- Molina, I., 1997. *Stadens rasifiering - etnisk boendesegregation i folkhemmet*, Uppsala: Uppsala Universitet.
- Nationalencyklopedin, u.d. *Agenda 21*. [Online]
Tillgänglig: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/agenda-21>
- NE, u.d. *Nationalencyklopedin*. [Online]
Tillgänglig: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/analys>
- Nyström, J. & Tonell, L., 2012. *Planeringens grunder*. 3:e upplagan red. Stockholm: u.n.
- Pereira Norrman, M., Nilsson, T. & Ekelund, B., 2021. Kulturen är nödvändig för en lyckad blandstad. *Arkitekten*, 5 Oktober.
- Polisen, 2015. *Utsatta områden - sociala risker, kollektiv förmåga och oönskade händelser*, Stockholm: Nationella operativa avdelningen.
- Polisen, 2021. *Kartgränser utsatta områden i region Syd*, u.o.: Polismyndigheten.
- Randby, H., 2015. Kommunal kulturmiljövård och gentrifiering - erfarenheter från Höganäs kommun 1984-2014. *Bebyggelsehistorisk tidskrift*, vol. 70 s. 81.
- Regeringen, 2016. *Regeringen*. [Online]
Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/>
- Regeringskansliet, 2021. *Den hala tvålen: Verktyg och metoder för social hållbarhet i fysisk planering och stadsutveckling*, u.o.: Finansdepartementet.
- Riksdagen, 1995. *Sveriges Riksdag*. [Online]
Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/kommittedirektiv/agenda-21-kommitten_GJB134
- SAOB, 2023. *Svenska Akademiens Ordbok*. [Online]
Tillgänglig: https://www.saob.se/artikel/?unik=I_0881-0078.YyeB

- SKR, 2022. *Hälsofrämjande samverkan för jämlik hälsa i utsatt område*. [Online]
Tillgänglig: <https://skr.se/skr/tjanster/larandeexempel/allalarandeexempel/omradesbase radframjandesamverkanforjamlikhalsa.60614.html>
- Stadsbyggnadskontoret, 2014. *Planprogram 6044 för Törnrosen och en del av Örtagården i Rosengård i Malmö*, Malmö: Malmö stad.
- Stadsbyggnadskontoret, 2019. *Underlag till begäran om planuppdrag: Detaljplan 5655*, Malmö: Malmö stad.
- Stadsbyggnadskontoret, 2022. *Planuppdrag 5824*, Malmö: Malmö stad.
- Stigendal, M., 2007. *Allt som inte flyter: Fosies potentialer - Malmös problem*. Malmö: Malmö Högskola.
- Thörn, C. & Holgersson, H., 2014. Gentrifiering - kultur, politik och ekonomi. i: H. Holgersson, red. Göteborg: Studentlitteratur, s. 11-33.
- The George Washington University, 2020. *Equity vs. Equality: What's the difference?*. [Online]
Tillgänglig: <https://onlinepublichealth.gwu.edu/resources/equity-vs-equality/>
- UNDP, 2021. *Globala målen*. [Online]
Tillgänglig: <https://www.globalamalen.se/fragor-och-svar/vad-skiljer-globala-malen-fran-de-tidigare-millenniemaalen/>
- Urban Utveckling, u.d. *ABC-stad*. [Online]
Tillgänglig: <https://urbanutveckling.se/abc-stad/>
- Westin, C., 1999. *Mångfald, integration, rasism och andra ord*. Stockholm: Socialstyrelsen; Centrum för invandringsforskning.
- Yalla trappan, u.d. *Yalla trappan*. [Online]
Tillgänglig: <https://www.yallatrappan.com>

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.